

XII

30

DRUŽIN
SKI LIST

M LAD I KA

ŠT

6

V S E B I N A J U N I J S K E Š T E V I L K E

LEPA POLJANA Dobravski bogovi (Venceslav Winkler) // Zlekarjev Tone (Joža Vovk) // Dvoje dreves na Vrbnikovini (dr. Angela Piskernik) // Iz nižav in težav (Ivan Zorec) // Mali Kitajec Kong (Sonja Sever) // Kralj Svetopolk (Ivan Stodola) ★ PESMI Pesmi o človeku (Joža Vovk) // Pomladno popoldne (Lado Borec) // Pomladna (Vinko Žitnik) // Pomlad (Leopold Stanek) // Na valovih (Vinko Beličič) ★ PISANA TRATA Človek v gorah (Ivan Bučer) // O instrumentih (Ludovik Puš) // Naučna katedrala v Pittsburgu Naše fotografije (K. Dobida) // Nove knjige // Narodno gledališče v Ljubljani (S. V.) ★ DOM IN DRUŽINA Nas troje (Joža Likovič) // Novosti za kuhinjo (Š. H.) // Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA ★ SLIKE Dr. Evgen Rona: Iz pristanišča v Dubrovniku / E. Canby: Zadnje poglavje / G. Milcovich: Na morski obali; Večer na Nilu / N. D. Kooka: Sin zemlje / Dr. L. K. Kleintjes: Ob holandskem ognjišču / L. Misonne: Grdo vreme / Ernö Vadas: Splasene gosi / Dr. Geo C. Poundstone: Galilejski ribiči / F. Prachowny: Stara ura M. Nowitz: Pri talmudu / M. S. Beros: Friderik Baraga / Miss P. D. Kooka: Pobožnost / Dr. M. van de Wyer: Prijatelja / Minna Keene: Sadje // Naučna katedrala v Pittsburgu // Dvoje vinjet k članku o Kitajcu Kongu

KROJNA POLA Pripombe o ročnem delu; Kmečki kot; O močenju postelje in o otrokovi snažnosti; Vpliv hrane na človeško telo; Solata; Kako skrbimo poleti za obleko; Majhen pleten kep

D O B I L I S M O V O C E N O

Mati. Pearl Buck. Roman. Poslovenil Vladimir Levstik. Mojstri in sodobniki 10. Izdala Tiskovna zadruga v Ljubljani. Oprema ing. arch. D. Serajnik. Tiskala Delniška tiskarna v Ljubljani. ★ **Hagarin sin.** II. Paul Keller. Druga knjiga. Prevedel prof. Franc Omerza. Izdala Delavska založba v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. ★ **Knjige Goriške Matice** (Unione editoriale Goriziana): **Koledar za leto 1936. Pravljice iz tujih logov.** Zbral Nande Vrbnjakov 1934 (!). **Naseljenci, divjaki in otroci.** Povest. Spisal John Godyn, priredil Jerko Jermol, 1935. **Okoli sveta.** 8. Damir Fajgel, 1935. **Z orodjem v rokah.** Sestavil Jakob Trnovec, 1934. **Duševna vzgoja otroka.** Sestavila Gizela Majeva, 1934. **Po krono, dekle in vino.** Novela. Spisal Ferdo Plemič, 1934. Natisnila vse Tipografia Consortiale v Trstu. ★ **Ivan Cankar, Zbrani spisi.** Devetnajsti zvezek. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. Založila Nova založba v Ljubljani, 1936. Natisnila J. Blasnika nasledniki, univerzitetna tiskarna. ★ **Lijepa naša.** Antun Matasović. Gluma u jednom činu o postanku hrvatske himne. Knjižnica društvene pozornice, zv. 15. Zagreb 1936. Izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima. **Osnovne črte iz književne teorije.** Dr. Ivan Pregelj. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1936. ★ **Pregled občne zgodovine.** IV. del: Novi vek (od 1789 dalje). Sestavil Anton Krošl. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1936. ★ **Prešeren. I.** Pesnitve, pisma. Priredil France Kidrič. Izdala Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1936. Z Jakčevo sliko Prešerna. Opremil D. Serajnik. Natisnila Delniška tiskarna v Ljubljani. ★ **Marijin vrt.** Julij Zeyer. Roman. S češkega prevedel dr. Josip Andrić. Knjižnica dobrih romanov (izdaja Društvo sv. Jeronima). Zagreb, 1936. Julij Zeyer je plodovit sodobni češki pisatelj, čigar dela uživajo velik sloves tudi v tujini. »Marijin vrt« je hagiografski roman, življenjepis Marijin v umetniški obliki. Vendarle pa je pisatelj napisal to delo predvsem iz verskega nagiba, kakor je izjavil v pismu češkemu katoliškemu pesniku in duhovniku K. Dostalu Lutinovu. Lepa knjiga je opremljena s slikami M. Vauke, Giotta, Ghirlandaja in Seitza.

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrtletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2'40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 31-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna, registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

Venceslav Winkler

DOBRAVSKI BOGOVI

11.

Kar natihoma se je zgodilo, da je prišla nova trgovina v Kerinovo hišo. Župan je popravil okna v malem koncu in preuredil vrata in ko se je nekega dne zableščala nad vrati napisna deska, je Hrastar ostrmel. Seveda, Kerin je župan, zna vse napraviti, ne da bi koga spraševal za svet. Še da so prostor ogledovali, jih je le malo vedelo. Na deski je bilo napisano: Albert in Dora Podkrajšek. Hrastar je šel dvakrat mimo oken in vrat, ogledoval, kaj so postavili v izložbo, nato je stopil h Kerinu.

»No, kaj?« je dejal župan.

»Zakaj si jih vzel?« je bruhtnil Miha. »Samo zgago delaš. Še meni gre trda.«

»Kaj me to briga!« se je namrdnil župan. »Vprašali so in ljudem je treba iti na roko. Saj pošteno plačajo. Kako bodo prodajali, je pa njihova stvar, jaz ne bom vabil ljudi v hišo.«

»Kača županska!« je siknil Hrastar. »Ali sva te zato postavila za župana?«

»Ljudje so me izvolili.« je popravil Kerin in čelo se mu je pomračilo.

»Ne bodi bedak, saj veš, kako je bilo. Toda povem ti, to ti ne bo štetu v dobro.«

Kerin se je smehljaj. Bil je vesel, da je vendar enkrat pošteno zagodel Hrastarju.

»Zdaj bomo videli,« si je pomencal roke, »kdo bo boljše delal. Le čakaj!«

Dobravci so se začudili, ko se je odprla trgovina, a večinoma so kar iz navade še naprej hodili kupovat k Hrastarju.

»Domač je le domač,« so rekli. »Sicer je pa vseeno, kje kupuješ, kramar je kramar, le to gleda, kako bi te oskubel.«

Potem so prišli prvi in povedali, da je pri Podkrajšku vse cenejše. Ljudje so poslušali. Tisti, ki so imeli denar, so prvi poskusili; kar je bilo že pri Hrastarju zadolženih, se pa niso upali od njega. Hrastar je začel sam prodajati, tudi France je bil več v trgovini kot doslej, ko je bilo vse delo prepuščeno le vajencu.

»Ne sme nas ugnati ta pritepenec. Seveda, zdaj se sladka ljudem, ko jih bo pa ujel, jih bo ožel, da bodo kričali od jeze.«

Medtem je ves čas poslušal, kaj je z zadrugo. Mešetar Luka Bertoncej mu je prinašal novice, kaj so tukaj govorili, kaj tam in kaj mislijo ljudje. Hrastar je vedel, da se bo naposled le nekaj skuhalo iz vsega. Pozabil je na prepir in stopil čez nekaj dni spet h Kerinu.

»Premislil sem,« se je čudno nasmejal Miha.

»Kaj?« Župan ni vedel, o čem govori.

»Zadrugo bomo ustanovili mi!« je rekel počasi Hrastar.

Kerin ga je začudeno pogledal, a ko je izvedel vse, se je zasmejal: »Ti pa znaš, Hrastar!«

Hrastar je samo mirno prikimal. Zdelo se mu je, da to ni nič posebnega. Pač orožje. In nikdar ne bi storil tega, če bi bili stari časi. Zdaj pa...

»No, bomo videli,« je zamrmral sam zase.

»Prav kot s hranilnico.«

Hranilnice ne bi ustanovili, a ko so jo začeli pripravljati drugi, so jih prehiteli oni trije.

Hrastarja je zazeblo do dna srca, kadar se je spomnil na zadrugo. Samo krompir mu je prinesel vsako leto deset tisoč čistega. Kaj šele seno in drugo! Dosti skrbi, dosti denarja. Zdaj pa zadruga! Tega bi tudi zgoraj ne smeli pustiti, že zaradi davkov ne. Vražji človek, ki se je tega spomnil.

Mrzlo je računal:

»Da, mi sami bomo ustanovili zadrugo. Tudi pošteno je tako. Taki ljudje, ki ne poznajo trgovine, zapeljejo lahko pol fare na boben. Naša dolžnost je tako rekoč. Prehitimo jih. Petdeset članov lahko naberem vsak dan.«

Čez dva dni sta stopila oba še k Potokarju.

»Da, seveda, treba bi bilo začeti,« je priki-maval tudi Potokar.

In kimali so vsi trije. Prepričani so bili, da morajo začeti, govorili so o gospodarski potrebi, o dolžnosti do ljudstva, do občine. Tudi gospa Milena se je oglašala, a niso se mogli odločiti.

»Če bodo ljudje zadovoljni,« je omenil Potokar.

»Ljudje?« se je zavzel Kerin. »Saj delamo zanje. Če bi bilo po mojem, bi se ne lotevali takih neumnosti. Toda zaradi ljudi naj bo. To je tudi tako rekoč moja dolžnost, ker sem župan. Smilijo se mi ljudje. Zapeljali jih bodo v polomijo in bodo plačevali, da bo joj.«

»Dobro, dobro,« je momljala Hrastar in ga gledal izpod čela. Tiho je godel sam pri sebi: »Saj te poznamo. Vse skupaj ti je sama kupčija. Misliš, da ne vemo, kako barantaš z vsem, kar ti pride pod roke?«

»Prinesi vina!« je rekel Andrej ženi.

Ko so izpili prve kozarce, so postali živahnejši. Pogum jim je rasel, navdušeno so začeli računati, kakšen bo promet. Hrastar si je odpel suknjič, oči so mu zagorele, številke so zaplesale na papirju pred njim.

»Šlo bo, šlo bo,« je zatrjeval venomer.

»Da, toda zadruga še ni,« je mrzlo opomnila Milena. Ni mogla videti tega težkega Hrastarja. Gledala ga je, kako je računal s svinčnikom v roki in z vročimi očmi.

»Tega človeka se moramo bati,« je pomislila. »Mirno bi uničil soseda, če bi mu tako pokazal račun.«

Končno so se vendarle dogovorili za sestanek.

»Bom že jaz vse uredil,« je rekel Hrastar in pospravil papirje. »Jutri pojdem v mesto in se dogovorim za vse, kar je treba za začetek.«

»Saj res, kaj bi se mi mučili,« je pritrdil Potokar. »Ti se tako bolje razumeš na take stvari.«

»Če je vama prav, meni tudi,« je zaključil Kerin.

Hrastar se je poslovil, ni mu bilo do praznih besed, čeprav ga je gospa vabila, naj še ostane. Tudi Potokarju je bilo odveč, da bi še sedel. Z izgovorom, da mora pogledati za delom, se je pridružil Hrastarju. Samo Kerina je gospa pridržala.

»Kaj misliš o vsem?« ga je vprašal Hrastar na hodniku.

»Eh, pusta stvar!« je menil Potokar.

»Da, in potem še to, da Kerinu ne moreva dosti zaupati. Njemu je vseeno komu je sosed, samo da ostane, kar je. Zmeraj se trka na tisto svojo prekleto dolžnost. Kaj pa je že naredil, a?«

»Nič!« je ugotovil kratko Potokar. »Nič, nič!« je ponavljal sam zase. »Veliko grmenja, malo dežja.«

Oba sta bila nezadovoljna. Razločno sta čutila, da so jima roke privezane na nekaj nepotrebnega. Posebno Hrastar ni bil miren. Kerinova podoba je rasla pred njim in ga neprestano motila.

Potokarja pa je obšla še misel na ženo. Za trenutek se je je otresel, češ, saj ni mogoče, vse se je zgodilo po naključju. Ko pa se je poslovil od Hrastarja in ostal sam, se mu je začela vsiljevati misel, dokler se ji ni popolnoma vdal.

»Še tega je bilo treba!« je stisnil zobe. Vse sence zaradi gospodarstva so se razgubile, na srce mu je legla nova skrb, strašnejša kot vse dosedanje. Nejevoljen je prehodil vrt, zavil proti vasi in se takoj spet vrnil. Hribi za vasjo so se bleščali v zahajajočem soncu. Pred nekaj dnevi je zapadel sneg; bilo ga je premalo, nekaj ga je razkopala burja, drugega sonce. Sem in tja so kazali griči suha rebra.

»Sama stiska,« je presodil Andrej. »Še snega ni, kakor bi moral biti.«

Kerin je ta čas poslušal gospo Mileno.

»Iz te stvari ne bo nič,« ga je plamteče učila. »Hrastar že ve, zakaj tako priganja. Dobiček, dobiček! Toda, ali je to njegova dolžnost ali vaša? Ne dajte se! Ljudje so slepi, tistega vidijo, ki kriči, ne tistega, ki dela!«

Kerin je tiho premišljeval. Seveda, nekoliko preveč posega Hrastar v zadeve, ki pripadajo njemu. Ljudi mu bo spridil. Saj tistih sanj ni več, da si bodo le oni trije razdelili Dobravo. Kje so že časi! Kakšno prijateljstvo je to? Drug drugemu ne zaupajo, vendar se iščejo vsak dan, vsako uro. Potrebno je. Da se bojijo svojega konca? No, tega vendar še ne. Ljudje so postali drugačni. Zmeraj je treba ohraniti še ena vrata odprta, mogoče bodo še v zadnji uri potrebna.

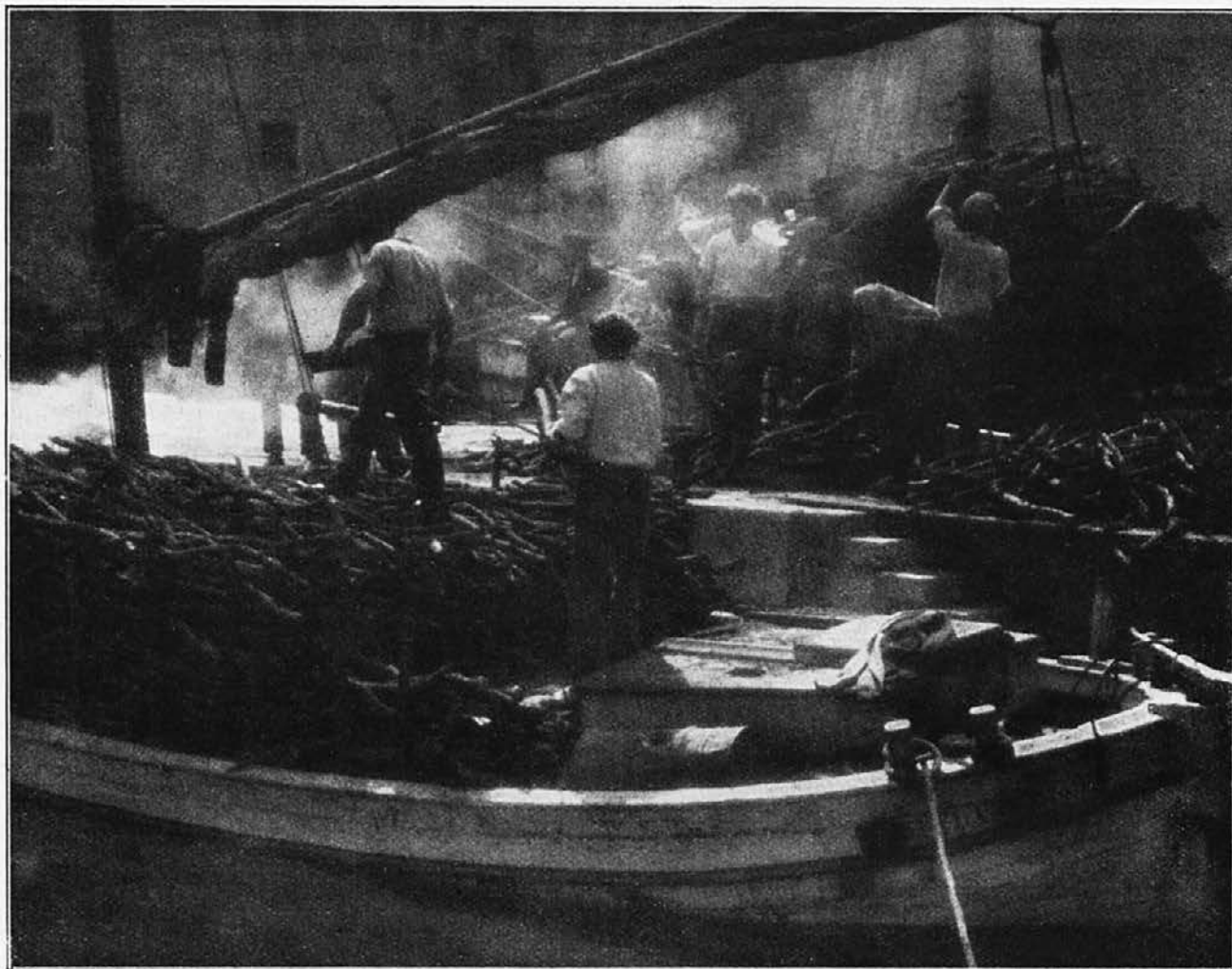
Ko pa je hotel to razložiti gospe Mileni, so se mu besede zataknille, prebiral jih je, si pomagal z rokami, se davil in se ustavljal, da bi povedal jasno in vendar prikrito, a na koncu vendarle ni povedal tistega, kar bi rad, zato je umolknil.

»Pustite to!« je rekla Milena in se pomaknila bliže. »Te stvari so tako puste in kar strah me je pred njimi.«

Kerin je dvignil glavo, kakor bi ji ne verjel. Začudeno se je zagledal v njene vroče oči, v njeno belo polt. Milena je zaprla oči, kakor bi hotela presoditi nekaj posebnega. Nenadoma se je zganila, se stisnila h Kerinu in rekla polglasno:

»Slišite, vi veste, povejte, koliko je Andrej dolžan?«

Kerin je osupnil, se naslonil na stol in roke so mu omahnile. V trenutku se je streznil in stisnil zobe. V sencih je začutil bolečine.

Iz pristanišča v Dubrovniku. (Fot. Dr. Eugen Rona, Arad, Rumunska.)

»Meni nič!« je povedal počasi in hripavo.

»Ne vam, drugim, hranilnici.«

»Ne vem, ne vem!« se je upiral Kerin.

»Veste!« so ga žgale proseče oči.

»Ne!« je rekel zamolklo.

»Bog ve, kaj je to takega, če mi poveste?«

Nagnila se je prav do njega, da je čutil njeno toplo dihanje, da je videl, kako ji trepetajo vroče ustnice.

»Ne vem vsote,« je ponavljal. »Čemu bi nosil številke v glavi, saj je vse zapisano.«

Milena se je počasi odmaknila, se naslonila na mizo in si zarila prste v lase. Nekaj časa je slonela tako nepremično, da jo je župan osuplo gledal, nato se je vzdignila in njen obraz je bil čudno izpremenjen in mrzel.

»Mislila sem, da ste mi prijatelj,« je rekla.

Kerin je hotel odgovoriti, a takrat je vstopil Potokar. Niti besedice ni spregovoril, molče je šel mimo njiju v drugo sobo.

Župan se ni mogel vzdržati. Poslovil se je in ko je šel skozi zimski dan proti domu, se mu je

zdelo, da ga burja čisti in zmeraj jasneje je rasla pred njim misel, da se mora vsega otresti in začeti nekaj svojega.

»Čas bi že bil,« je skušal prepričati samega sebe.

12.

Hrastar je poklical Franceta, ki je stal pred hišo in zamišljeno gledal v tla.

»Hm, kaj mi hočejo?« je zamrmral in vrgel cigareto po tleh in stopil v pisarno.

Stari je zaprl vrata, stopil dvakrat, trikrat sem in tja in se nato obrnil k sinu. Glava mu je zlezla med ramena, bil je kakor žival, ki se pripravlja na skok. Pogledal je sina z ostrimi očmi in rekel šepetaje:

»Kaj misliš zdaj, kaj delaš?«

France ni vedel, kako bi odgovoril. Hotel je sesti, prijel je za stol. »Zakaj to vprašanje?« ga je spreletelo.

»Saj veste, kaj delam,« je rekel končno počasi.

»Nič ne delaš, postopaš!« je poudaril stari s tresočim se glasom. »Postopaš! Toda to ni nič.«

Pomaknil se je bliže, mu pogledal v oči in dejal pridušeno: »Poslušaj, preskrbim ti službo!«
»Službo?« je osupnil fant in spustil stol. »Kakšno službo?«

»Dobro, zadovoljen boš,« se je smehljaj stari.

»Kje?«

»Doma, na Dobravi.«

»Radoveden sem,« je mrmral fant, kakor bi mu ne šlo v glavo.

»Poslušaj!«

Hrastar je sedel in izvlekel papirje iz miznice. Obrnil je nekaj listov. Ko je našel pravega, ga je položil pred sina.

»Vidiš, zadrugo bomo ustanovili. Poldrug milijon prometa na leto. Morebiti nekaj manj. To so računi; začetek je vsak težak. Trebo bo poslovodje. Kaj naj ga poiščemo drugod?«

Fant je vzel številke, jih pregledal in zmajal z glavo. Začudil se je, pogledal očeta, pogledal spet papirje, nečesa ni razumel, zato je vprašal:

»Pa kako, tako zadrugo bodo vendar ustanovili oni, Tonejc in župnik!«

»Kaj Tonejc!« se je razburil Hrastar. »Življenje je boj. Prehiteli jih bomo. Zakaj Tonejc? To mora biti eden izmed nas. Ali naj nas taki ljudje vodijo?«

»In čemu vse to? Kaj ni vseeno? Za splošno korist namreč.«

Miha je globoko zasopel in hripavo rekel:

»Ti tega ne razumeš!«

»Seveda ne razumem. Kako naj bi razumel!« se je branil fant. »To pa vem: kar skuhate s Kerinom in Potokarjem, se nikoli ne obnese. Saj sem tudi jaz Hrastar, a je tudi še nekaj drugih ljudi v fari! Čemu se prav njih tiščite?«

Hrastar je gledal skozi okno in ni hotel takoj odgovoriti. Na dvorišču je hlapec vprezal zapravljenček. Hrastar mora oditi v hribe, da bo kaj ljudi v nedeljo. Kaj ve sin, koliko je vreden grunt, koliko trgovina! Niti tega ne ve, s kakšno naglico rastejo obresti. Zdaj je vsak dinar dober, vsaka para. In še Podkrajšek je začel mešati Dobravce. Čudni časi so prišli v deželo. Kdo bi si mislil, da se bo na stara leta pehal s takimi malenkostmi!

Obrnil se je k sinu in mu začel hlastno pripovedovati:

»Moraš začeti delati. Treba je rešiti, kar je še mogoče. Ne vem, kje imaš oči. Ni vse tako, kakor misliš. Knjige lažejo. Če je že tam toliko dolga, ga je v resnici še enkrat več. Če se ta nova stvar dobro obnese, se boš lahko naslonil na dom. In zmeraj tudi ne moreš ostati kar tako. Nekoč se je treba zakopati v življenje. Kaj tedaj? Ali boš začel kot starec, kar bi bila fantova dolžnost?

Res je, marsikaj ni lepo, kar se zgodi, a potrebno je. In nihče se ne bo pritožil. Greh! Kakšen greh? To so starinske besede. Kar je bilo včeraj greh, je danes prekleta dolžnost. Čas se pač spreminja.«

»Ne vem,« je odgovoril pikro France. »Zdi se mi, da vas je samih strah in bi radi še nekoga, da bi vas bilo več.«

»Paglavec!« je siknil stari. »Kaj je to četrta božja zapoved?«

»Kako, da ste se spomnili božje zapovedi? To ni vaša navada,« je zamrmral fant.

Hrastar je vztrepetal. Dvignil je roke, kakor bi se hotel nečesa ubraniti, tresle so se mu in omahnile. Zbeگان je sedel za mizo, globoko zasopel in hripavo zajeceljal:

»Počakaj, povem ti vse! Kaj ne vidiš, kako se ves svet peha za zadrugami? Če pustimo vse pri miru, bo šlo mimo nas; drugi ljudje bodo stopili na površje, mi pa bomo odrinjeni vkraj. Vidiš, da nam že Podkrajšek škoduje. Naj še zadrugo ustanovijo brez nas, pa bomo čisto potlačeni. Moramo prijeti, fant, in če ne bodo drugi hoteli, bom prijel jaz sam. France, ti boš pa pomagal. Treba bo pregovoriti ljudi. K vsem, ki jih poznaš, boš moral stopiti. Glej, za v nedeljo smo se zmenili na prvi sestanek. Takrat morajo biti vsi naši na mestu. Če spravijo oni kaj svojih v odbor, čeprav samega Tonejca, nič hudega, da imamo le mi večino. Ti boš poslovodja. Bodi brez skrbi, to bom zahteval. Od začetka se mi je zdelo vse skupaj neumnost, zdaj pa vem, kako nam bodo šli povsod na roko. Neverjetno! Fant, primi!«

France se je obotavljal.

»Komu naj razložim vse, če ne tebi? Mogoče Kerinu? Naj je celó predsednik, če hoče, saj živi in se redi od same čistilakomnosti. Delo, delo pa mora biti naše, razumeš?«

»Naše!« je zamišljeno ponovil France. Nekaj lepega je začelo rasti pred njim. Pozabil je na skrbi in nemir zadnjih dni, jasna pot se je odkrila pred njim. Dobro, mogoče ga mislijo izrabiti. Ne bo se jim dal. A lepo bo vendarle, če se bo reklo, da je vse delo za napredek v rokah Hrastarjevih, mladega in starega. Pa Tonejc? Kakor mu je bilo poprej vseeno, se mu je zdel ta trenutek nevaren. Ne, Tonejčevi in Hrastarjevi ne morejo skupaj. Pomislil je na Maričko. Nekoliko mu je bilo neprijetno, a si je dejal, da se bo že kako uredilo.

»Naj bo,« se je uklonil, »nazadnje gre za Hrastarjevo hišo.«

»Seveda!« je vzkliknil gospodar.

»Delal bom,« je premišljeval mladi ter poslušal očetova navodila. Zgradili bodo stavbo, ve-

liko skladišče, kjer bo kraljeval po mili volji. Toda treba je še vse pripraviti. Predvsem je treba poučiti ljudi, kako bodo glasovali, da jih kak Tonec ne zapelje. Saj bo šel tudi Luka po vaseh.

Francetu se je zdelo, da je stopil na drugo pot. Pogovor ga je dušil, nizka soba ga je tiščala k tlom, zamrmral je nekaj in zginil.

Zunaj se je nagibal zimski dan v večer. Neprijetno je mrazilo od severa, čeprav ni bilo snega. Fant se je ustavil pred hišo, strmel v hribe in se smehljajal.

(V drugo naprej.)

Joža Vovk

PESMI O ČLOVEKU

I.

Stvarnik, hvalim Te za dar duha.

Dahnil si ga vame, da živim.

Daroval si z njim brezčasje, brezprostorje.

*Nisem več ujet v telesa trde skorje,
duh sem in telo — podoba Tvoja.*

Nisem le telo, na tleh lepeče,

dal si lahne mi duha peroti,

z njimi Tebi samemu nasproti

plovem in zmagujem sebe, stvarstvo.

Kadar pojem, sega glas moj do neba;

kadar jokam, solze padajo na tla

in škrope zemljo, a v duši bol ostane.

Spet v zemljó mi boš telo spremenil,

mojega duha pa boš precenil:

živel bom in — smrt bo mimo šla.

Večno hvalil bom Te, Stvarnika.

II.

Trenutek časa le zajame dih človekov,

Vsemirja drobna točka je moj dom,

pogled daljav brezbrežnih ne prodre.

Ob prvem griču trudno glas zastane,

celó drevo me ujame v svojo senco,

visoko nad glavó prepeva droben ptič

in na rokah težkó držim le pest zemljé

Moj Bog, naj jokam, ker sem komaj prah?

Naj pojem in na glas Te hvalim,

ker ne morem vse zemljé objeti

in nad svet se, nad nebó popeti?

Odpusti, Stvarnik, mi ta čudni dvom!

Ko merim majhnost in se sebi čudim,

v majhnosti Ti pojem hvalno pesem.

Joža Vovk

ZLEKARJEV TONE

Zlekarja orjeta na Robežu. Stari hodi rahlo sključen za voli in zdaj pa zdaj udari po njih. Vola gresta vedno isto mero naprej, glave tiščita k tlom, mahata z repom. Mladi Zlekar visi nad plugom, gologlav, bos, s privihanimi rokavi. Oba molčita, le proti koncu brazde Matevž zateglo zavpije »k sebi«, »od sebe« in nazadnje »aaa«.

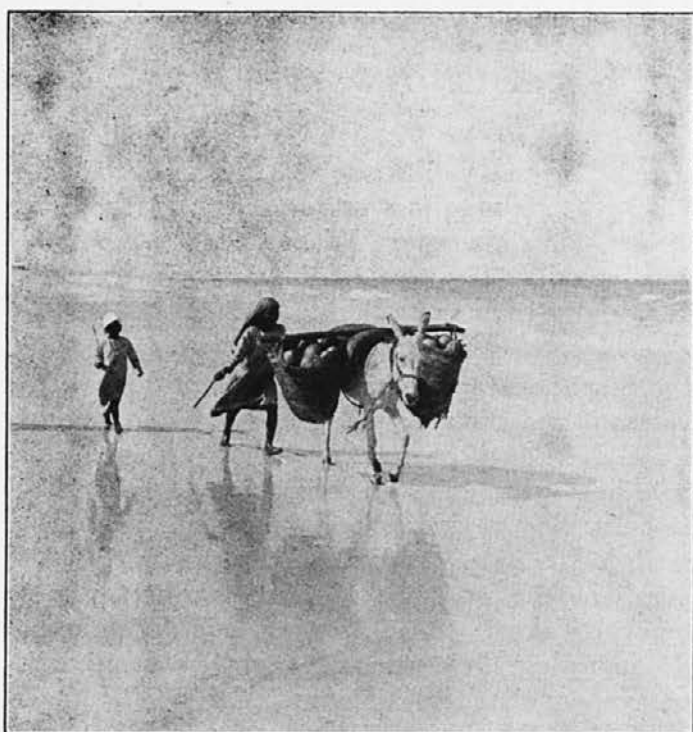
Stari obrača. Potem spusti vola po brazdi. Saj vol sam zna. Potem stari gleda v tla in premišlja. Na koncu obrneta spet nazaj. Stari Zlekar na tihem preračunava, kolikokrat je že oral na Robežu. Bog ve kolikokrat — od mladih nog do sivih las! Zdaj ne orje več. Matevž visi za plugom, mladi Zlekar, on samo še vodi, za plugom bi že omagal. Táko je pač življenje. Drug drugemu podajamo plug. Orješ, omagaš, poprime drugi, orje, omaga, poprime tretji. Stari misli spet na Matevža. Tudi Matevž nekaj misli, bogve kaj. Zdaj se stari spet spomni Toneta. Tone je tisti kruh, ki ga usoda reže premnogim kajžarskim sinovom. Tone! Domov bi rad, domov. Pa denarja nima in Srbija je daleč. Menda zelo daleč, če je treba za vožnjo pet sto dinarjev.

»Ovt!« zateglo zapoje Matevž, ko so prišli na konec. Napno se kite po golih rokah, s telesno težo vzdigne kolca in obrača. Stari obrne vole in spet gredó enakomerno, počasi nazaj.

Stari spet nepremično in topo zre v tla, da se mu zazdi, kot da brazde pod njim počasi drsé nazaj. Pa kmalu ne vidi več brazd, živo stopi predenj podoba Toneta, drugega sina, ki ga že več let ni videl. Takega vidi, kot je odhajal: plašen, a zapupen obraz, s katerega mu bere voljo, ponižno

Zadnje poglavje. (Fot. E. Canby, Dayton, Ohio, USA.)

Na morski obali. (Fot. Georges Milcovich, Aleksandrija, Egipt.) Fotografija je bila nagrajena s I. zlato medaljo.

voljo, da hoče živeti, živeti vsaj za silo, če bolje ne gre. Tak je Tone odhajal. Zdaj pa, res, navsezadnje kaj pa bi doma? Tone res ni nikdar tožil, čeprav so vsi dobro vedeli, da se premaguje, zato da mu morda kdaj ne bi očitali. A če mora umreti, naj umrje rajši doma...

»K sebi!«

Stari skoči z velikim, trudnim korakom, kakor da se je prebudil iz sanj. Spet potegne vola v brazdo in požene. Pa že spet misli na Toneta. Sam bi mu poslal, pa nima. Samo Matevž bo odločal.

Ko so še nekajkrat premerili njivo, se je sonce naslonilo na goro. Nad njivo so neugnano cvrčale lastovke, nekje se je dvignila postovka in odletela s črvom proti zvoniku.

»Ti, Tone bo domov prišel.«

Stari je povedal. Saj je moral: vsa druga uganja so prazna, brez Matevža tako ne bo šlo.

»Tone?«

Matevž se ni zdrznil. Še pogledal ni očeta, mrko je buljil predse v lemež, ki je odgrinjal brazdo.

»Pisal je.«

»Zastran mene, no...«

Matevž skomizgne z rameni, še ne pogleda nikamor, tako trdovratno je zaverovan v lemež, kakor da mu Tone ni prav nič mar.

Staremu je odleglo in rahlo se je vzravnal. Mislil je, da bo Matevž brž v ognju, kakor hitro mu omeni Toneta, in še celó, če mu pove, da Tone

v kratkem kar pride. Ošvrknil je vola in pri tem skrivaj pogledal nazaj, da bi videl Matevža. Prav nič ni mogel opaziti na njem, nobene spremembe.

»I-hooovt! Kar po brazdi!«

Obrnili so. Sonce je začelo lesti za smreke, dolge sence so padle čez sveže brazde, nekje je zapel kravji zvonec.

»Nič več dela, pravi Tone, prav nič več.«

»Ali je tukaj morebiti kaj boljše?«

»Doma, seveda, doma...«

Stari je v zadregi. Plašno je pogledal spet nazaj. Srečala sta se z očmi. Pa kakor da sta se drug drugega prestrašila, sta oba umaknila pogled, Matevž v lemež, stari v tla. Stari se tresse. Že davno se ni. Da, zdaj se bo začelo. Kako se bo izteklo, ali ima stari dovolj moči, dovolj besed in vere vase? V tem trenutku se je pokesal, da je izročil. Ni verjel, čeprav so mu pravili, da se človek tega kesa še tri leta po smrti.

»Kaj pa hoče doli? Za božjo voljo, ali naj od lakote pogine, doma pa kruha dovolj?«

»O seveda, doma pa kruha kot smeti!«

Matevžu leze kri v glavo. Stari se boji, da bo zavrelo v njem. Nekaj se kuha v njegovem srcu.

»Kajža je res kajža, pa se drugod tudi kaj dobi. Veš, da se bo lotil vsakega dela, če ga le dobi.«

»Kakopak, če ga le dobi.« Matevž se skuša nasmehnuti, a se mu ne posreči, nasmeh se mu izmaliči v nekaj nedoločnega, skoraj grenkega. Stari čuti, da se Matevž premaguje, da ima na jeziku celo kopo besed, pa ne pusti, da bi udarile.

»Denarja prosi, da bi domov prišel. Pravi, da so mu zadnje prihranke ukradli in še nekaj obleke zraven.«

»Lepa je ta! Zdaj naj mu pa jaz pošiljam, kajne? Naj mu Jela pošlje, če hoče, dovolj smo že zmetali za njegove neumnosti. Ko ste bili še vi gospodar, ste ji kar nosili za tistega otroka. Potuho ste dajali njej in njemu, na moj račun seveda.«

Stari je onemel. V nogah je začutil utrujenost. Nehote se je oprl na tenko šibo, pa se je ukrivila in je klecnil. Sklonil se je spet naprej in se z levico oprijel volovega komata. Matevž ni več zinil.

Stari ne odneha in se spet okrene nazaj.

»Domov vendar na vsak način mora, kaj pa naj doli počne?«

»Prej je pa zmeraj tičal pri Jeli. Tudi zdaj, dobro vem, ni pisal ne vam in ne Ivanki, ampak Jeli. Prosi pa seveda doma, kajpak, ta je čisto njegova!«

Matevž je rdeč. Močno trešči z otko po lemežu, da rezko zazveni in odjekne ob gozdu. Stari se prestraši. Spet vidi Matevža takega, kot je bil

takrat, ko je zvedel ono o Tonetu zaradi tistega otroka. Trma pač.

»Še vedno mu tisto očitaš, čeprav je že davno pozabljeno. Ni prav, veš.«

Stari se izvija. Če je začel, mora in mora do konca. »Vidiš, jaz sem oče, pa sem mu odpustil, ti si brat, pa mu ne. Pa je delal pokoro, bridko pokoro za vse. Dovolj dolgo se je ubijal po svetu, kdo drugi bi se ne. Toliko mu vendar moramo poslati, da bo vsaj domov mogel.«

Matevž molči.

Stari se je spomnil na hčerko Ivanko. Zakaj ni njej prej povedal, ona bi morda več opravila pri Matevžu. Pa saj Matevž molči, bo že prav. In spet gleda v duhu pred seboj Toneta. Vidi, kako naglo je bil voljan, da vse popravi, pa če treba zato prebresti pol sveta. In je šel. Zdaj se bo vrnil. Jela ga čaka. Bo fantek vsaj očeta poznal. Pa bi Tone še ne prišel, prav gotovo ne, če ne bi moral. Tone ni Matevž. Nikdar ni prosil, rajši je bil v nedeljo suh, kakor pa da bi moledoval za denar. A zdaj prosi, prosi pač, ker mora.

»Še po koncu. Le precèj k sebi držite, pa počasi. Hooovt!«

Vrgla sta zadnjo brazdo. Govorila nista več. Matevž je vrgel brano z voza, da bo zjutraj povlačil, oče je napregal in premišljal: bo ali ne bo?

★

Stari Zlekar je napajal.

Živina je odšla od korita, pod mostom se je muhala za travo pri ograji. Stari je pognal. Matevž je medtem v hlevu vse opravil.

Potem je zazvonilo Marije. Stari je snel klobuk, se pokrižal in počasi stopil za Matevžem v hišo.

Ivanka, Matevževa sestra, ki je pri Zlekarju gospodinjala, je prinesla večerjo. Kašo seveda, kakor vsak večer. Sedli so vsi trije in še Peter, ki je bil pri Zlekarju pol pastir pol hlapec.

Oče zajame nekajkrat pa odloži žlico. Ivanka pogleda:

»Zakaj pa ne jeste?«

»Bom. Mleka čakam.«

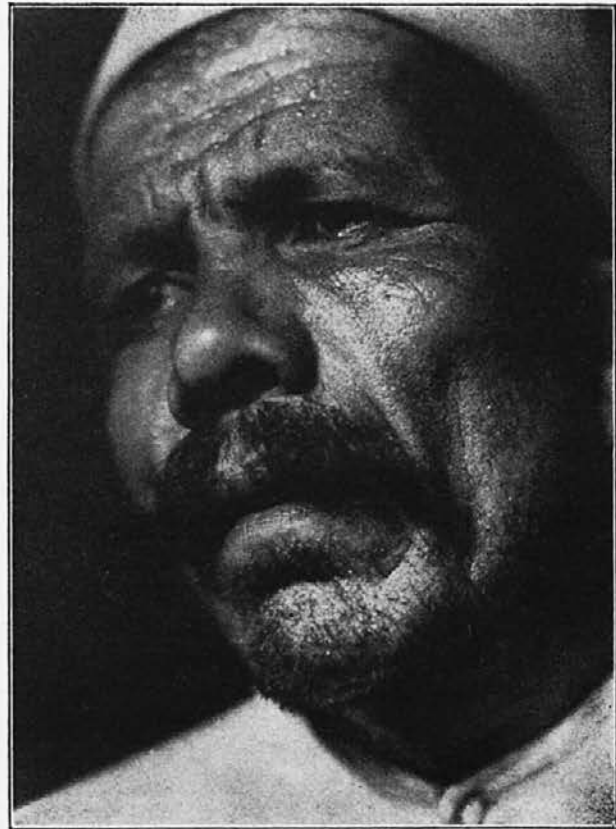
Mleka? Ivanka se čudi. Tako oče še ni nikoli naredil. Nekaj drugega bo.

»Nekaj vam ni prav?«

Ivanka pogleda Matevža. Tudi Matevž je čuden v obraz. Temen, oči ne umakne od žlice, slastno je, ne zmeni se.

»A, nič!«

Stari zamahne z roko. Ivanka odloži žlico in zardi. Čez obraz ji je šinil strah, roka ji je za-

Sin zemlje. (Fot. Nowroz D. Kooka, Bandra, Indija.)

stala. Kaj je očetu? Kaj se drži Matevž? Nekaj sta morala imeti.

Matevž položi žlico. Še ne pogleda ne, komolce raztegne in sloni nepremično. Ivanka vidi njegovo ihto. Če Matevž molči, je znamenje, da nekaj kuha in da se je bati nevihte. Dekle prime za lonc na klopi in prilije mleka. Stari zajame, dvakrat, trikrat in odloži. Ne tekne mu. Nagne se nazaj, le pesti mu slone na mizi.

»Ivanka, Tone bo domov prišel.«

Ivanka se zdrzne. Žlica ji skoraj omahne in mleko kaplja na mizo.

»No, prišel bo. Tako je pisal, samo denarja mu moramo poslati. Štiri sto, pravi, če moremo.«

»Seveda moremo!« vzklikne Ivanka vsa vesela, čez ustne ji je legel smehljaj, v bledem obrazu je zaplula kri. A v hipu se spet zresni, kakor da se je spomnila nečesa hudega. S plahim pogledom se obrne k Matevžu. Da, Matevž! Kako sedi nepremično, srepro gleda, usta ima odprta, njegov smeh je bolj podoben skriti jezi kot veselju.

Stari se vzravna. V zgrbljen obraz se mu zarežejo globoke sence, zresni se. Zdaj bo povedal.

»Poslali mu bomo.«

»Kdo?« Matevž gleda, z očmi se zabada očetu v obraz, v hipu je pobledel in ustnice so mu zatrepetale, kakor da jih je stresel krč.

»Nekaj jaz, drugo ti,« reče oče in spet pogleda Matevža.

Staremu omahuje beseda. Njegova odločnost pojema, megli se mu pred očmi, nič drugega ne vidi, samo Matevžev obraz gori pred njim, vanj riše petrolejka čudne poteze, krivenčaste črte, ustne so suhe in zgrbančene.

»Jaz — nič!«

»Trma!«

»Kakopak! Še Jelo naj privleče sem in otroka, da bom vse redil. Imam dovolj smeti v hiši!«

»Trma!«

Zdaj se Ivanka požene vanj. Njena beseda pade, udari, da Matevž obmolkne in povesi oči.

»Lahko bi že pozabil. Vsi smo pozabili, samo ti se še vedno nosiš. Čemu?«

»Jaz bom že pozabil, pa hiša ne bo!«

»Zakaj bi mu branil domov?«

»Ne, ne, ne maram! Nič ne dam! Pare ne!«

»Ihta! Trma!«

»Nočem!«

Matevž je ves v ognju, vstane, maha okrog sebe, udarja z ного ob pod, pride do vrat, odpre in zaloputne za seboj, da se stresejo okna.

Stari je bled, Ivanka rdeča. Molčita.

V molk sekajo Matevževi koraki s hlevnih stopnic. Potem vse utihne.

»Pa vse jaz!« slednjič zine stari rezko, odločno.

»Hudo je prenašati njegovo puščobo.«

»Ivanka, malo mi boš dala od prihrankov, ko likor mi bo manjkalo...«

»Bom.«

★

Ob holandskem ognjišču. (Fot. dr. L. L. Kleintjes, Nizozemska.)

Od tistega večera so Zlekarjevi postali redkih besedi, Matevž zlepa ni kaj zinil, le kar je moral. Stari in Ivanka ga pa tudi nista hotela ogovarjati; saj sta dobro vedela, da je bolje tako.

Ivanka se je takoj drugo jutro toliko odtrgala od doma, da je poslala Tonetu denar. Matevž je to lahko vedel, saj je Ivanka navadno poslala Petra, če je bilo treba kaj nakupiti za kuhinjo, zdaj je pa šla sama. Pa je molčal.

Stari je govoril z Jelo. Vsa vesela je bila, ko je povedal, da se Tone kmalu vrne. Pa jo je seveda tudi skrbelo, saj je vedela, kakšen je Matevž. Rekla je, da pojde sama za Toneta dela iskat.

In neki dan je Tone res prišel domov.

Plaho je stopil skozi vežna vrata.

Samo Ivanko je našel, ko je prišel v hišo.

Ivanka, čeprav vesela, se ga je prestrašila. Vedno je pričakovala, da bo prišel in zadnje dni ga je kar videla pred seboj: raztrganega, umazanega, zagorelega. In zdaj ga je videla. Komaj ga je prepoznala. Ves prepadel je bil, obraz mu je bil shujšan, bled, lica velika, oči globoko pogreznjene. Rahlo sključen stoji pred njo in nič ne reče, še Bog daj ne vošči. Obleko ima še dokaj čedno, čevlji so že ponošeni in nič ni umazan.

»No, Ivanka, prišel sem.« Dá ji roko. Ivanko kar zaskeli. Mrzle, koščene roke ima, tenke prste, dolge, bele nohte.

»Tone, prav.« Saj ne ve, kaj naj mu reče. Da, to je njen brat Tone, resnični, krvni brat. A ni to tisti Tone, ki je pred petimi leti odhajal: močan, okrogel, rdeč. Zdaj pa komaj stoji. Morda ga je samo dolga pot tako zdelala?

»Kar k mizi sedi.«

Tedaj se je šele spomnila, da mora poklicati očeta. Stekla je ven, ne da bi povedala, zakaj.

Tone ni upal sesti. Nič kaj dobro mu ni delo v domači hiši. Da, kakor tujec, popoten človek je prišel. Ali je res prišel, kakor pride prosit brezdomec, ki je zadovoljen z vsem, kar mu dajo? — To je Ivanka. Komaj jo pozna, nič ji ni mogel povedati. Kakor da se samo spominja, da jo je neke že nekoč videl. Kaj mu je zdaj domača hiša? Grenak dom. Pa vendar. V tej hiši se je rodil, tu so ga zibali, za to mizo je jedel nekoč. A zdaj? Če bi bil na mizi kos kruha, ne upal bi ga odrezati, ne upal bi se ga dotakniti. Ali ni bilo lepše daleč na tujem, brez kruha in brez toplega upanja v srcu? Pa vendar, saj je sam tiščal domov, moral je.

Zlekar se je prirnil skozi vrata s počasnim korakom.

»Prišel sem, oče.«

»Prav, Tone, da si prišel.«

Stari mu je stisnil desnico. Zagorele so mu oči, vesel, a vendar skoro prisiljen smeh mu je šinil čez obraz. Stisnila ga je neka čudna tesnoba, nekaj dušičnega je začutil v prsih in v grlu. Nič pravega mu ni prišlo na misel, da bi povedal Tonetu. Samo gledal ga je s tistim plahim, boječim smehom, a tudi ta smeh je kmalu zginil. Stari gleda, nepremično gleda Tonetu v obraz. Mar se ga je tudi on prestrašil? Da, čuden je Tone, star, piškav. Komaj še podoben onemu krepkemu, zastavnemu Tonetu.

»No, da si le prišel.«

Zlekar bi mu rad povedal kaj drugega, a ni mogel najti besede. Bolj v zadregi kot namenoma je odprl vratca v steni in vzel ven steklenico s sadjevcem in jo skušal čim bolj slovesno postaviti na mizo.

»Ivanka, dobi no kozarček, malo ga moramo.«

»Saj ni treba, oče,« zamahne Tone z roko. Kar nerodno mu je, očetovo zadrego vidi bolje kot svojo. Govorila bi rada oba, a nekaj je obema zavilo besede.

Ivanka je prinesla umit kozarček in nalila Tonetu.

»Ná, Tone. Pij!«

Izpil je in se nekoliko nakremžil. Pač ni bil vajen sadjevca. Srbsko žganje ni sadjevec.

Potem so molčali.

Toneta je posilil dolg, hreščeč, raztrgan kašelj. Globoko v prsih mu je zahroplo, z roko se je nehoté prijel za prsi. Stari in Ivanka sta začudena poslušala ta votli kašelj in molčala.

»Kje pa je Matevž?«

Tone je presekal molk.

»Nič ne ve. V mlin je peljal. Bo kmalu spet doma.«

Molk. Vsi se spogledujejo.

Najhujše šele pride. Kaj bo storil Matevž? Vsi so mislili na to, vsi enako. Veliko upanja niso imeli, da bo prav.

»Mu niste povedali?«

»Zrojil je.«

»Potem pojdem.«

»Kam boš zdaj hodil!«

»Pojdem; za vse bo bolje tako.«

Tone blede. Slutnja se mu je uresničila. Vse bi še bilo, če bi Matevža ne bilo. Zdaj bo samo zmešnjava v hiši. Matevž se bo nosil, Tone trpel, oče in Ivanka z njim.

»Saj ga bomo pregovorili.«

»Kolikokrat ste ga pa že?«

Molk.

Na vse je leglo nekaj mračnega kakor mrzel pot. Čemu je Tone prišel domov, če mora spet oditi? Čemu so mu poslali denar, čemu so zdražili Matevža? Stari séde za mizo, stegne roko in otrse z glavo, kakor da hoče pregnati nadležno misel. Tone gleda nepremično skozi okno. Nato vzame iz žepa cigareto in prižge. Dim se vleče v dolgih, modrih svaljkah iz kota proti oknu in slednjič obvisi.

»Najbolje bo tako, oče.«

Stari se ne ozre. »Bomo poskusili. Morebiti se pa le vda.«

Ivanka bi ga rada zadržala. Moj Bog, saj je komaj prišel, pa že hoče spet nekam. E, Matevž bo že postal drugih misli. Ko ga bo videl, ga ne bo spodil.

»Ga tako poznam, da bi ga v temi razločil. On se v nekaj zažene in po njegovem se mora vse vrteti. Če ni tako, ni dobro imeti z njim opravka.«

»Kam boš pa šel, za božjo voljo?«

»Za nocoj k Mežnarjevim, potem bomo pa že videli.« Vdihaval je dim in vedno bolj se je polnila soba. Gledal je skozi okno bogve kam.

»Če bo Matevž pri volji, te bomo pa prišli iskat.«

»Prav, potem pa. Danes pa še ne.«

»No, kozarček še spij. Pri zdravju pa nisi kaj posebno, kašljaš in bled si.«

Ivanka ga gleda. Zdaj ga že gleda v obraz, prej ni mogla. On se ne zmeni za kozarček in tiste besede o zdravju. Samo narahlo zamahne z roko in izdihne dim.

»Da bo Matevž kmalu prišel, praviš?« se je okrenil.

»Bo.«

»Potem pa kar pojdem, da ne bo komedije. Zmenite se. Kakor bo, pa bo, meni bo vse prav. Tako kot v Srbiji bom menda že živel.«

»Jutri pridem takoj povedat.«

Tone je odšel in ostala sta sama. Dolgo sta molčala. Ivanka je stopila k oknu in gledala za njim. Namenil se je kar čez sredo vrta, potem za vasjo proti griču, kjer je stala cerkev z mežnarijo. Sključen je stopal, počasi, korak mu je drsel po travi kot starcu.

»Bled je.« Stari je samo vzdihnil in buljil nepremično prédse. Ni mogel verjeti v to čudo. Zdaj je odšel in morda se spet vrne, morda nikoli več. Matevž bi ga moral samo videti.

»Ali ste slišali, kako čudno kašlja?«

»Jetika!«

Potem nista več govorila. Stari je obsedel za mizo, Ivanka je šla za delom. Zdaj bi rajši videla, da bi se Tone ne bil vrnil.

Grdo vreme. (Fot. Leonard Misonne, Gilly, Belgija.)

Ko je Matevž stopil v hišo, je najprej zavihal nos. Nekaj mu je dišalo. Na mizi je zagledal še odprto steklenico.

»Ljudi ste imeli.«

»Toneta.«

Matevž je obstal. »Toneta?«

»Da.«

»Kje pa je?«

Stari govori brezbrizno, mrzlo, Matevž trepetal.

»Šel je.«

»Kam je šel?«

»Kaj vem.«

»Tudi dobro.«

Matevž pljune in sede.

Iz kuhinje prijoka Ivanka.

»Vidiš, Matevž, tak si. Komaj je prišel, pa je moral naprej. Samo zavoljo tebe. Zdaj bo pa pri Mežnarju in ljudje bodo spet jezicali.«

»Ph,« se je zasmel Matevž, »naj gre, kamor hoče, čeprav v cerkev, če mu v mežnariji ne bo všeč.«

Zdaj je oče vstal. Ves je pobledel, majhne, drobne oči so iskale Matevža.

»Matevž!«

»No?«

»Dokler ne dobi dela, bo doma.«

Matevž stisne zobe, ne zine.

»Sram te je lahko, da z bratom tako delaš,« pritegne Ivanka.

In spet stari: »Saj tega nihče ne zahteva, da bo zdaj prišel sem v hišo, da bo sedel, ti mu boš pa jesti nosil. Nekaj dni pač, potem bo pa že našel kako delo. Greh bi bil, Matevž...«

V Matevžu se je poleglo.

»Tisto pa, no. Zmerom ga pa doma ne bom trpel, čemu mi bo.«

Stari se je globoko oddahnil in se zleknil nazaj k zidu. Zdaj bo morebiti vse dobro, da se je le toliko vdal. Tako je premišljeval stari Zlekar in sključeno stopil čez prag proti hlevu. Zdelo se mu je, da je zadnje dni osivel in ostaral za nekaj let.

★

Zvonilo je dan in počasi se je začelo svitati. Iz teme so lezle hiše in drevje. Na vzhodu so se oblaki rdečili. Na vasi je bilo še vse mirno, nobenega šuma, vse je še spalo.

V tistem jutru je Tone stopal skoz vas. Zgodaj je odšel, da bi ga ne videli, da bi ne vedeli, odkod je prišel in kam gre. Proti trgu se je napolnil, kjer ga čaka delo. Jela mu je preskrbela delo, stalno delo pri zidarjih.

Prižgal je cigareto in zakašljal. Pljunil je v travo in se prestrašil. V pljunku je bila tudi kri.

Pa kaj bi zdaj na to mislil, saj vsako jutro dvakrat, trikrat kri pljune. Za to bo čas pozneje, zdaj je mnogo važnejšega. Delo, delo!

Jela! Koliko je moral radi nje prestati, a vrasla se mu je v srce, da bi je noben vihar ne izruval. Hudo je bilo, ko se je skozi pet let potikal po svetu, daleč in sam. Zdaj bo morda tega beganja konec. In Tonček, mali dečko, kako bo korajžen, nič se ga ni bal.

Delo, delo! Če bo šlo vse prav, se bo še oženil in sezidal kje hišico, saj bi bila kmalu dovolj velika, samo da bi imel kje dom in svoje. To bi bilo končno kar lepo življenje. Tudi z zdravjem bo doma bolje kot tam doli. Tukaj bo na zraku, tam pa je delal v jami, kjer morajo odpovedati vse moči. Še danes se mora oglasiti pri mojstru, seveda, mesec gre h koncu in prvega, tako je rekla Jela, bo lahko začel.

Dobro še pomni Tone, kako je bilo, ko je prvokrat takole stopil za delom. V daljno Srbijo so šli, pet ali šest skupaj jih je bilo. S seboj so imeli samo majhne, črne zaboječke, v njih nekaj cunj in hrane, vsem se je zdelo, kakor da gredo

k vojakom. Pijače so imeli dovolj s seboj, tisto jesen je bilo veliko sadja. S kakšnim strahom, s koliko negotovostjo so stopili v pisarno! Na slepo srečo so poskusili in komaj so nekaj še ujeli. Tudi takrat je mislil na Jelo z veliko, skelečo bolečino, s trdim strahom. Danes tega ni, vse je lepo, vsaka misel dobra.

Trg je Tone dobro poznal. Nič se še ni spremenil, le ljudje so tuji, nikogar ni poznal. Gledal je napise nad trgovinami. Vse pri starem, le imena so pri nekaterih druga; no, takele reči se pač pogosto spreminjajo, a konec koncev spremembe pa le ni.

Tone je iskal hišo z napisom: »Peter Zajec, zidarsko podjetje«. Našel jo je skoraj na drugem koncu trga, prav kakor mu je Jela povedala. Nova hiša z velikimi okni, z rožami na prizidkih.

Nič ni pomišljal. Vstopil je in potrkal tam, kjer je bilo napisano z debelimi črkami: Pisarna.

Peter Zajec, zidarski mojster, je sedel za kupom računov, knjig in različnega papirja.

Tone je povedal svoje ime.

»A vi ste? Imate knjižico?«

Tone je segel v žep, odmotal v papir zavito knjižico in jo pomolil mojstru.

Peter Zajec je lagodno sedel za mizo, prekrižal noge nad kolena, odložil smotko in začel iskati po knjižici. Gledal je in nerazločno momljal. Potem se je nasmehnil in pogledal Toneta. Tone je stal mirno, vdano, kakor brez misli.

»Hm!« Petru Zajcu nekaj ni všeč. »Vi vendar niste zidar.«

Tone ostrmi.

»Delavec, jamski delavec, stoji tu zapisano.«

»Da,« reče Tone in zakašlja. »Delal sem v Srbiji.«

»Vidim, vidim. Drugega pa ni nič tukaj.«

Saj si vendar Tone ne domišljuje, da je zidar. Jamski delavec, kakopak. Pa malto delati in jo nositi bi znal, seveda bi. To je mislil, ne več. Saj je pri zidarjih veliko del, ki ne zahtevajo izučnega zidarja. Kopal bo, opeko prekladal, malto delal, nosil jo bo, delal bo, no, nekaj bo delal.

Morda pa le pojde. Tone je stal in čakal.

»Za svojo osebo sem bil prepričan, da ste zidarski pomočnik. Takole vas pa ne morem sprejeti, res ne. Pa rabim dva pomočnika, takoj ju sprejemem, tako pa ne morem, saj menda sami vidite.«

»Za maltarja,« je iztisnil Tone počasi, trudno, z ubitim glasom. Še to, sicer je vsega konec.

Splašene gosi. (Fot. Ernő Vadas, Budapešta.)

»Kajpak! Takih pride vsak dan deset ali dvajset, pa jih bom še tako moral nekaj odpustiti. Ne, ne morem, ne bo nič.«

Peter Zajec vstane in pomoli knjižico nazaj.

Tone ne more niti roke stegniti. Če knjižico prime s prsti, saj mu bo padla iz rok. Še sam bo omahnil, čudno tesnobo čuti v prsih, v glavo mu sili vrtoglavica. Topo gleda, a ne vidi nič več. Ne vidi mize, ne razloči sten in oken, ne čuti dišečega dima smotke, ne vidi Petra Zajca, ki mu ponuja knjižico.

»Žal mi je, ne morem.«

Tone se je ob nenadni besedi zavedel. Da, zdaj bo konec vsega. Ali je mogoče, da ga res ne sprejmejo?

»Pa saj ste obljubili, da...«

»Tista ženska, kajne? Tako je govorila, da sem bil prepričan, da ste zidar in še dober zidar. Zato sem ji pa tudi obljubil. Ne morem, no, in ne morem. Obžalujem.«

Peter Zajec postaja nejevoljen. Če vidi, da ga ne more sprejeti, pa tišči vanj! Naj drugod poskusi, če bo kaj opravil, on ne more in konec.

Tone se je opotekel skozi vrata. V eni roki je tiščal knjižico, v drugi papir. Pred pragom je obstal. Čutil je, kako mu obraz postaja vroč in rdečičen, skeli ga v očeh. Že hoče zaviti knjižico nazaj v papir, a se premisli. Zmečka papir in ga z vso silo trešči ob tla.

Vse sanje o delu in o bodočnosti so se mu v hipu sprevrgele v zoprno, gnusno predstavo nečesa strašnega, neizbežnega. Ta hip je videl pred seboj hišo, nato Jelo s smehljajočim se obrazom, potem Tončka, svojega Tončka. Samo za trenutek, potem je vse nekam utonilo in se razbegnilo bogve kam. Priprl je oči. Zdaj je videl Matevža, njegove trde oči, jezni obraz, raskavo lice in trdo roko. Ni še konec med njima, še se bosta spogledala. In je videl očeta in Ivanko in domačo hišo, vso lepo in prijazno.

Zdaj, Tone, išči in tipaj naprej za kruhom. Stopal je mračen, zaskrbljen po ulicah. V njem je gorelo, vpilo in prosilo. Sam ni vedel, kje tava. Prej vedro nebo se je pooblačilo, proti večeru je začelo iz nizkih oblakov pršeti. Dobrave so utonile v megli in prvem mraku. Visoka, mokra trava ob stezah in na mejah je Tonetu premočila čevlje, da je cmokalo v njih.

Tisti večer Tone ni prišel ne domov ne k Mežnarjevim. Sredi polja se je zavlekel do smrti izmučen pod kozolec in negibno zaspal. In nič ni sanjal.

★

Lado Borc

POMLADNO POPOLDNE

*Žarki popoldne pokojna obličja hiš belih zlatijo,
neslišno ko olje se v senčna dvorišča razliva toplota;
v sijoči molk zdaj pa zdaj pljuske deklinke smeh z grede prek pota,
med hlevi in skednji ortovi ko žamet mehko zelenijo.*

*Vozovi z nastilom iz gozda ko želve po logu polzijo,
vonj rese ko dih iz davnine okoli listnjakov se mota,
marjetice tihe se belo smehljajo otrokom kraj plota,
tam v polju pred plugi kónj spenjani hrbti se jedko bleščijo.*

*Za zadnjo ozaro pa sinja nebesna zavesa trepeče,
pod njo ko pod božjo perotjo po malico deklam gre mati,
grmovje za mejo na njive že sence potegnjene meče.*

*Čebele šumijo, ko kaplje medu se bleščijo na trati,
dišave cvetlic nevidno puhtijo iz travnate gneče —
vonj rož se z našimi srci nevidno poljublja in brati.*

Pri Zlekarjevih so kósili. Nekdo je pritekel pod okno.

Hitro so se odprla vrata v veži, nekdo je planil, v naslednjem trenutku je v hišo prisopihala Mežnarjeva Jela, vsa bleda in zasopla je bila.

»Lepo vas prosim, brž pojdite k nam. Tone je prišel, slab je in...«

Jeli je sapo zadušila beseda in planila je v krčevit jok.

»Kaj?«

»Kri je vrgel...«

Matevžu je padla žlica iz rok. Srce mu je očitalo: ti si kriv.

Ivanka je zajokala in stekla skozi vrata.

Matevž in oče se nista niti spogledala. Jela je objokana odšla.

Potem je oče vstal in pogledal Matevža, ki je nepremično sedel. Obraz se mu je čudno zožil.

»Pojdiva!«

Brez besed sta odšla. Oče spredaj, Matevž za njim, pohlevno, tiho, kakor otrok za materjo. Še nikoli ni tako šel.

Toneta so prenesli domov. Slab je bil. Vsi so vedeli, kaj je z njim. Saj tako ne more živeti. Govoril ni več. Tudi zdravnik ni obetal nič dobrega: jetika, močan prehlad, še hujša pljučnica.

Čez dva dni je Tone umrl. Takrat je jokal tudi Matevž.

DVOJE DREVES NA VRBNIKOVINI

Na robu ljubke, skoraj ravne tratice pod domačo hišo, tam kjer so tik nad kolovozno potjo na žago in v stari mlin tla še danes za spoznanje višja in rahlo napeta, je stala nekoč mogočna, stara lipa, ponos slovenskega kmečkega doma. Dvigala se je nad hlev in vsa sadna drevesa naokoli, nad orehe, češplje, hruške in jabolane šejinke, ter rasla silna in do stržena zdrava vedno više pod oblake.

Davno je že ni bilo več, ko sem z brati in sestrami bila še otrok. Nikoli nisem zrla v njen visoki, košati vrh, nikoli je nismo objemali ter ji z rokami merili obsega, a vendar prav dobro vem, kakšna je bila.

Govorili so o njej, ko je legal mrak na strmo pokrajino in so se na obzorju komaj še risali od temnega nebesa varuhi našega dola, Obir in Košuta na zapadu ter Peca na vzhodu, ko se je na južnem nebu med Grintovcem in Kočno zableščala večernica in s svojim sinjim migotanjem privabljala na skrivnostno nočno pozorišče na tisoče zagonetnih družic. Nebo je bilo tako na gosto posejano z zvezdami, kakor tega nisem opazila nikjer drugod, in zdelo se je, da zvezde v prelestni igri izpodrivajo druga drugo in neštete, za katere ni več prostora na brezmejnem nebesnem svodu, visijo navzdol kakor svetlikajoči se posrebrjeni obeski na božičnem drevesu.

Ob večerih so nam pripovedovali o naši nekdanji lipi, o njeni starosti in častitljivosti, o ubranem razkošju njenega vejevja. Govorili so o njej nežno in božajoče, besede so bile težke od lepih, daljnih spominov.

Ko je lipa še krasila Vrbnikov dom na hribcu, so se otroci lovili okoli nje in obešali gugalnice na njene močne, vodoravno razprostrte veje. Igrali so se v njeni gosti, hladni senci, ki je tik pred poldnem pokrila vso ravnico prav tja do kozolca in gor do kašče. Ko se je spomladi razcvetela in prepojila zrak okoli sebe s prijetnim vonjem hlipnih olj, so prihajali celi roji čebel s strmih pobočij lobniškega dola, predvsem pa iz ličnega, nizkega čebelnjaka za hišo, ki ga je vsega skromnega, a prijaznega postavil več čebelar v zatišje prepletajočih se grmov in dreves ter visokega, v strmi breg naraslega roba njive. Sklonjene nad medovnike in tesno prižete na cvet so pile čebele dehteče sokove ter jih prekvašale v med, da so ga bile na jesen polne

velike lesene deže na kašči; brnele so, neumorne delavke, od cveta do cveta, da so se lahko pozibavale vejice pod težo tolikega življenja.

Pravili so čudne storije o težkih zakladih, zakopanih globoko pod koreninami, in o svetlih, plapolajočih lučkah, ki so vabile sredi kresne noči, da bi prišel kdo in dvignil skrinjo s težkimi zlatniki in obogatel. Kazali so zarjavele živalske kipce, ki so jih zavistne čaravnice polagale v zemljo pod drevo, da bi se splazila kuga v jasli in korita in bi cepala živina v hlevu in po stajah. O volku so se menili, ki je poleti o polnočeh tulil okoli lipe in pozimi mršav in sestradan pri belem dnevu davil in trgal pse čuvaje, ki so obupno cvilili in zavijali, priklenjeni na dolge železne verige. Menili so se o biričih, ki so se potuhnjeno in izdajalsko stiskali k deblu, ko so lovili fante za vojake. Oče se je še spominjal, kako so v nedeljah in praznikih posedali po klopeh okoli lipe naši pradedje in njihovi sosedje, vsi v irhastih hlačah in z okroglimi srebrnimi gumbi na telovnikih; njih obrazi so bili porasli in vedri, njih srca pa dobra ko lipov med.

Povedali so nam, kako se je nekega poletnega dne v moreči sopari dvignil izza Vrbnikovega vrha umazano rumen oblak. Ptice so kriknile, ko je iz žolte tišine švignil blisk, rdeč kakor kri. Kakor zastane misel pred nenadno grozo, tako je obtičala strela, umerjena na dom, sredi pogubnega udara. Lipa je v nemi strahoti prestregla iskro. Ogenj je siknil v drevo, razčehnil vrh in veje ter švignil med lesom in skorjo v tla.

Od takrat je lipa hiralala in se slednjič posušila. Videla sem samo še trohoben štor, pre-

Galilejski ribiči. (Fot. dr. Geo. C. Poundstone, U. S. A.)

prežen s črnim nitjem sivih in rumenih gob, ki so se zajedle v vlažne, meljnate razpoke in zajemale življenje iz mrtvega, razpadajočega preostanka razbite velikanke.

Danes zagrinja mehka, sočno zelena trata tudi kraj, kjer je bil nekdanj štor.

*

Na pašniku za ovčjakom, ki je rjavo blestel od bronastih mahov in usahle praproti, je rasla popolnoma sama košata smreka, z vejami obložena skoraj do tal. Živela je v velikem izobilju, kakor vsaka rastlina, ki se samotno dviga iz bogate zemlje. Sonce je presevalo piramidasti vrh z zlatimi prameni, ki so se pretakali od veje do veje, od vrha do tal.

Debele in grčave korenine so se cepile od ravnega, pokončnega, s sivorjavim lubjem pokritega debela ter se razhajale po rjavi zemlji na vse strani, se razpletale po njenih vrhnjih plasteh in se razraščale, da je bilo kar čutiti, kako vlečejo vodo iz mastne grude — življenjske sile iz sočnih tal. Videti je bilo, s kako nujno skrbjo se vrtajo v podlago in se je krčevito oklepajo v vednem strahu, da ne bi nezaščitenega in od bogastva lenega drevesa izruval vihar in ga uničil. Tu in tam so se prerile zopet na površje, da smo posedali na njih kakor na nizkih, dolgih klopcah, in se zopet poskrile v temo zemeljske skorje.

V poletnih dneh so v zeleni hladini grulili svoj enolični spev divji golobi, če jih nista pregnala skobec in kragulj, ki sta često krožila okoli drevesa in se spuščala nanj, da sta odtod opazovala pohode kur po sadnem vrtu doli za zelnikom ali po strmi njivi gori za hišo.

Spodaj v senci smo se ob razvalinah stare fidrne, sušilnice za lan, ustavljali otroci ter se razgledovali po rečeh, ki jim nismo vedeli pomena. Tu je bilo nekoč domače terišče. Še so štrlele iz tal cele vrste močnih, četverorobnih stebrov, še so slo-neli na debelih koléh vodoravni tramovi. Med tramovi in stebri so bili tu in tam še pritrjeni noži iz lesa, doma napravljene trlice. Tu so torej trle lan in polagale temelje domači blaginji ugledne Vrbnikove gospodinje, naša mamica in naše pramamice, ko so bile še mlade, polne radostnih družinskih skrbi in osrečujočega smeha. Trle so lan in pridobivale dragoceno predivo. Dekleta okoli njih so se hlastno sklanjala in grabila s spretno roko kupiče na tla padlih lanenih vlaken, jih sukala in vrtela in krožila s koncem, ki so ga dvignila, še v zraku naprej, da so se vlakna in pezdirji zvili v visoko »nevesto«. In »nevesta«, podobna kosmatemu lisičjemu repu, je med vri-

ščem in smehom morala še enkrat pod nož, da so ji terice polomile tudi zadnje kosti in jo do zadnjega vlakna očistile. Dekleta, ki je zvrtničilo najlepšo »nevesto«, je prav gotovo čakala še isto leto poroka; odeje za balo ji je gospodinja napolnila z mehkim kvotrom, s predivom torej, ki ga je dekleta natrlo iz »neveste«.

V fidrno samo smo si komaj upali pogledati. Radi varnosti je bila zakrita z deskami. S strahom smo tu in tam odmaknili kako desko, se radovedno sklonili čez zid in gledali navzdol. Prav nikdar nismo zazrli dna; fidrna se nam je zdela globoka kakor grajski vodnjak. Strah je imel kaj velike oči: ko smo dorasli, smo dognali, da je merila sušilnica za lan v globino komaj nekaj nad dva metra.

Spodaj pod smreko je stal visok plot iz sivih krajnikov, prepleten tu in tam z agrasom in češminjem, in ločil pašnik od travnika. Blizu smreke, kamor je še segala njena dolga večerna senca, je bilo edino znano mesto naše posesti, kjer je rasel zlati grmiček. »Tisoč bolečin,« je rekla mati, »najhujše bolečine pozdravi ta roža!« Natrgali smo tavžentrož, pozobali agras in obrali jagode s češminovih vej.

Ne vem, kako se je moglo zgoditi. Šli so nekega dne in so smreko oklestili. Kratki, okoreli štrklji odsekanih vej, razklani ob koncu in zdrobljeni, razgaljeni ponekod do vlažno bele nagote, so štrleli iz plemenitega debela kakor voščeno blede roke mrtvih junakov. Iz stoterih ran je tekla rumenkasta, dehteča kri; krvavela je smreka iz belih ran in izkrvavela. Preveč je bilo v njej zasek in bile so tik ob srcu.

*

Tako se polagoma spreminja zunanje lice domačega posestva. Priče njegove rasti umirajo, znamenja njegovega dela razpadajo, priče večstoletne borbe človeka s naravo in njenimi muhami izginjajo. Lipa pod hišo in smreka v hribcu sta sodoživljali razvoj, razcvit in vso pisano zgodovino našega doma, viharje, ki so se zaletavali vanj in ga tresli in majali, vigredi, ki so tople puhte iz preoranih tal, vrtoglavile živali in opajale ljudi, ljubezni nad Vrbjem, ki so vriskale in jokale, porode in pokope, ki so se kakor letni časi redno vrstili iz roda v rod, delo, ki je z znojem pognojilo strme bregove, položna polja in prijazne ravni, in trpljenje, to nepopisno trpljenje, ki se je trgalo iz utrujenih, omahujočih teles in ranjenih duš, se proseče dvigalo proti nebesom in preteče padalo na tla, pronicalo skozi kamen in prst in se zajedlo sežnje globoko v zemljo.

IZ NIŽAV IN TEŽAV PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA.

21. Nesreča.

Neko popoldne smo podkopali velik kos zemlje, da bi jo z zagozdo odtrgali in si prihranili zamudno kopanje. Ko je bil podkop zadosti širok in globok in je bilo vse pripravljeno, so delavci odskočili; nekega počasneto pa je le ujela težka plast in ga podsula.

Prestrašene barabe so zavpile in se z lopatami zakadile v posip, da bi tovariša odkopale.

»Kaj norite?« sem zavpil tudi jaz, ki sem s konjičem stal ob strani. »Proč z orodjem!«

»Saj res, ne z orodjem!« je polir ves bled pritegnil in mi pokimal.

Tako se je posipa vse lotilo kar z golimi rokami.

Moža so še živega in skoraj nepoškodovanega hitro odkopali in ga vznak položili na tratino, kjer si je počasi opomogel.

Novica o nesreči, ki bi se bila skoraj zgodila, je šla po vaseh, delo med barabami je prišlo na slab glas.

»Zasluzek ni slab in preteto se ti prileže, na drug svet pa te tudi utegne poriniti, ko se ti najmanj mudi.«

»In še veš ne, kam prideš.«

»Da, svetniško med barabami ne živiš in ne govoriš.«

»O, komur res prav treba ni, je bolje, da se dóma drži.«

»Hm, če se ni že čisto izvrgel.«

Novica mi je hudo oplašila mater, ko je zvedela, da sem bil prav priča tiste nesreče. Reve nisem mogel preveriti, kako daleč od posipa sem stal.

»Nočem, da bi še hodil delat!« je trdo odločila. »Pogubil bi se, spridil si se menda že: hodiš in se držiš kakor možak, zmerom nekaj vrtaš vase in molčiš, da me je kar groza.«

Rad bi ji bil utrnil prehude skrbi, pa ni dala do sebe.

»In tudi spočiti in pripraviti se moraš, če te še niso minile želje po mestnih šolah. Čez dober mesec pojdeva spet v Ljubljano.«

Zasluzek, ki mi ga je polir vsakih štirinajst dni naštel na roko, sem vsega dajal materi in sem bil vselej strašno ponosen, da za očetom tudi jaz večam bogastvo naše uboge domačijice; materin

napomin mi je vendar kar precej obrnil vse misli, ki so se še lovile med barabami.

Šel sem do polirja in mu povedal, da ne pridem več delat.

»Tako?« se je začudil. »Zakaj ne več?«

Jari možak se je sramoval povedati, da ga mati še drži za roko; otrok, ki je bil kljub vsemu vendar še ves v meni, je molče pobesil oči.

»O, v Ljubljano pojde,« so vrstniki posmehljivo zatožili, »gospod hoče postati.«

»Kaj res?« me je polir topljal po rami.

»Morda,« sem rdel, »vem pa ne, kako še bo.«

»Lani že ni bilo nič,« so se vrstniki režali; »tudi letos ne bo drugače.«

»Če misliš, da si bolj za knjige in pero kakor za vile in drevo, kar pojdi in se dobro oprimi pa bo!« mi je polir prav izpodbudno dejal, me izplačal in še neke dvojače navrgel iz svojega.

Te besede preprostega moža, ubogega delavca, so mi bile res lepo in veliko slovo.

Z Bogom, sodrugi!

22. Učenec.

Res sva jo z materjo potegnili v Ljubljano. To pot me ni jezdila nobena vreča, s seboj sva vzela le stvari, ki so bile potrebne meni.

Jeran je spet obljubil po tri marke na dan, ko sva mu povedala, kaj se mi je primerilo lani.

»Velik si, velik,« me je meril s prijaznimi očmi, jaz pa sem velik, možat in plečat stal pred njim, sitno mi je bilo in nisem vedel, kam bi z lopatastimi rokami. »Pa le poskusimo!« se je smehljaj in nama svetoval, v katero šolo naj stopiva, da me vpišejo.

Šla sva vsa vesela in prišla prav pred tisto šolo, ki me lani menda ni marala.

»Nič ne bo,« se mi je noga ustavila. »Če lani ni bilo mogoče, bo letos še manj.«

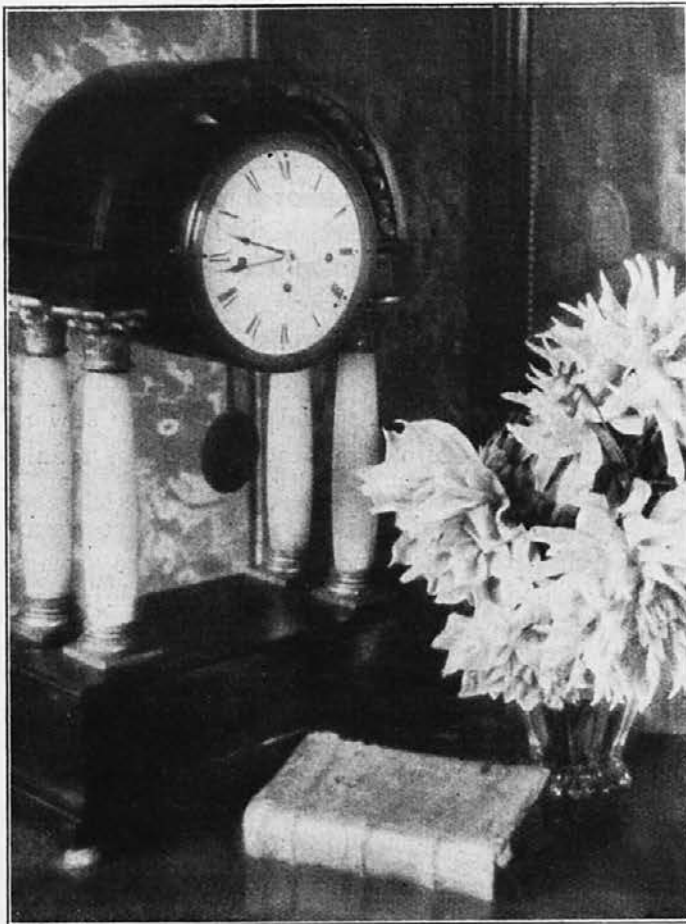
Zdaj me je bilo vprvič nekako sram velike rasti in moči.

»Nič še ne veva,« je mati odločila. »Vprašajva, da bova vedela iz oči v oči!«

Šolski vodja je bil z nama prav prijazen; gladil si je dolgo in široko črno brado in se mi smehljaj:

»Hm, iz majhne šole imaš spričevalo, v majhno te moram dati, velik pa si, učen študent bi lahko že bil.«

Nad štirinajst let mi je bilo, a vpisati sem se moral v tretji razred ljudske šole, da bi se učil nemščine in drugih učenosti, ki so potrebne za sprejem na gimnazijo.

Stara ura. (Fot. Fritz Prachowny, Opava, Češkoslovaška.)

23. Martin Krpan.

Potlej sva šla, da bi našla stanovanje.

Pred veliko veliko in prav staro hišo se je trlo vse črno fantov, večjih in manjših od mene. Vsem je klobuk bil vdrt po dijaški šegi, prav dosti jih je bilo pokritih celó z gosposkim, trdim klobukom.

»Študentje so!« me je vsega oblilo nekaj vročega, da sem kar obstal, mati pa tudi.

In vpili so kakor žerjavi in si neke knjige razkazovali.

»S knjigami sejmarijo,« je mati že vedela, »vsako leto delajo to, ko se šole začno.«

Za knjigami sem že od nekdanj bil kakor koza za soljo — kmalu sva se pehala med študenti.

»O mati, za katero šolo pa?« jih je naju brž nekaj obstopilo, skoraj samih gosposkih.

In je povedala.

»Saj ni mogoče!« so se smejali. »Fantje,« so se drugi že klicali, »le sèm, hitro sèm. Martin Krpan je prišel, i u se pojde učiti!«

In se jih je zgrnilo okoli naju, da joj. Kakor v medveda so zijali vame in se nama režali.

Po meni je kar pokalo. Od togote sem pihal skozi nos in jih pisano gledal. Poniževanje in zasmehovanje me je strašno bolelo.

»Ali sem že kdaj kaj storil tem smrkavcem?« se je kuhalo po meni.

Mati je najbrž ujela hudi žar mojih oči. Kar brž me je popala za roko, da se ne bi zakadil v drhal.

»Pojdiva, kar pojdiva!« je dejala in me vlekla s seboj. »Nič ne maraj, mladi so, siti in neumni!«

Izpehala sva se iz tuleče gneče in zavila v ulice, ki so se začele skoraj pred tisto veliko hišo.

»Vidiš,« mi je mati obračala misli drugam, »po tehle ulicah bi prišla na grad, odkoder bi videla po vsej Ljubljani.«

Zamerila se mi je Ljubljana že drugič, vendar sem bil vedečen, kakšna je z vrha, če je že pri tleh tako malopridna.

»Pojdiva. Rad bi videl, kolikšna je.«

»Zdaj ne utegneva, stanovanja še nimaš.«

»Kar tu ga poiščiva, saj piše, da se imenujejo študentovske ulice.«

Za nama se je opotekel prileten, zanemarjen možak, robantil je in kvantal, kakor doma nisem slišal nikoli.

Stopila sva hitreje, dedec pa za nama, a umaknila sva se mu v vežo zadnje hiše, ki je bila nanjo pribita tablica s številko trinajst.

Pijani dedec je nemara tudi tja hotel za nama, pa ga je na kotanjastih tleh izpodneslo, da se je po dolgem zavalil skoro ob kameniti hišni prag.

»Glej, še ubil bi se bil, tako blizu praga je kavsnil z glavo,« se je mati ustrašila; »pa menda res Bog sam varuje otroka, Kranjca in pijanca.«

»Kaj neki sva se mu umikala? Žal mi je, da ga že prej nisem ustrašoval jaz.«

»O pošast goreča, glej, spet nori! Ali si se v Ljubljano prišel pretepat, ali se nemško učiti? Otodile si se hotel lotiti vsega krdela, zdaj ti je žal, da se nisi rval z grdim pijancem!«

»Žaliti in dražiti se ne dam, pa je!«

»Še eno tako mi zini, pa se obrneva in pojdeva domov!«

Videl sem, da se je malo manj ko ujezila. Zato nisem zinil nobene več, pač pa se je za najinim hrbtom oglasila starikava ženica, ki je v velikih klobučevinastih copatah šarala za nama.

»Ali se je kaj zgodilo?« je vedečno vprašala.

»E, nič,« se je mati nekoliko ustrašila, »stanovanja iščem za fanta, v šolo bo tu hodil, pa sva se semkaj umaknila pijancu, ki je neslanaril za nama.«

Beseda je dala besedo, čez nekaj trenutkov sta mati in ženica udarili in imel sem stanovanje.

24. Med študenti.

Ženica je bila prava študentovska mati. Zme-rom je natanko hotela vedeti, kaj njeni študentje počno in kako v šoli zoré, vsak večer je z njimi molila rožni venec, a ob nedeljah popoldne jih je tirala k litanijam. V stanovanju ni dopustila nobenih nerodnosti.

O, osata je bila in včasih prav sršenasta. Ra-zen mene je krotila še troje pravih študentov. Prvi je bil že v peti, drugi menda v tretji, najmlajši pa v prvi gimnaziji, vsi sami Gorenjci. Prvošolcu je bilo morda dvanajst, tretješolcu do štirinajst, a petošolcu sedemnajst let.

Petošolec je bil prvošolcu instruktor — do-mači učitelj. Trdo ga je držal, a fantič je bil otročji, kolesca učenosti so škripala, instruktor jih je s težavo mazal.

Sprva se vsi vkup niso dosti menili zame. Tudi jaz, po učenosti najmanjši med njimi, po rasti in telesni moči skoraj največji, gotovo pa naj-močnejši, sem jih zabodeno in nezaupno gledal. Bal sem se, da so tudi ti taki, kakršni so se mi že zamerili na dijaškem sejmišču; pa so bili prav spodobni fantje in so postali počasi čisto prijazni z menoj. Na smeh je ob moji pojoči dolenjščini včasih uhajalo le prvošolcu.

»Ne bodi no kòj hud!« se je fantič ustrašil, ko je opazil, da mi ušesa gorijo. »Kaj bi se pri vas ne smejali, če bi slišali Gorenjca?«

»Pri nas? Prav gotovo ne, vsaj očitno in v zó-be ne!«

»Saj se ti tudi mi ne bomo več,« je odločil petošolec. »Dolenjci ste kar imenitni, prve in naj-lepše knjige so pisali dolenjski pisatelji.«

»Jurčič že,« sem ves vesel pritegnil.

»Jurčič?« me je debelo pogledal. »Ali si ga že kaj bral?«

Brž sem se pohvalil, koliko sem že bral in da sem ves mrtev na knjige.

Fantič in tretješolec sta strmela vame, še bolj pa petošolec.

»Ali si slišal, Francè?« je resno kimal prvo-šolcu. »Tebe pa ni zlepa pripraviti, da bi tudi kaj bral! — Prav všeč si mi,« je pogledal mene, »časa, ki ga zatратиš z dobrimi knjigami, naj ti nikoli ne bo žal; le šole seveda ne smeš zanemarjati zaradi njih.«

Strašno se mi je prikupil. »Glejte, to je duša,« sem ga v mislih častil in ljubil, »in kaže, da ima knjige rad.«

Dajal mi je knjig, da sem bral in bral. V knjigah, tako sem veroval, so vse šole, vsa učenost, čeprav ji moj omejeni um šele izpodlezuje komaj najdrobnejše korenine.

(V drugo naprej.)

Pri talmudu. (Fot. Max Nowitz, Pretoria, Transvaal, Južna Afrika.)

Vinko Žitnik

P O M L A D N A |

Že svetle sape prek dobrav
šumé, po vigrédi dišé.
Čuj, deklica, jaz nisem zdrav,
prečudno me boli srcé.

Za hišo log spet zeleni,
ko zelen žamet se blešči;
a v mraku čezenj steza gre
do tvoje tihe kamrice.

Pod tvojim oknom breskvi z vej
ko kri blešči se prvi cvet;
v srebrni noči rad ob njej
besed bi tvojih srkal med.

In zrak je spet voljan, gorak,
cvetoč in kot tvoj dih sladak;
ves svet je kot ljubezni vrt,
stopinjam najinim odprt.

Zakaj me mučiš, deklica,
za zastor skrivaš svoj obraz?
Odpri mi rdečo dver srca:
pomlad je tu — ljubezni čas!

MALI KITAJEC KONG

1. Plavajoče mesto.

Mali Kong se ni rodil kakor večina kitajskih otrok pod streho ilovnate kočice ali lesene hiše, ampak je bil že od prve ure svojega življenja mornar. Morski valovi so ga zazibavali v otroško spanje in šumeča voda mu je pela uspavanke. Njegovi starši so bili zelo revni, preprosti ljudje. Niso imeli niti koščka zemlje, da bi ga obdelovali. Zato so živeli kakor tisoči revnih Kitajcev v svojem čolnu zunaj na odprtem morju, v tako zvanem plavajočem mestu.

To plavajoče mesto je bilo iz samih čolnov, ki so se lepo urejeni zibali drug poleg drugega. Tako je nastalo nešteto ulic. Ob lepem, mirnem vremenu je po teh morskih ulicah kar mrgolelo. Saj je bil vsak čoln plavajoč dom za vso družino, ki je živela v njem noč in dan in si s pridnim delom služila vsakdanji kruh. Zato so v nekaterih čolnih stanovali čevljarji, ki so izdelovali cikle. Drugod so bili krojači, ki so z dolgo iglo šivali in vezli plašče in obleke. Več čolnov so imeli lončarji, ki so iz gline spretno oblikovali sklede, krožnike in vrče. Največji hrup pa so delali kotlarji, ki so ves ljubi dan tolkli po bakrenih kotlih. Vsepovsod so bile posejane tudi trgovine, kjer so prebivalci tega slikovitega mesta lahko dobili vse.

A gorje tem ubogim ljudem, če je nenadoma zadivjal vihar in je morje začelo besneti! Kakor

Maksim Sedej.

prestrašena piščeta so pobegnili čolni v varno pristanišče bližnjega mesta, ker samo tam so bili varni pred grozečimi valovi. Toda vsi čolni se niso mogli vedno pravočasno rešiti in tako je ob viharjih mnogo ljudi utonilo v penečih se valovih. Ko pa je zopet zasijalo sonce, je bilo morje zopet kot veliko, gladko zrcalo, čolni so spet zapustili svoje skrivališče in prav kmalu je bilo na odprtem morju zopet novo plavajoče mesto. Ljudje so živeli kakor prej in nihče ni žaloval za utopljenici.

Kongov oče si je služil z rezbarstvom vsakdanji kruh. Z ostrim nožem je izrezoval iz lesa drobne kipce svetnikov, ljudi in živali. Potem jih je za mal denar prodajal v bližnjem mestu. V revnem čolnu se ni nihče čudil, če se je oče vrnil zvečer z vsemi svojimi izdelki in brez denarja. Tudi ni bilo nič posebnega, da so potem cele dneve otepali lakoto. Saj v sosednjih čolnih tudi ni bilo dosti bolje in končno ni nikoli bilo drugače.

Kong je bil priden otrok. Že prav kmalu je pokazal mnogo spretnosti za očetov poklic. S svojimi malimi rokami je nekoč izrezal tako čudovit, nežen kip, da je oče dobil zanj lep denar in še naročilo po vrhu. Rezbar je zato od samega veselja poklonil svojemu sinu kanarčka, ki si ga je otrok že tako dolgo želel. A ta ptič ni bil navaden pevec, bil je iz tistega ptičjega rodu, ki je še znal peti ono prastaro pesem, ki je ganila vsakega Kitajca do solz, pesem iz zlate dobe mile domovine. Kongov kanarček je pel tako lepo kakor noben drug ptič.

Kong je bil najsrečnejši otrok plavajočega mesta. Skrbno je pazil in negoval svojega pevca, se naučil od njega tudi sam tistih pesmi in jih potem žvižgal in pel ves ljubi dan. V vročih dneh je odveslal na obalo in se s svojim ptičem napotil k hladnemu studencu v tihi gaj. Tu je držal kletko na dolgi palici nad hladno vodo, dokler se ni ptič ohladil in oživel, zakaj vročina nad plavajočim mestom je bila včasih neznosna. K studencu so prihajali tudi drugi fantje s svojimi kanarčki in držali kakor on kletke nad hladno vodo, da so ptiči glasno prepevali.

Ptičje petje je vsakokrat privabilo k studencu tudi starega puščavnika, ki je, utopljen v božje skrivnosti, živel v tistem gaju. Ko so ga fantje opazili, so urno postavili svoje ptiče ob stran, se globoko poklonili, prekrizali roke na prsih in pozdravili svetega moža.

»Bog vas blagoslovi, otroci!« jim je odzdravil puščavnik in sedel na velik kamen ob studencu. »Vidim, da ste zopet vsi prišli in da vaši ptički veselo pojo, ker so spet srečno prebili vroči dan.«

In začel jih je učiti: »Bog plačuje vsako dobro delo, ne samo delo, ki ga storite svojemu bližnjemu. Poglejte naravo, kako je lepa in kaj vse nam je v njej poklonil Bog! Mar ni vse to vredno naše ljubezni? Glejte, tudi črvička, ki tu leze preko skale, je ustvaril On, zato tudi zasluži vso našo ljubezen. In tako jo zasluži vse, vsaka, še tako neznatna stvarca. Veliko je lepega na svetu, a vedite: Bog nam ne poklanja samo lepih in veselih stvari, temveč tudi žalostne. A ne bodite žalostni, če vas zadene nesreča! Ne jokajte, če zgubite tudi najdražje na svetu! Bodite vedno pogumni, kakor so bili vaši očetje!«

Končno jim je za razvedrilo povedal še čudovito pravljico o nesrečnem kraljeviču, ki se vse svoje življenje nikoli ni zasmel.

Dečki niso niti opazili, kako se je v gozdu medtem zmračilo. Lepo so se zahvalili puščavniku in ko je odhajal, so ga spet z globokim poklonom pozdravili. Nato so tudi oni odšli domov.

Kong ni pozabil lepih besed, ki jih je slišal pri studencu. Pridno je delal in srečno živel s starši v revnem čolnu. Kadar pa je sonce premočno pripekalo, je vzel kanarčka in odromal z njim v tihi gaj k hladnemu studencu.

2. V tovarni.

Že več mesecev ni bilo niti oblaka na sinjem nebu. Morje je bilo mirno kakor že dolgo ne. Le sonce je vedno bolj in bolj pripekalo in Kong se je že zgodaj zjutraj moral posloviti od svojih staršev in oditi, zakaj njegov ptiček je bil onemogel od vročine.

Okoli poldne pa je v tihem gaju zašumelo. Zadivjal je tak vihar, da je lomil vejevje. Kong se je prestrašil, tekkel, kolikor je le mogel, nazaj k morskemu obali. Z očmi je iskal po razburkanem morju čoln svojih staršev, a ni ga bilo. Morje se je penilo in besni valovi so se dvigali visoko kot griči. Kong je nepremično čepel na obali ves dan in vso noč in še drugi dan, a staršev ni bilo od nikoder. Strmel je čez morje v daljavo, če se mu mogoče le še kje ne pokaže rodni čoln. Tiho je pel kraj njega v kletki kanarček, tako tiho, kakor bi slutil vso žalost malega gospodarja. Vztrepetale so ustnice malega Konga in spregovoril je samo dve besedi: oče, mati — in se milo razjokal. Kanarček je v kletki nemirno zafrfotal. Prestrašil se je, ker svojega gospodarja še nikoli ni videl jokati.

Toda Kong ni dolgo jokal. Zakaj spomnil se je lepih besed puščavnika, ki je re-

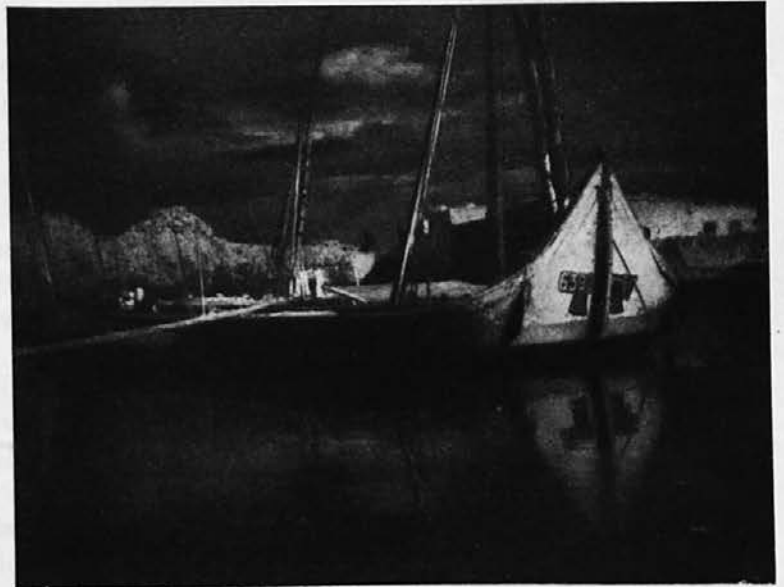
kel, da človek ne sme nikoli jokati, tudi takrat ne, če mu Bog vzame najdražje! Tiho je pomolil za ljube starše, ki jih je pokopal vihar s čolnom vred na dnu morja, vzel kletko in odšel v tihi gaj.

Pri studencu so se dečki zelo začudili, ko so zagledali žalostne oči prijatelja Konga. Ko pa jim je povedal, da nima več staršev, se jim je tako zasmilil, da so začeli stikati po žepih in vsak je ubogemu prijatelju poklonil najlepše, kar je imel pri sebi. Prvi mu je dal lepo izrezano škatlo, v kateri je bila piča za kanarčka, drugi žepni nož, tretji lepo vezeno denarnico, in tako vsak nekaj, da je imel Kong kmalu vse žepe polne.

Ko se je zmračilo, se je Kong vrnil na obalo in gledal na odprto morje, ki se je že pomirilo. Tam je že spet plavalo njegovo rodno mesto, a skoro polovica čolnov je manjkala, zakaj pogoltnilo jih je bilo viharo morje. Kong je iskal med čolni, klical, iskal in izpraševal povsod, a nikjer ga niso mogli potolažiti: njegovih staršev ni bilo več.

Sonce je stalo že visoko na nebu, ko se je Kong prebudil. Brž se je odpravil v tihi gaj. Tam je izrezoval svojim prijateljem nežne kipe, a oni so mu prinašali kuhanega riža in sadja, tudi za kanarčka so radi skrbeli. Nekega dne pa so dečki čakali tovariša Konga zaman. Ni ga bilo, tudi drugi in tretji dan ne in vse nadaljnje dni.

Bila je temna noč. Kong je spal kakor po navadi na morskem obali in z desno roko čvrsto objemal kletko svojega ptiča, zakaj še v spanju se ni hotel ločiti od svojega ljubljence. Nenadoma ga nekdo prebudi in mu reče s trdim glasom: »Hej, fant, tu vendar ni prostor za prenočevanje.

Večer na Nilu. (Fot. Georges Milcovich, Aleksandrija, Egipt.)

Zakaj ne spiš doma?« Prestrašeno in začudeno pogleda Kong visokega gospoda, ki pa ni bil Kitajec, ampak tujec z daljnega zapada, z belo poltjo in sivorumenimi očmi. V njegovih očeh je Kong zaman iskal toplote ali vsaj malo usmiljenja. Zrle so trdo in mrzlo.

»Gospod,« odvrne slednjič Kong z žalostnim glasom, »nimam več staršev, nimam kam iti.«

»Tako, tako?« pravi gospod nezaupljivo. »Si nisi to kratko malo izmislil?«

»Ne, gospod,« zatrdi Kong. »Morski valovi so mi potopili očeta in mater. Stanovali smo na plavajočem mestu.«

»Če je res, kar praviš,« odvrne tujec, »vzemi to posetnico in se javi pri vratarju! Si razumel? In tu ti dam še nekaj denarja. A za to si vzamem tvojega ptiča, ki ga tako ne potrebuješ.«

In tujec je vzel kletko s ptičem in odšel, Kong pa je obstal kakor odrevenel. Šele čez čas se je zavedel, sprožil roke za tujcem in zaklical s prosečim glasom: »Gospod! Gospod! Tu imate svoj denar! Vzemite ga, ne potrebujem ga. Samo vrnite mi mojega ptiča. Brez njegovega petja ne morem živeti. Ptič je vse, kar še imam.« Toda tujec ni več slišal, odpeljal se je že v svoji kočiji.

Kong vso noč ni mogel zaspati. Tekal je po ulicah in cestah velikega mesta, tiščal v desnici denar, v levici pa posetnico ter iskal svojega ptiča. Končno ga je ustavil nočni čuvaj. Ubogi Kong se je prestrašil in odgovoril s tresočim se glasom ter solznimi očmi:

»Iščem svojega ptiča, a ga ne morem najti. Prosim, gospod stražnik, pomagajte mi ga iskati. Nek tujec mi ga je odnesel!«

»Kako?« reče začudeno stražnik. »Nek tujec, in sedaj ponoči? Kaj pa tiščiš v roki?«

Kong je pokazal in povedal vse. Stražnik je prebral posetnico in rekel ljubeznivo:

»Glej, fant, to je točen naslov tega gospoda. Počakaj do jutra in potem pojdi k njemu in mu povej, kaj želiš. A zdaj pojdi spat.«

Kong se je stražniku lepo zahvalil, pozdravil in zopet odšel na morsko obalo. Toda zaspati ni mogel, ker ga je preveč skrbelo.

Drugi dan je po dolgem iskanju našel tujčevo hišo. Pokazal je vratarju posetnico, ta jo je prebral in ga povabil s seboj. Šla sta po dolgih hodnikih, potem po stopnicah, nato zopet po dolgih hodnikih in končno prišla v drugo poslopje. Tu je strašno ropotalo. Ropotali so stroji, okoli koles so šumeli jermeni in jedek dim je dražil grlo, da je moral Kong zakašljati. Vrtar ga je potegnil za seboj in tako sta prišla v veliko dvorano. Tu je stala velika miza, okrog nje pa so sedeli otroci,

ki so pridno nekaj šteli in polnili škatlice. Niti toliko časa niso imeli, da bi se ozrli, kdo je prišel.

»Tako, fantek,« reče Kongu neka žena, ki je sedela na koncu dolge mize, »sedi na ono prazno mesto, vzemi petnajst zaponk in jih položi v škatlo! Toda pazi! Samo petnajst jih sme biti v škatli, ne več, ne manj! Če te ulovim, da si se uštel, ti odtrgam desetkrat več od tedenske plače!«

Začudeno je gledal Kong okrog sebe, se končno ohrabil in vprašal gospo: »Prosim, gospa, če napolnim vse te škatle, ali bom dobil potem svojega ptiča?«

Žena se je nasmehnila in rekla: »Kakšnega ptiča bi rad dobil?« Sedaj so tudi otroci radovedno pogledali dečka, ki ima tako čudne želje.

»Mojega kanarčka,« odvrne Kong, »ki mi ga je gospod vzel. Tu je denar.«

Gospa ga mirno zavrne: »Najprej sedi sem k mizi, dečko moj, in pohiti z delom, sicer boš premalo zaslužil. Zvečer pa, preden pojedemo domov, mi boš kaj povedal o svojem ptiču!«

Kong je sedel in začel delati. Štel je zaponke in jih vlagal v majhne škatle. Pri tem pa je ves čas mislil na svojega ptiča. Dolgo, dolgo so delali, mnogo, mnogo ur sedeli za mizo in ves čas hiteli, tako da ni nikdo utegnil niti govoriti. Slišati je bilo samo žvenketanje zaponk in zapiranje škatlic. Nenadoma je strašno tuljenje napolnilo ves prostor: to je bila sirena, ki je oznanjala konec delovnega časa. Sedaj je Kong gospe lahko pripovedoval zgodbo o svojem kanarčku.

Gospa pa ga je zavrnila: »Dragi otrok, ta zadeva je malce nerodna. Tisti gospod, ki ti je vzel ptiča, je namreč naš gospodar, lastnik tovarne, in zelo dvomim, da te bodo pustili k njemu. Zato rajši potrpi in počakaj, kdaj pride gospod v našo dvorano.«

Kong je od tega časa molčal in čakal, čakal dan za dnem na gospodarja in hrepenel po svojem ptiču. Delal je pridno in kmalu prav tako urno kakor vsi drugi.

Jedki dim, ki je v strojni dvorani silil h kašlju, je prihajal tudi v njihovo sobo in otroci so venomer kašljali. Tudi Konga je že peklo v grlu. Kraj njega je sedel slaboten fantek Haitang, ki je posebno težko prenašal ta dim. Včasih je začel tako kašljati, da je moral kar pustiti delo, s katerim je preživiljal sebe in svojo bolno mater, ter oditi domov. Nekoč ga več dni ni bilo v tovarno; ko pa je zopet prišel, je bil še bolj bolan in suh kot prej. A delati je moral, ker drugače ne bi dobil denarja zase in za mater.

Ta Haitang je bil čuden otrok. Stalna bolezen in revščina ga je napravila neprijaznega do vseh.

Maksim Sedej.

Včasih je bil jezen celó na Konga, posebno če je videl, da je imel več napolnjenih škatel in da je dobil konec tedna več denarja kakor on. Kong mu ni zameril, temveč ga imel vedno rajši. Neopazeno mu je začel podtikati svoje že napolnjene škatlice in Haitang je dobival konec tedna več denarja. Sčasoma je tudi Haitang vzljubil Konga.

V tovarni so potekali dnevi in tedni, stroji so neprestano glasno ropotali in jermeni so v taktu vršali okoli železnih koles. Mali kitajski otroci pa so tako pridno delali, da niti rasti niso imeli časa. Vedno so bili enako majhni, samo še bolj bleđi in nežni so postajali od dneva do dneva. Pekoči dim iz strojne dvorane jih je silil h kašlju. Nekega dne je postalo bolnemu Haitangu tako slabo, da mu je delo padlo iz rok, sam pa je omahnil na tla in že čez nekaj minut izdihnil. Zadnje njegove besede so bile: »Kong — moja mati!« Kong je razumel zadnje besede svojega umirajočega tovariša in mu ljubeče stisnil hladne roke. Haitang se je nasmehnil in nato ugasnil.

Haitangova mati je stanovala daleč zunaj mesta v razdrti ilovnati koči. Ležala je na siromašnem ležišču na tleh in čakala na svojega sina. Že je slišala korake, toda to niso bili njej tako dobro znani glasovi. Še bolj se je začudila, ko je stopil v kočó čisto tuj deček.

»Kdo si?« ga je vprašala s slabotnim glasom.

»Jaz sem Kong, tovariš vašega sina,« je odgovoril Kong.

»Ti si torej Kong,« je počasi spregovorila bolna žena. »O tebi mi je Haitang večkrat pravil.

Kakor vidim, te ima zelo rad. A kje je ostal danes, da ga še ni?«

Kong je povsíl oči, stopil k revnemu ležišču, pokleknil poleg uboge žene in žalostno rekel:

»Gospa, Haitang je za vedno zaspal!«

S tresočimi se prsti je uboga mati sprejela zadnji dar svojega pridnega sina, njene oči pa so pri tem zrle v neskončno daljavo. Počasi so se ji odprle ustnice in izrekla je s toliko ljubeznijo in nežnostjo še enkrat ime svojega sina, da je zvenelo kakor molitev ali najlepša glasba: »Haitang! Haitang!« Nato se je nasmehnila in dvignila roke, kakor da hoče blagosloviti vse revne otroke tega sveta. Po dolgem molku je s silnim naporom spregovorila: »Kong, ne vrni se več v tujčevo hišo. Kar je delal tvoj oče, delaj še ti. Bog bo blagoslovil tvoje delo!«

To so bile njene zadnje besede. Legla je na ležišče ter se nikoli več ni prebudila.

3. Za ptičem pod snežno goro.

Kong je bil zopet čisto sam. Hodil je kakor zgubljen po mestu in ni vedel, kaj naj stori. Nenadoma zagleda v ozki ulici trgovino z rezbarskim orodjem in vsemi potrebščinami za rezbarsko obrt. Vstopil je in brez oklevanja kupil za ves denar, ki ga je imel, velik kos trdega lesa in dva nožička za rezljanje. Nato je odšel iz mesta, sedel na morsko obalo in tu, spominjajoč se svojih umrlih staršev, izrezal prekrasen kipec, ki je predstavljal mater, ki blagoslavlja svoje otroke. To je bilo najlepše delo, kar jih je Kong izdelal. Ko je končal, se je vrnil v mesto in se postavil na vogel prometne ceste. Ni dolgo čakal kupca. Prišel je mimo gosposki Kitajec, za katerim je hodil sluga s sončnikom in s kanarčkom v zlati kletki. Kong je takoj vedel, da je to odličen Kitajec, zakaj na svojih prstih je imel tako dolge nohte, kakršne nosijo le najbolj bogati in učeni gospodje na Kitajskem. Gospod je dolgo in molče opazoval Kongov kip. Prav tako molče je čez čas segel v napeto mošnjo in dal siromašnemu fantu za lepo umetniško delo velik zlatnik.

Kong je ostrmel. Toliko denarja in tako blestečega ni videl še nikoli, ne on ne njegov oče in sploh nihče v plavajočem mestu. Sedaj je bil bogat, silno bogat! Sedaj je vedel, da lahko stopi pred tujca in mu reče: »Gospod, vzemite zlatnik in mi vrnite ptič!« Šel ga je iskat.

Ko pride pred tujčevo hišo, mu pravi vratar: »Obžalujem, a gospoda ni doma. Tudi ne stanuje več v mestu, temveč v svojem letnem dvoru pod snežno goro.« Ves potrť se je poslovil Kong in

Friderik Baraga. (Fot. M. S. Beros,
Cleveland, U. S. A.)

se s povešeno glavo potikal po mestu. A njegova ljubezen do ptiča je bila toliko, da se je že drugi dan odločil ter z majhno culo odromal proti snežni gori, da tam poišče svojega kanarčka.

Pot je bila dolga in težavna, a Kong ni izgubil poguma. Vztrajal je tudi takrat, ko ga je pot vodila skozi vroče peščene puščave, kjer ni bilo nikjer pitne vode in ga je žeja strašno mučila. Hodil je dneve in dneve in ni srečal niti enega človeka. Živel je od tega, kar je nosil s seboj v culi, a še tega je bilo zelo malo.

Sonce je neusmiljeno pripekalo. Cesta je zavijala zdaj na desno zdaj na levo in Kongu se je zdela neskončna. Hodil je zopet dneve in dneve in bil že ves ubit in do smrti izmučen. Končno je le prišel do nekih ilovnatih koč in si mislil: »Tu se pa zopet nekoliko okrepčam.« A gorje! Kako žalostna je bila ta vas. Polja in vrtovi so bili prazni, vroče sonce je izžgalo vse. Sestradani prebivalci so se kakor sence opotekali po ulicah, otroci, ubogi malčki, pa so čepeli po tleh in žvečili suho travo. V njihovih obrazih so bile žive samo še oči. Konga je zbolelo srce. Rad bi jim pomagal, a kaj, ko sam ni imel ničesar več v culici. Silen strah ga je obšel in pognal naprej. Hitel je vedno bolj in nazadnje začel že kar teči. Prav gotovo ne bi ušel smrti, če ne bi po naključju našel v levem žepu pest praženega riža, katerega mu je podarila usmiljena roka na potu. Privlekel

se je še srečno do velike reke, kjer se je s hladno vodo okrepil.

Hodil je zopet dneve in dneve in končno nekega jutra le zagledal v daljavi beli vrh snežne gore. Od radosti in pričakovanja mu je srce glasno udarjalo. Čez dan in pol se je približal prvi leseni hiši pod snežno goro.

V travi je sedela lepa deklica in pletla košaro. A čudno! Deklica ni gledala na delo, temveč zrla nekam naravnost predse.

»Dobro jutro!« jo je prijazno pozdravil Kong in vprašal: »Deklica, bi mi mogla povedati, kje je tujčev letni dvor?«

»Prav blizu,« je odgovorila deklica. »Tako j ti pokažem pot. Samo prosim, da mi podaš roko, da se ne spotaknem ob kamen na cesti, ker sem slepa!«

Kong je usmiljeno podal slepi deklici roko in jo pomiloval. Deklica pa se mu je nasmehnila in rekla: »Dober deček si, čutim to po tvojem glasu. Veš,« je prisrčno blebetala, »odkar ne vidim, spoznam vsakega človeka po glasu. Natančno ločim hudobnega od dobrega, tudi vem, če je kdo žalosten ali vesel. O, še več vem! Iz ptičjega petja slišim, kdaj se bliža večer in kdaj se dela dan. Razumem jezik ptičev, oni mi vse povedó. Tudi veter mi z vsega sveta prinaša najlepše pravljice. In šumeči potok za hišo je moj najboljši prijatelj. Če sem žalostna, grem k njemu, da me potolaži. A jaz nisem dostikrat žalostna. Samo včasih, če se spomnim, da bo nekoč oslepela tudi moja sestra.«

Začudeno in prestrašeno jo vpraša Kong: »Reci, deklica, zakaj pa bi morala tudi tvoja sestra oslepeti?«

»Ti si gotovo prišel od daleč,« mu pravi dekletce, »da ti to ni znano. Glej, v tej okolici stanujejo v lesenih hišah družine, ki živijo samo od vezenja. Tu pri nas izdelujemo vse tiste prekrasne in dragocene plašče za kraljiče in kraljične, za odlične ljudi in bogatine. Sedaj delamo največ za tujce, ki živé v naši državi. A za žene teh tujcev je mnogo mnogo teže delati, kot je bilo včasih za domače, ker si vedno želé kaj novega in kaj posebnega. Ne moreš si misliti, kako hudo trpijo pri vezenju oči, zakaj delati moramo vedno v mračni sobi, v poltemi, ker na soncu se zlate in srebrne niti preveč lesketajo in tako onemogočijo vsako delo. V mračni sobi pa slabé oči vedno bolj in bolj in nekega dne ne vidijo več. In sedaj pomisli: kdo bo potem domačim pomagal, če bi nekega dne oslepela še moja sestra?«

Kong je bil tako žalosten, da bi se najrajši zjokal. Deklica mu je pokazala pot, potem sta se poslovila.

Prav kmalu je stal Kong pred vhodom v park tujčevega letnega dvorca. Železna vrata so bila na stežaj odprta, zakaj pravkar se je pripeljal gospod domov. Kong je stekel za vozom in ujel tujca, ravno ko je izstopal. Z globokim poklonom se je približal in rekel: »Prosim, gospod, vzemite ta zlatnik in vrnite mi mojega kanarčka. To je vse, kar še imam. Vrnite mi ga, jaz ne morem živeti brez njegovega petja!«

Tujec je nekaj časa začudeno gledal malega Kitajca, ki mu je molil zlatnik. Končno je spregovoril mirno in hladno: »Ne, fant, to ne gre. Kar je enkrat prodano, je prodano!«

»Gospod!« je vzkliknil Kong žalostno. »Saj vam nisem prodal svojega kanarčka in ga tudi nikoli nisem mislil prodati!« A tujec se ni zmenil za te besede in je mirno odšel po stopnicah v dvor.

Kong je bil tako žalosten, da ni čutil ne trudnih nog ne žeje ne lakote, čutil je le silno bol v svojem srcu. Ni vedel, kod hodi, in ni opazil, da gre vedno bolj v park, namesto proti izhodu. Brez misli, kakor mrtev je blodil okrog.

A nenadoma ga je nekaj predramilo, da je obstal; bilo je čudovito ptičje petje. Mar ni to glas njegovega kanarčka, mar ni to tista lepa pesem? »Moj kanarček, moj ptič poje!« je vzkliknil radostno in brž hitel za glasom. Našel je res svojega kanarčka v zlati kletki, ki je visela na veji nekega drevesa v parku. Požvižgal mu je, ptič pa je Kongu odgovoril tako ljubko, da je dečku od radosti skoro počilo srce. Njegov ptiček, njegov kanarček je bil tu! Kong je odprl zlato kletko in ptič je zletel svojemu gospodarju na roko in pri tem tako veselo čivkal, da so Konga oblike solze.

Kong ni vedel, kako in kdaj je prišel iz tujčevega parka. Vedel je samo to, da ima zopet svojega ljubljene ptiča. Vrnil se je k slepi deklici in sedaj sta oba poslušala milo melodijo prastare pesmi.

A čudo! Ptiček je nenadoma zapel še čisto drugo, novo pesem, še mnogo lepšo in tako radostno, da je slepa deklica čez čas veselo vzkliknila: »Ali razumeš, prijatelj, kaj poje? Tvoj ptiček poje o lepi, zlati dobi, ki bo kmalu prišla, o sreči, ki bo zopet napolnila srca revnih ljudi. O, kako lepa je ta pesem! Prijatelj, vstani, vzemi svojega ptiča in ga odnesi k ljudem, da ga bodo slišali vsi in se vsi veselili!«

Kong je prijel slepo deklico nežno za roko in ji rekel: »Deklica, rad grem k vsem ljudem, a brez tebe ne bi hotel iti. Pojdi z menoj, varno te bom vodil skozi življenje!«

Pobožnost. (Fot. Miss P. D. Kooka, Indija.)

Žalostno se je nasmehnila slepa deklica in tiho odgovorila: »Ne, prijatelj, ne morem. Ne smem zapustiti svoje sestre. Čeprav sem slepa, pa le opravim marsikaj doma namesto nje. In glej, vso to okolico, vse te kraje poznam. Še iz prejšnjih dni vem, kako so lepi, in tudi slepa najdem vsako pot. Drugod bi bila pa vsa izgubljena.«

Kong se je globoko zamislil, se poslovil od slepe deklice in rekel: »Vedi, deklica, da te nikoli ne bom pozabil in da te čez leto dni zopet obiščem. A to vzemi v spomin!« In dal je deklici svoj zlatnik.

Še dolgo potem, ko je že Kong s svojim kanarčkom korakal po prašni cesti, je slepa deklica sedela mirno v travi, kakor da prisluškuje njegovim odhajajočim korakom.

Kong se je vračal po isti cesti in kamorkoli je prišel s svojim pevcem, so ljudje pozorno poslušali to novo pesem in postali tako veseli, da so pozabili na svojo revščino. Po dolgem romanju je Kong končno zopet zagledal svoje ljubljeno morje in na njem plavajoče mesto, svoj mili rojstni kraj. Zavil je k hladnemu studencu v tihi gaj, da se tam odpočije od velikega napora dolge poti.

Kako so se začudili dečki, ko so po tako dolgem času zopet zagledali Konga. Še bolj so zastrmeli, ko je njegov kanarček zapel čudovito novo pesem.

»To prelepo pesem se morajo naučiti tudi naši ptički!« so zavzeto vzkliknili. In res ni trajalo dolgo, pa so vsi ptički znali peti novo melodijo.

Naučil se je je tudi lahki veter, ki je pihal skozi mirni gaj. A veter se ni ustavil, temveč zanesel novo pesem čez hribe in doline, celó čez veliko morje, da so jo slišali vsi narodi, vsi ljudje po vsej zemlji.

Kong je odslej živel srečno s svojim kanarčkom. Pridno je izrezoval kipce in rad pripovedoval tovarišem o vsem, kar je videl in slišal v daljnem svetu. Na lepo slepo deklico pod snežno goro pa ni nikoli pozabil, ampak jo obiskoval vsako leto, da sta skupaj poslušala prelepo kanarčkovo pesem o novi sreči in novih ljudeh.

Leopold Stanek

P O M L A D

*P*red kamenitim slopom
je samostanskega portala
v naročju s cvetjem prvim
s kmetov deklica obstala.

*Hitijo gospodične,
ponižna prošnja jih ne gane:
ne rabijo pač cvetja,
saj ga imajo dosti same...*

*— Prodaj mi šopek, vso košaro,
naj se nagledam zdravja v licu,
drobiž vzemi in poljub po vrhu,
pozdravi zemljo, sonce, mater staro!*

Vinko Beličič

N A V A L O V I H

*N*esite nas, valovi, v skrite dalje,
na vaših krilih ziblremo se kot lupine.
Zdaj vsi smo že pijani od brzine —
in osem tako prijetno jadрати je dalje!

*Dekleta, pozabite nas, saj vaša pot ne vodi
v naš svet — tja hodimo le mučeni in nepoznani.
Res — kaj bi tam, ko vas pa vsaka kretnja rani?
Obstojte na obrežju, kjer se sončijo labodi!*

*Sproščenim je tako lepo v neznano iti!
Oči zaprte, misli iskre — mi smo romarji ubogi.
Vse naokrog zrcalijo se sonca svetli krogi —
še dolg bo dan, še težek boj — žal, nismo vsi
spočiti...*

Ivan Stodola

K R A L J S V E T O P O L K

Drama v treh dejanjih / Prevedel Viktor Smolej / Avtoriziran prevod iz slovaščine

6. prizor. Pavčo, Dragomir, Mladotin.

Pavčo (*pomoli glavo izza grma*): Hej, župan Dragomir!

Dragomir: Kdo je tu?

Pavčo: Tu smo skriti. Kralj spi.

Dragomir: Si vse slišal?

Pavčo: Vse.

Dragomir: Takoj se vrnem. (*Odide na desno.*)

Mladotin (*pozorno stopa od leve in odhaja za Dragomirom*).

Pavčo: Hej, Mladotin, počakaj za besedico.

Mladotin: Aha, poslušajš gruljenje zaljublencev? Za njima grem. Poizvem, kdo sta.

Pavčo: Ne hodi, Mladotin.

Mladotin: Pusti, le njuni imeni poizvem. Takoj se vrnem.

Pavčo: Počakaj — kako se kliče — res imam silno važno stvar.

Mladotin: Govori hitro!

Pavčo: Poslušaj. Grozno, strašno!

Mladotin: Povej in ne zadržuj me.

Pavčo: Že imam. Vem, kdaj pride Svetopolk.

Mladotin: Da te bes! Pri Črnobogu, govoriš resnico?

Pavčo: Na potu je s petdesetimi vozmi čistega zlata.

Mladotin: Kje?

Pavčo: Tebi ne povem. Zvedel je za vašo zaroto in hoče skriti svoj zaklad.

Mladotin: Kdaj pride?

Pavčo: Vse vem. Za spremstvo ima le majhno družino.

Mladotin: Povej vsaj, kdaj?

Pavčo: Prej kot si misliš.

Mladotin: Sunem te med rebra.

Pavčo: Tajnosti sme izvedeti edino vodja, a ne ti.

Mladotin: Pojdi k njemu.

Pavčo: Ne morem. Jaz bi bil sumljiv. On naj pride sem.

Mladotin: Prav imaš, saj ni daleč. Kdaj naj pride?

Pavčo: Pridita takoj. Tamle na levi pri skali vaju počakam. Ogleduhov je tu mnogo. Pazita, da vaju nihče ne spozna. Pridite največ trije.

Mladotin: Pri Črnobogu, to bo plen! (*Odide na levo.*)

Pavčo: Dober plen, pri Triglavu, toda bodi oprezen. (*Gre za njim do kraja jase in napeto čaka, dokler se dovolj ne oddalji, potem naglo steče na levi konec jase in tiho pokliče*): Sel, sel!

7. prizor. Pavčo, sel.

Sel: Klical si me? Kaj je?

Pavčo: Skrij se dobro tamle pod skalo. (*Kaže na desno.*) S polovico družine. Čez trenutek pride neznan mož z dvema orožarjema. Ko zakuka, udarite nanj in ga privedite sem. Toda pomni, mož mora ostati živ. Druga polovica družine naj čaka name.

Sel: Kaj pa s spremstvom neznanca?

Pavčo: Pobjite oba!

Sel: Na čigav ukaz?

Pavčo: Porok sem ti v kraljevem imenu.

Sel: Izvršim. (*Izdere meč, odide hitro v ozadje.*)

8. prizor. Svetopolk, Pavčo.

Svetopolk (*iz ozadja; razjasni se*): Kaj je to, kje sem?

Pavčo: Tu, kralj moj, blizu bojišča.

Svetopolk (*sede čisto mirno na štor*): Kaj se je tu zgodilo z menoj? Že več let se nisem tako odpočil. Glava je čista, bes me ne grize v notranjosti, dih me ne duši. Kako mi je dobro!

Pavčo: Se ti je kaj sanjalo?

Svetopolk: O sinovih. Klečala sta mi oba pri nogah in jaz sem ju božal po laseh.

Pavčo: Lepe sanje!

Svetopolk: Samo sanje; v življenju se kaj takega ni zgodilo. Samo bojeval in bil sem se vedno.

Pavčo: Sedaj boš samo doma.

Svetopolk: Moram jima biti oče. Doslej ju niti dobro nisem poznal. Ko sklenem mir, priredim igre na Devinu. (*Čelo se mu pomrači.*) Kdaj sklenem mir? Kaj je z Dragomirom?

Pavčo: Bil je že tu, pa te ni hotel buditi. Takoj spet pride.

Svetopolk: Ni nič rekel?

Pavčo: Ne! Tebi bo povedal vse.

Svetopolk: Krasna noč je. In zvezde — kako so jasne. Glej, zornica že zahaja. Velika je. (*Nemirno.*) Zakaj je prav nocoj tako velika? Ni to slabo znamenje?

Pavčo: Ob zapadu je vedno velika.

Svetopolk (*skoči pokoncu*): To ni zornica, tu daje nekdo svetlobne znake.

Pavčo: Res se premika po nebu.

Svetopolk: Izginila je. Prekleti izdajalci, zdaj Nemci že vedó za naše jutrišnje priprave. Pošlji orožarja, naj ga ujame.

Pavčo: Kje bo že izdajalec! Več jih je tu kakor zvestih.

Svetopolk: Več jih je.

Pavčo: Nekdo se bliža. (*Gleda na desno.*) Župan Dragomir je, poznam ga po koraku.

9. prizor. Prejšnja, Dragomir.

Svetopolk: Pripoveduj, Dragomir, kaj si zvedel od Slavomira?

Dragomir: Zdrav, kralj Svetopolk. Resne stvari prinašam in na kratko ti jih povem, kajti kmalu bomo priče velikih dogodkov. Pavčo, pojdi k naši družini. Veš, za kaj gre. Ukazujem ti.

Pavčo: Vse je že na mestu. Podrobno vedó, kaj morajo storiti.

Dragomir: Prav.

Svetopolk: Kdo je izdal ukaz, naj se pohod ustavi?

Dragomir: V zboru, prosim te, zveš vse. Prišel sem na sled težki zaroti proti tebi.

Svetopolk: Zoper mene?

Dragomir: V vojski je leglo, katero vznemirja naše ljudstvo in posega v vsak grad in mestece. Tu imamo lubadarje.

Svetopolk: Kdo so ti?

Dragomir: Ne vem, samo slutim. Ne bodo daleč od nitranskega gradu. Nesrečno pleme! Komaj dve desetletji je, kar nekaj pomenimo v velikem svetu, a oni zažigajo streho nad lastnimi glavami. V doglednem času, upam, bo njih glavni vodja v naših rokah.

Pavčo: Dva sta. Drug proti drugemu.

Dragomir: Kako to?

Pavčo: Jaz sem dal privabiti drugega izdajalca. Ujamemo ga.

Dragomir: Poštenjak si, Pavčo.

Svetopolk (*jezno*): Dovolj je že teh besed. Kaj se tu godi?

Pavčo: Ujeti te hočejo in predati Nemcem.

Dragomir: Ubiti te hočejo ob svitu.

Svetopolk (*kriče*): Mene ubiti? Zakaj? Čemu?

Dragomir (*mu skoro zatisne usta*): Ne, zataji svoja čustva! Nekaj trenutkov potrpljenja in tvoja moč bo trdnejša kakor kdajkoli. Potem napravimo red v notranjosti.

Svetopolk (*utihne*): Povej mi, kdo je ustavil prodiranje proti sovražniku?

Dragomir: Neverjetno! Ti sam!

Svetopolk: Pri Perunu te zaklinjam, blede se ti!

Dragomir: Slavomir mi je pri živem Bogu prisegel, da so ujeli golobico s tvojim ukazom iz Nitre, naj nemudoma ustavijo prodiranje.

Pavčo (skoro omahne): Jaz... jaz grem tja k skali, pridem, ko bo moj vodja razorožen. (Odide na levo.)

Svetopolk (težko lovi besede): Jaz, jaz da sem poslal golobico?

10. prizor. Prejšnja, brez Pavča.

Dragomir: Slavomir si je ruval lase, toda ukaz je bil zapečaten s tvojim pečatom.

Svetopolk: Pokaži mi ga!

Dragomir: Na koncu je stalo strogo naročilo, naj ukaz takoj sežgo.

Svetopolk: Kdo je to storil?

Dragomir: Sinova in Slavomir so nedolžni.

Svetopolk: Je li mogoče uničiti tega črva?

Dragomir: Ujamemo ga. (Začenja se daniti.) Vsak trenutek bodo tu. Na Devinu bodo krvniki imeli težke dni. (Z desne je slišati kukanje, potem nekaj topih krikov, kratek, pa obupen boj. Dragomir obmolkne, oba napeto poslušata, dokler ne utihne žvenket orožja in obupni, topi kriki. Dragomir se globoko oddahne.) Enega imamo. Zdaj ga privedejo sem.

Svetopolk: Vsakega vojaka je škoda, take kače pa moramo iztrebiti z ognjem in mečem.

Dragomir: Zahvalimo Boga, da nismo zamudili.

Svetopolk: Nismo. Od jutri dalje ne bo več nemira v moji vladavini. Dragomir, mi napravimo še red po Svetopolkovo. (Slišati je na levi čisto podoben boj, žvenket mečev, obupne krike.)

Dragomir (se globoko oddahne): Tudi drugega imamo. Njega družina pobita. Sedaj pridite, črtove pošasti, da vas vidimo. Sedi, kralj Svetopolk.

11. prizor. Prejšnja, Pavčo, Mojmir, Svetopolk ml., sel, štirje orožarji.

Svetopolk: Ne, kakor vladar jih sprejemem s spodobnim spoštovanjem. Postaral sem se v boju, toda to je prvič, da so me tako zahrbtno napadli, in vrhu vsega še celó lastni podložniki. Star sem, toda od maščevanja zburkano srce me dela junaka in čutim, da bo moj meč kaznoval brez usmiljenja. Župan Dragomir, z zemljo bom izravnal njih kočje in živega potomstva ne bo ostalo za njimi. Gredo. (Z desne prihaja Mojmir, ki ga vedejo sel in dva

orožarja. Komaj si jih ogledata, vstopi z leve Pavčo, za njim pa Svetopolk ml., katerega tudi vedeta dva orožarja za pleča. Spreveda obstaneta.)

Pavčo (prestrašen nad tem, koga je privedel, Dragomiru): Nisem vedel. (Se obrne stran.)

Dragomir (si zakrije oči in se obrne stran. Sam sebi): Grozno, strašno!

Svetopolk (pogleda prvega in drugega in s čudovito prijaznostjo): Zdrava, sinova Mojmir in Svetopolk!

Mojmir, Svetopolk ml. (ne odgovorita, ampak mračno gledata v tla).

Svetopolk (presenečeno): Kakšno nespoštovanje? Ne bosta odzdravila starejšemu? (Pogleda Dragomira in Pavča. Zmajuje z glavo proti enemu in drugemu. Bolj rezko.) Kaj? Torej bo kaj? (Zopet mirneje, kakor bi tehtal.) Ne, najbrž ne. (Stopnjuje svoj glas.) Noč je temna, ne poznata me. (Skoro nežno.) Vajin oče sem, objemita mi kolena.

Mojmir, Svetopolk ml. (molčita in gledata v tla; tišina).

Svetopolk (silovito zakriči): Kaj je? Sta okamenela? Moja sinova trpita na sebi roke orožarjev? Kje je vajin ponos? Izderita meče in razbijta jim črepinje. Iztrgajta se jim iz rok, rjovita, mlatita, bítja okoli sebe!

Mojmir, Svetopolk ml. (se ne zganeta, mračno gledata v tla).

Prijatelj. (Fot. dr. Maurice van de Weyer, Anvers, Belgija.)

Svetopolk (*poskusi znova, obupno nežno*): Mojmir, sin moj, udari s pestjo, zakriči nad njimi: Ni resnica, laž je, napaka se je zgodila.

Mojmir (*stopi ponosno naprej*): Izhajam iz krvi velikega kneza Rastislava. Ne bom lagal, sem vodja zarotnikov.

Svetopolk (*se z grozo ozre vanj, potem v Svetopolka ml., z grozo in prošnjo*): Ti ne, ti ne.

Svetopolk ml. (*drzno*): Mati mi je bila po rodu poganka. Poginem z nasmehom, a lažnivo ne bom pričal. Tudi jaz sem vodja zarotnikov.

Svetopolk (*pobesni kakor nor*): Ha, ha! Tu je eden in tu je drugi! Lastna sinova! Zrušite se, nebesni oboki, in zdrobite moje telo! Odpri se, zemlja, in me pogoltni! Ptice ujede, izključajte moje srce, besni volkodlaki možgane! Iztrgajte očetovsko srce iz teh prsi!

Dragomir, Pavčo (*skočita k njemu in podpreta besnečega od obeh strani*).

Dragomir: Kralj!

Svetopolk: Kaj praviš? Kdo sem jaz?

Dragomir: Kralj Svetopolk!

Svetopolk (*se kakor vojvoda vzpne, od-maje z glavo*): Kako torej? Jaz sem kralj Svetopolk? (*Ukazujoče.*) Župan Dragomir! Imaš na devinskem velegradu prazne temnice?

Dragomir: Imam.

Svetopolk (*bolestno, a brezobzirno*): Varne?

Dragomir: Štiri nadstropja pod kletmi.

Svetopolk: Zamrežene?

Dragomir: Nimajo oken.

Svetopolk (*neusmiljeno zakriči*): Prav! Denite jih v okove! Začne se dvorno življenje na Devinu. (*Vzvišeno.*) Sinova kralja Svetopolka bodo na grad privedli ukovana v verige... Spravite ju izpred mojih oči!

Orožarji odpeljejo Mojmira in Svetopolka ml., takoj za tem je slišati žvenket verig.

12. prizor. Svetopolk, Dragomir, Pavčo.

Svetopolk (*se grabi za srce, popolnoma uničen*): Dragomir, ujeli smo torej črve, ki spodjedajo našo vladavino. (*Obupno proti nebu.*) Da bi Perun vzel to uro...

Dragomir (*priskoči*): Kralj moj, ne, za Boga, ne preklinjaj, saj sta ti vendar sinova!

Svetopolk: Sinova? (*Težko in strašno zastoka.*) To da sta moja sinova, Dragomir? (*Komaj je slišati besede, tako se mu trga srce.*) Bolje bi bilo, da se nista rodila... Da se nista rodila... (*Se nezavesten zgrudi na zemljo.*)

Zavesa pade. (V drugo naprej.)

Ivan Bučer

ČLOVEK V GORAH (Dalje.)

Najveličastnejša pa je v gorah borba. Borba s samim seboj, ko zmaguješ svojo bojazen, ko napoveduješ neizprosno boj svojim napakam, vsem svojim slabostim. Sam si si naložil težave, sam si se izpostavil celó morebitni nevarnosti — s trdnim prepričanjem, da boš zmagal, ker si vnaprej pretehtal svoje sposobnosti in ovire, ki se ti bodo zastavile.

Udoben izlet ti ne bo nudil borbe, više moraš: med čeri in prepade. Tam se ti bo zastavilo tisoč nalog, ki jih spočetka nezaupno gledaš. A ko razrešiš prvo in razrešiš drugo, ti začne rasti zaupanje vase, preračunljivost se večja, mirno presojaš položaj in sebe.

V gorah se zgode dejanja, ki so dolincem neznan. Brez primere je tu tovarštvo in požrtvovalnost, ki se razvije ali v združeni borbi s strmino in višino ali ko v viharju prodiraš dalje, ali v soncu zmaguješ vrhove.

Vsi ti vplivi na naše čustvo in duševno rast se družijo v občutek, ki je dolincu ali meščanu neznan. Smemo ga imenovati gorska sreča. Ni izraza, ki bi opisal to vrenje in kipenje v človeku, ko med delom ali po dovršenem delu v gorah pronikne vase, zaide v najskrivnejše kotičke svoje notranjosti z nepopisnem čustvom, ki je na meji tistega, kar imenujemo čista, neskalska sreča. Vse odpade, kar nas je težilo, kar nas je vezalo v temine in slabosti. Sam si tedaj, ves sproščen sredi narave. Še telo, v dolini tako oboževano, zgubi svojo vrednost. Telesa ne čutimo, ne vemo, ali je zmučeno, ali je lačno. Vse se zgubi nekam v pozabo.

To je svoboda v naravi, tista svoboda, ko se otreseš umazanosti in slabosti ter doumeš in pričinjaš verovati v največjo dobrino, ki jo je prejel človek iz božjih rok, v svobodno voljo. Smešni se ti zazdijo nazori, ki jih razglaša učenost o nesvobodi

človeka. Nimaš sicer dognanja v obliki učene besede in dokaza — ne, temveč dejstvo je tako jasno pred teboj, da bi se čudil tistemu, kdor bi hotel z besedo pritrdjevati ali zanikavati tvoje spoznanje.

Planinstvo razvija v človeku nagone, ki so v njem že skoraj zamrli. Pod temi nagoni pa moramo razumeti res naravne nagone, ki ohranjajo življenje v naravi in so lastni in potrebni vsakemu bitju v svojski meri in obliki. En nagon pa je vsem skupen in je najsilnejši od vseh, to je nagon samoohranitve.

Samomor je človeška predrznost. Narava ga ne pozna, zato je največje nasprotje osnovnim naravnim zakonom.

Zato se moram že zdaj nekoliko dotakniti vprašanja o nevarnosti planinstva, ki je pri nekaterih glavni ugovor zoper planinstvo. Kasneje se bomo obširneje porazgovorili o njem. Planincem, posebno plezalcem, so mnogokrat očitali, da sami iščejo smrt. Hudi so ti očitki in za človeka, ki ne pozna bistva planinstva, skoro neizpodbitni. Ta trditev pa kaže veliko nerazumevanje planinstva, ker res je ravno nasprotno: planinec s svojimi dejanji šele spoznava vrednost življenja.

Že dejstvo, da planinstvo vzbuja nagone, ki v človeku spijo, nam priča, da se v planincu razvija nagon samoohranitve do skrajnih meja. Vzemimo za primer najostrejše plezanje po neuhojenih potih. Neplaninec vidi v tem strahovite nevarnosti, kakor da bi šel skozi točo krogel, med bobnenjem topov, visoko med nebom in zemljo po tanki, nemirni vrvi. Tako gledanje je seveda otročje, a se kaj lahko rodi v nevednih možganih. Nevarnosti v gorah skoro ni nobene posebne, vsa nevarnost izvira bolj iz človeka, iz njegove nezmožnosti, njegove nezadostne volje in njegovih slabosti. In plezanje je predvsem boj proti tem slabostim, ne boj proti gori. Planinec se zaveda tega. A zaveda se tudi, da se v borbi s temi slabostmi razvijajo v njem sile, ki se stopnjujejo do nedoumljive višine, »da se mu poostrijo čutila, da vidi in sliši najmanjšo malenkost, da začuti in zasluči, ko se mu rahlja oprimek ali stopinja, še preden se prvič zamaje, da mu možgani čudovito hitro delujejo, da se refleksno odziva na najmanjši premik okolice ... tedaj izginejo pred njim prepadi, on sam po risje zasleduje tek svoje smeri kvišku« (A. Torelli). Ko zmaga vse to, ko doseže svoj smoter, se planinec zave, da si je z lastno močjo tako rekoč priboril življenje. Življenje začuti kot nedopovedljivo slast, zaveda se lastnega žitja, prijemljivo čuti, da živi. Kakor mora imeti rudar močne občutke življenja, ko ga rešijo iz zasutega rova, tako jih ima tudi planinec, ko zmaga težave in svoje slabosti.

Koliko je tudi planinec v tem pridobil! Kako se je že pri enem samem takem dejanju razrasla njegova notranjost, kako se skrhala ostrina njegovih slabosti. Prerojen in nov, z zavestjo svojih preizkušenih moči se vrže v življenje, kjer vé, kaj in koliko lahko zgradi, da mu ne zmanjka moči.

Le človeku, ki mu je enoličnost življenja največja radost, ko poginja v svojem mrtvem životarjenju, se zde take misli nore.

Z nedopovedljivo silo se zaveš sredi narave največje skrivnosti, ki je beseda ne more nikdar razkriti: svoje lastne duše. Ne duše, ki jo je svet raz-

delil v same predale, v katerih so spoznave, misli in sklepi, pač pa tisto, ki je za človeški um neizrazna, brez razsežnosti in brez oblik, ki je posvečena smotru vseh smotrov: večnosti.

Vidiš razsežnost, višino in mogočnost gorskih oblik. Oko ti bega po razpokah in gladkih ploščah, strmi v višino in se potaplja v globino. V daljo prodira pogled, kjer se vrste gore druga za drugo, orjaške in strašne zate, ubogi človeček, ki laziš po njenih vdolbinah, se pehaš vkreber, pa skoro nikamor ne prideš. Strah te je pred nedoglednostjo in kamenitim veličanstvom. Majhen in ubog si, da te stré droben kamenček iz te silne gmote. Pomedu te s stene: brez sledu boš izginil in niti list na drevesu se ne bo zganil.

Sprva te je groza te slabosti. Zgrudiš se sam vase in se skoro ganiti ne upaš. A zbudi se tudi nasprotna misel in upor v tebi zraste v nasmeh: kaj vsa ta silna gora, kaj vse širjave in višina, ves svet in vse stvarstvo proti drobcenemu in mogočnemu, proti neznanemu in vseobsegajočemu, proti skrivnostnemu in tako jasnemu daru Stvarnika, ki ga sredi te mogočnosti in lepote slutim in doumevam: proti moji lastni duši?

Spet kloneš, a to čustvo zbudi v tebi vrisk, sončno molitev k Njemu, ki ga iščeš in najdeš v drobnem kamenčku sredi obsežnih melišč, v snežnem kristalu na ledeniku, na sončnem vrhu kamenitega orjaka, v globini jezer in gromu razdivjanih viharjev.

»Kdor moliti ne zna, naj se na morje poda.« Tako so vabili stari. Na morju ga bo prevzel strah in groza in z grozo se bo naučil moliti.

»Kdor moliti ne zna, naj se v gore poda!« Tu ga ne bo groza, temveč ljubezen pripeljala do tihih hvalnic Najvišjemu. Zato so svetniki toliko ljubili gore. Sv. Frančišek je živel na svoji gori Alverno leta in leta. V temni votlini sredi skalovja je spoznal Kristusa in sprejel od njega sladko trpki dar: njegova znamenja.

Mnogo jih je, ki ne poznajo asiškega planinca, kateremu je bil sokol brat in zemlja sestra, a jih čudno nagnjenje sili iz življenja v samoto. Lazijo v breg in počez, iščejo nekaj, a sami ne vedo, kaj. Sredi samote pa, ko najmanj pričakujejo, se jim kakor razkolje gora do osrčja, da vidijo v globino, razgrne se nebo in listi dréves spregovorijo kot v pravljici... In vidiš dlan, ki boža in ureja vse dejanje in nehanje krog tebe, začutiš tesno povezanost vsega, ki ima izvor v eni sami besedi, ki je vzbudila tebe in vse okrog tebe v obstoj, ko se je namreč v nič zarila misel: »Bodi!« in je bilo. In vidiš, kar drugim ni dano, in slišiš, kar je drugim zaprto.

Največ, kar na ta način lahko pridobiš v naravi, je to, da najdeš sebe. In to je mnogo.

c) Vpliv na telo.

V veliki meri ljudje največ skrbijo le za telo, da je zdravo, lepo razvito, močno in da ne trpi bolečin. V tej skrbi za telo polagoma gine vse drugo. Kar ni v zvezi z njih telesom, jih nič ne briga.

Izključna skrb za telo lahko privede v propad ne samo posameznika, temveč tudi narode. Narodi, ki so izumrli, so bili močni in veljavni, dokler so se držali izreka: »Zdrava duša v zdravem telesu«. Ponejke, ko so na prvi del tega stavka pozabili, so pričeli propadati. Toliko slavljenja doba klasičnih na-

rodov, ki jo nekateri danes stavljajo za vzor, je bila v resnici gnila in v njej je bil že začetek propada. Grki in Rimljani so res imeli omenjeni napis na svojih gimnazijah. Vežbali pa so ob koncu svoje kulture le telo, za kar nam pričajo kipi atletov tedanje dobe, ki so enostransko razviti. Skrbeli so le za razvoj svojega telesa, pa še to je mogla delati le manjšina mogotcev. »Plebs«, to je preprosto ljudstvo in sužnji, pa v športna vežbališča niso smeli, temveč so morali samo vršiti opravke namesto mogotcev. Kasneje pogani niti v vzgoji telesa niso več našli užitka in smisla in so se umaknili z igrišč v obednice in spalnice. Posledice so bile kmalu vidne.

Današnji čas je v mnogočem enak tedanjemu. Šport, tako slavljen beseda današnje dobe, in športni bog rekord grozita človeštvu s propadom. V blaznem lovu po čim večji tvarni moči (telesni in denarni) pozablja sodobnost, da človek ni samo iz mesa in krvi.

Tudi danes govore: »Zdrav duh v zdravem telesu«. A ostane samo pri besedah, ker v resnici jim je le za telo. Upravičeno moremo govoriti o duševni manjvrednosti svetovnih prvakov. Šport, kakršen je danes, je večinoma enostranski: osnovni namen mu je le vzgoja telesa. Šport je tak, kakor je danes, tudi vedno bil in tak bo, žal, pretežno tudi ostal, pretežno bo vedno le krepitev telesa, vežbanje telesne moči in spretnosti, zabava v oddihu. Tak šport je le odraz naše civilizirane dobe.

Tudi mi smo športniki in poznamo šport in njegovo delo. Priznavamo veliko vrednost, ki jo ima za naše zdravje in razvoj telesa, trdimo pa, da je za duševni razvoj premalo.

Zato zanikamo, da bi bilo planinstvo šport. Saj kakor smo doslej videli, v planinstvu ni najvažnejše gojitev telesa in vežbanje moči. Ne moreš postavljati rekordov in nimaš občinstva, ki bi na mestu spremljalo tvoje udejstvovanje.

Da se pa tudi v planinstvu nekako odraža šport, je samo ob sebi umevno. Če vežbam telo pri hoji, če se telesno že v dolini pripravljam za to, da se bom povzpел preko težavne stene, zato planinstvo še ni šport. Kajti vežbanje in krepitev telesa ni namen, temveč le sredstvo, da lahko pri uspešnem udejstvovanju v naravi razvijem svojo osebnost in duhovno pridobim mnogo dognanj in razvozlam mnogo vprašanj, ki se mi pojavljajo, kadar grem v gore.

Nerodna je tale primera, a drži: slikar, ki slika, tudi vežba svojo roko, vežba oko in med slikanjem opravlja tudi neko delo, ki krepi v neki meri njegovo telo. Slikanje ima tudi vplive na njegovo telo, a nihče še ni gorovil o — slikarskem športu.

Pri slikarju opravlja vidno delo telo, slikar dela s snovjo, a namen je duhovni uspeh: umetnina. Pri planincu opravlja veliko delo telo, a namen je tudi duhovni uspeh: utrjena osebnost. Pri športniku opravlja skoro vse delo telo. Športnik krepi tudi telo zato, da prekosi v športni spretnosti samega sebe ali nasprotnika.

Vsako telesno delo pokaže posledice na telesu samem: izčrpanost, bolečino, hitro kroženje krvi itd. Tudi zunanja okolica vpliva na telo: toplota, udarec itd. Stalni ali dolgotrajni taki vplivi pa povzročajo, da se telo krepi ali slabi, nekateri deli telesa se ob tem razvijajo, drugi morda zastajajo. To je odvisno od dela, ki ga telo opravlja.

Pri planinstvu, to je pri hoji v gore, opravljajo največje in glavno delo noge. Polovica vsega dela in npora odpade na mišičevje v stegnih, ki nogo krči in jo proži, ko vzdržema dviga težo telesa ob hoji navkreber, ali pa zavira težo ob hoji navzdol. Mišičje na nogah se pri hoji okrepi in privadi dolgim pohodom tako, da pri dolgotrajni hoji odpovedo večkrat že vsi drugi deli telesa, noge pa še ne čutijo nikake utrujenosti.

V drugi vrsti pride pri planinstvu do izraza napor z rokami. Tu se krepijo mišice po vsej roki, v plečih, v vratu in trebušne mišice. Pri plezanju se prav posebno okrepijo mišice v zapestju, na prstih in na trebuhu. Navadno življenje in gibanje nam teh mišic ne okrepi, zato je pri ljudeh zvečine to mišičevje medlo in slabotno ter je potrebna dolgotrajna vaja in vztrajnost, da se razvije v toliko, da ne odpove že pri prvih naporih.

Pljuča delujejo v planinskih pohodih hitreje, dihanje postaja globoko in močno, ker mora kri dobivati večje množine kisika. Krvni obtok se pospeši, odvišna mast v telesu izgoreva in se izgublja, hrana v telesu se izrablja do poslednjih vrednosti. Zato je tudi no-tranje izločanje temeljito.

Naporno delo vseh teh delov telesa v čistem planinskem ozračju krepi in utrjuje telo, da postaja odporno in ni občutljivo za vsak škodljiv vpliv.

Le en organ trpi lahko že pri majhni neprevidnosti škodo, namreč srce. Če svoje telo le preveč napnemo, ne zmore srce več svoje naloge in se lahko pojavijo motnje, ki imajo lahko neprijetne posledice. Pri vseh drugih organih pa tudi velik napor ne more imeti zlih posledic. A tudi srce se ob zmernih naporih krepi tako, da pozneje vzdrži tudi brez škode največje težave.

Čim više gremo, tem čistejši in tem lažji je zrak. Zato morajo v višinah pljuča hitreje zajemati zrak, ki je poln kisika. Ta množina kisika v zraku pa vpliva na nas ugodno, telesu prija in kri živahneje kroži po žilah. Prav ta množina kisika je vzrok, da čutimo telesno ugodje v višinah, da smo veseli in sami prav za prav ne vemo zakaj.

Sončna svetloba je veliko bolj močna v višini kakor v dolini. Korist višinskega sonca za naše telo je splošno znana in je ni treba še posebej poudarjati. Že sam pogled na rjavo zagorelega planinca v primeri z bledikavim obiskovalcem kavarn nam izpričuje dovolj o njunem zdravju.

Tisti, ki jih vleče v gore in ne morejo ali ne znajo povedati pravega vzroka temu svojemu hrepenenju, govore le o svežem zraku, krepitvi telesa in zdravju, ki je kar raztrošeno po skalovju, med macesni, po pašnikih in snežnih poljanah. Pa je res. Zdravje, ki ga v dolini tako težko obdržimo, ki ga iščemo v kapljicah in praških, se nam v sončnih višinah smeje in se nam kar samo ponuja. S polnimi prgišči ga lahko grabimo. Bolezni, ki se zahrbtno tihotapijo v dolini v naše telo, na teh višinah kar beže od nas, slabosti ginejo in vse telo se oznojeno in vroče v čistem gorskem ozračju preraja, da postaja močno in kleno.

A tudi tukaj velja pravilo, ki smo ga že prej postavili: kjer ni poganjka, tam ne bo cveta. Tisti, ki je izgubil zadnjo troho zdravja, ga ne bo tukaj čudežno dobil. Jetičniku, ki je na koncu svoje poti, gorski pohod ne bo dal zdravja. (V drugo naprej.)

O INSTRUMENTIH

C. Novi vek.

1. Zmaga melodije.

Od prvih časov krščanstva do konca 16. stoletja je bil slog cerkvenega petja merodajen tudi za svetno petje. V tej dolgi dobi je slonel ves razvoj vokalne pa tudi instrumentalne glasbe na Cerkvi. S koncem 16. stoletja pa je težišče glasbenega razvoja polagoma pričelo prehajati na izvencerkvena tla in že v 17. stoletju opazimo, da dobiva svetno petje več ali manj izrazit vpliv na cerkveno. Izvzeti moramo seveda koral in koralno petje, ki je pristno cerkveno in ga tudi izvencerkveni vplivi niso mogli vidno spremeniti.

Odpor, ki se je kmalu po zmagoslavju kontrapunktične polifonije pričel pojavljati proti umetnim glasbenim oblikam kánona, fuge in drugim matematično preračunaním oblikam glasbenega stavka, je po Palestrinovi smrti vedno bolj rasel in se širil. To je pospeševal tudi humanizem, ki je kazal na staro grško glasbeno dramo kot vzor. Poudarjal je potrebo, da se tudi v glasbeni umetnosti dá posamezniku prilika, da pokaže svoje zmožnosti. Načelu skupnega petja v zboru, ki je bil in je še danes ideal Cerkve, so postavili nasproti načelo individualnega udejstvovanja. Vodilni glas je postajal zgornji glas, kar je vodilo v monodijo (monos — grško: sam), ki se je na ruševinah polifonije vedno močneje uveljavljala. Monodija, ki je petje posameznega pevca ob instrumentalni spremljavi, pomeni največji preobrat v glasbenem razvoju vseh časov. Z njo je grozil konec polifoniji in izrazito vokalnemu slogu. Prej priljubljeno in do izrednih možnosti razvito zborovsko petje se je postopoma umikalo posameznim izšolanim pevcem in se jim umaknilo do danes. Svojo vladajočo silo si je priborila in jo do naših časov ohranila opera s svojimi arijami.

Seveda se je ta preobrat dovršil polagoma. Prve korenine je »nova muzika« (nuove musiche) pognala v italijanski Firenci, kjer najdemo prve sledove prave opere (Galilei in Peri), zgrajene v pretežni meri na recitativu (= govornje petje). Medtem ko je polifonska vokalna glasba občutno zanemarjala besedilo že po načinu grādnje glasbenega stavka, v katerem se besede posameznih glasov mešajo in pobijajo, so prijatelji nove glasbe izrazito podčrtavali važnost besedila. Pretirano povzdigovanje besedila na račun glasbenega elementa je dovedlo proti koncu 18. stoletja do melodrame, ki jo srečujemo še danes. Tu o petju sploh ni več sledu; glasbene melodije in ritma ni. Prosto deklamacijo glasba zgolj spremlja oziroma prosto govornje odstavke z vmesnimi igrami dopolnjuje.

Proti koncu 17. stoletja se žarišče glasbenega razvoja premakne s severa (Nizozemska) docela na italijanski jug: v Neapelj. V Firenci začeta monodija doseže v neapeljski šoli svoj vrhunec. Tukaj najdemo prvi konservatorij (ital. conservatorio = zavetišče). Prvotno so bili konservatoriji res domovi za glasbeno nadarjene sirote, kjer so prejele temeljno glasbeno izobrazbo; pozneje se je ime udomačilo za

glasbene zavode sploh. V neapeljski šoli se je florentinski operni osnutek razvil v očarljivo »lepo petje« (ital. bel canto) solistov, ki je zlasti v operi potisnilo ob stran zbor in dramatični element. Z vsem sijajem nastopi zmagovito pot po svetu arija v raznih oblikah, med katerimi treba omeniti zlasti koloraturno arijo, ki zahteva izrednih pevskih zmožnosti. O umetniški upravičenosti koloraturnega petja (koloraturen po besedi color = barva — glasbeno barvanje) so sodbe od njegovega začetka do danes različne. Medtem ko nekateri koloraturo zametujejo, češ da je zgolj sama sebi namen, da nudi pevcu le priliko za razkazovanje pevskih zmožnosti, jo drugi zagovarjajo, da se more tudi v okrašenem petju skrivati duhovna vsebina, treba ga je le pravilno uporabljati in odlično izvajati. Slednji utegnejo imeti prav. Saj najdemo umetne okraske tudi pri vseh drugih umetnostnih panogah. Celó koral uporablja pri posebno poudarjenih mestih, ki jih hoče izredno glasbeno odlikovati, velike okraske (melisme).

Šele z nastopom monodije, ki je uveljavila solistično petje in ga dvignila na prvo mesto, se je pričelo pravo, umetniško izšolano oblikovanje človeškega glasu. Sicer smo o solističnem petju že govorili pri bardih, trubadurjih, minnesängerjih itd., vendar tam o šolanih in pevsko izobrazjenih pevcih ni sledu. Pevske šole najdemo tudi že prej, toda o posebnih pevskih metodah moremo govoriti šele sedaj. Pojavili so se slavni italijanski pevski mojstri, ki so svoje učne metode skrbno skrivali. Tudi Francozi so ustanovili svoje šole. Pričelo se je skrbno, sistematično raziskovanje o anatomiji grla in fiziologiji govora in petja: pazili so na dihanje, skrbno vadili jasno vokalizacijo in učili pravilni nastavek tona, da so dobili čisto intonacijo (v nasprotju z detonacijo, če pevec ne poje čisto, ampak za spoznanje prenizko ali previsoko). Zlasti je bilo že tačas, kakor danes, treba vaje za izenačenje registrov, posebno za prehod iz prsnega tona v falset (falso = nepristen, nenaraven ton). Domovina nove pevске umetnosti je Italija, ki si je s svojimi svetovnimi pevci (n. pr. E. Caruso) ohranila to prvenstvo do naših dni, četudi ne brez občutnih dekadenc.

Zaradi popolnosti tega zgodovinskega pregleda naj omenim še posebno vrsto pevcev, ki so se predvsem v dobi belcanta prikopali do velike slave in bogastva, to je skoplence (castrati). Umetno ohranjeni deški glasovi teh pevcev so prekašali ženske glasove po sijaju, lepoti in moči. Najdemo jih povsod in poročila nam pripovedujejo o izrednih pevskih sposobnostih teh pevcev. Ako danes v starejših operah naletimo na moške vloge, pisane v sopranu ali altu, moramo vedeti, da so jih nekoč peli moški sopranisti oziroma altisti. Zadnji pevec te vrste je umrl šele pred kakimi 75 leti.

Novi izrazni slog je poleg opere v svetni glasbi rodil v religiozni glasbi oratorij, iz več delov sestavljeno skladbo za soliste, zbor in orkester na svetopisemsko ali legendarno besedilo. Sploh je nova glasba hitro našla pot tudi v cerkev in se tam vplivno uveljavila, kar je razumljivo, saj so bili vsi svetni operni skladatelji hkrati tudi avtorji cerkvenih skladb.

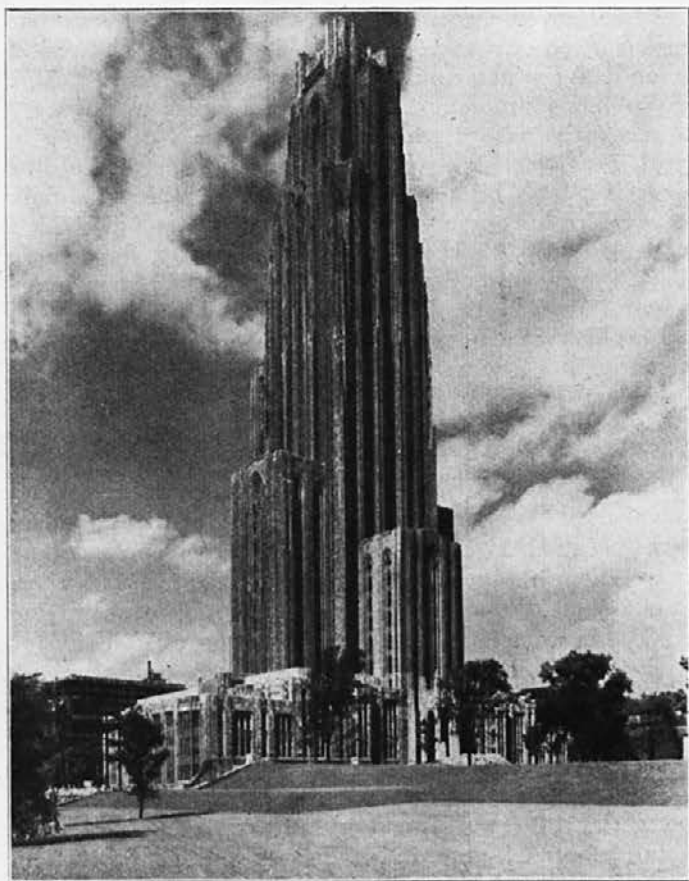
V tej dobi (konec 17. in v začetku 18. stoletja) se iz starih tonskih načinov (12) končno veljavno izcimita in obveljata tudi sedaj veljavna dva tonska načina: dur (trdi) in mol (mehki). (V drugo naprej.)

NAUČNA KATEDRALA V PITTSBURGU

Mestna občina v Pittsburgu v Ameriki je zgradila kot spomenik vsem svojim dobrotnikom novo vseučiliško poslopje, ki ga je imenovala radi gotskega sloga »naučno katedralo«. Načrte je napravil inženir Klander.

Že z načrtom, po katerem je donebnik zgrajen, so hoteli Američani svojo mladino vzgajati za pogumno podjetnost in ji buditi smisel za dovršenost. Rektor pittsburske univerze je smisel stavbe označil s temile besedami: »Struktura poslopja bodi kakor velika simfonija. Vodi naj nas preko našega običajnega življenja v višine: polna je moči in drznosti. Vsa njena zunanost naj nas dviga v nedoglednost in naj nam predočuje vzgojno vrednost ustvarjanja in spopolnjevanja. Poslopje bodi velik simbol plemenitih sil v Pittsburgu.«

Poslopje obsega 91 razredov, 67 velikih in malih laboratorijev, 52 raziskovalnic, 15 velikih čitalnic, 15 knjižnic in zborovalnih dvoran, 78 uradov, dijaški dom in še druge vseučiliške prostore. V prvem nadstropju je velikanska, 77 m visoka dvorana. Ljudi prevaža 12 dvigal s hitrostjo 210 m na minuto. Mnoge manjše dvorane so opremljene kot spominske sobe. Deloma so jih v svojem narodnem slogu uredile narodnosti, ki bivajo v Pittsburgu. To so: Angleži, Škoti, Nemci, Norvežani, Švedi, Italijani, Čehi, Jugoslovani, Poljaki, Madžari, Romuni, Kitajci, Grki in Rusi. Krasna jugoslovanska dvorana je v trinajstem nadstropju. Vanjo bodo postavili kipe naših velikih mož, pri čemer bo sodelovala tudi domovina.

Naučna katedrala v Pittsburgu.

NAŠE FOTOGRAFIJE

Začetek maja je odprl ljubljanski Fotoklub v Jakopičevem paviljonu svojo drugo mednarodno razstavo umetniške fotografije. Prva je bila v Ljubljani pred dvema letoma. Utrdila je dober sloves slovenske amaterske fotografije, ki so ji ga že prej pridobili posamezni domači amatèrji s svojimi deli na inozemskih razstavah. Če je že prva razstava zbrala veliko število razstavljalcev in dosegla lep uspeh doma in v inozemstvu, je ta druga še močno prekosila prvo. Na razstavi je bilo zastopanih 146 tujih in 56 domačih fotografov-amatèrjev. Poslalo je svoja dela 377 avtorjev iz 28 dežel, vsakdo največ po štiri. Iz tega je razvidno, da se je dospel blago strogo prebralo, ker je od 1451 prišlo v razstavo samo 527 del, avtorja sta pa bila zastopana samo 202. Sodelovali so nekateri svetovno znani fotografski amatèrji, zastopane pa so najznamenitejše države ne le Evrope, temveč tudi ostalih delov sveta. Zelo številni so razstavljalci iz Anglije, Belgije, Češkoslovaške, Holandske, Madžarske in Združenih držav ameriških. Razstavljene pa so bile tudi slike amatèrjev iz Egipta, Indije, Južne Afrike, s Kitajske in Japonske.

Danes objavljamo izbor nekaterih najlepših in najzanimivejših del, pri čemer smo se ozirali na umetniško dovršenost, na tehnično brezhibnost in na narodnostno in motivno značilnost fotografij. Objavljamo to pot samo dela tujih avtorjev, pregled slovenske umetniške fotografije bomo pa zbrali drugič.

Objavljena dela kažejo, kako neverjetno se je umetniška fotografija v zadnjih letih spopolnila, tako da danes res že lahko govorimo o fotografski umetnosti. So pa tudi dokaz, da je amatersko fotografiranje prenehalo biti le luksuz in šport za posamezne premožne poedince in je danes postalo sredstvo in cilj umetniškega izživljanja neštevilnih, za lepoto občutljivih ljudi z umetniško dovtetnostjo. Prireditve, kakršna je bila ta mednarodna razstava, ki je pokazala, kako pripadniki najrazličnejših narodov različno gledajo in oblikujejo iste motive in kako pri tem ohranjajo značilnosti svojega narodnostnega porekla, so zelo poučne in vzgojne. Kažejo pa tudi, kako prostran in vendar kako majhen je današnji svet, da se isto umetniško hotenje, isti nazori pojavljajo v skoraj popolnoma podobnih oblikah tod in tam na zemeljski obli. In vendar je pri tem navzlic skrajni podobnosti nenavadna pestrost in različnost v opazovanju, v čustvenem razmerju do predmeta prav tako kakor v načinu podajanja, kjer se kaže ne le osebnostna poteza vsakega posameznika, temveč tudi njegov, iz izročila in okolja izvirajoči posebni narodni značaj, ki vpliva celó na tehnično izražanje v toliki meri, da moremo že govoriti o posebnih narodnih slogih.

Danes je v Sloveniji že mnogo fotografskih amatèrjev, cenijo jih na približno pet tisoč. Med njimi je nekaj tucatov pravih mojstrov, ki so razvili umetniško fotografijo med Slovenci do visoke stopnje dovršenosti. Zlasti naša pokrajinska fotografija je — tudi če jo merimo s svetskim merilom — res odlična. To se je prav lepo pokazalo na tej razstavi, kjer so domači razstavljalci zaradi pretesnega prostora razstavili sicer malo, pa res izbrana dela. Slovenska povprečnost je vzdržala primero s splošnim povprečjem raz-

stavljenih del, pri čemer pa je treba pomisliti, da so se udeležili razstave izbrani amatérji od vseh koncev sveta in da se je od njihovih del izbralo najboljše. To visoko stopnjo slovenskih amatérjev bomo pokazali ob priliki, ko bomo objavili izbor nekaterih najboljših domačih fotografij.

Za vse številne in nadobudne amatérje po Sloveniji, ki razstave niso imeli prilike videti, bo že teh nekaj objavljenih del v pouk in izpodbudo. Gotovo so med njimi še marsikateri nerazviti talenti, ki se bodo od vestnem in vztrajnem študiju in delu mogli povzpeti na višino teh umetniških fotografov in ustvarjati taka popolna dela.

K. Dobida.

NOVE KNJIGE

Anton Ingolič: **Lukarji**. Roman. Založila Tiskovna založba v Mariboru. 1956. Strani 511. — Pričujoče delo je prvi večji tekst mladega pisatelja, pa tudi prvo pripovedno delo, ki odkriva del Prlekije ob Dravi, tako zvano Lukarijo. Tako je pisatelj razširil pokrajinski obseg slovenske povesti. Glavno snovno značilnost te zemlje predstavlja luk (čebula), radi katerega ima pokrajina svojski način življenja. Roman je zajet iz let po vojski, ko je agrarna reforma delila tudi lukarjem graščinsko zemljo. Kmečko delo spremlja borba za zemljo, ki jo netita in vodita bivši ruski ujetnik Jernej in organist Drejč. Poleg tega zgodovinskega prehajanja zemlje v ljudsko last je nameraval pisatelj podati gospodarsko in družabno podobo vaške skupnosti, zato predvsem slika in manj oblikuje. In tu je glavna umetniška pomanjkljivost dela: učinek močno pisanih poglavij razblinja razvlečenost. Pisatelja vodi nazor naturalizma, zato niza mračno prepletanje človeških usod, ki jih vodi želja po imetju in spolno izživiljanje. Zlasti v prvem delu je slika gmotne in nagonske strani življenja stopnjevana do brezdušne surovosti. Svetlobe v teh ljudeh ni prav nič, tudi nositelji pisateljevih idej padejo v oblast gmotnosti. Župnik se ustavlja novemu gospodarskemu redu in pisatelj ga postavlja v nasprotje ljudski blaginji kot zagovornika bogatinov. Ta poteza kakor tudi usmerjenost oseb, ki gibljejo množico (Jernej, Drejč, Teja), kažejo pisateljevo miselnost, ki so oblikuje perečo družabno snov. Tako prehaja pisatelj iz pripovednega ustvarjanja v pristransko reševanje vprašanja in se podaja v nevarnost tipiziranja ljudi po njihovih nazorih in smislu dnevne borbe. V. N.

Anton Melik: **Slovenija**. Geografski opis. I. Splošni del, 1. zvezek. Izredna publikacija Slovenske Matice, Ljubljana 1955. Strani VIII + 395. — Med pomembnimi deli domače znanosti, ki so v zadnjem času izšla, je Melikova Slovenija eno izmed najvažnejših. Z njim se izpolnjuje želja, ki so jo gojili naši rodoljubi, lahko rečemo, skoro že eno stoletje: da bi namreč dobili čim izčrpnější in čim bolj točen opis Slovenije »v pomenu onega ozemlja, na katerem bivajo Slovenci strnjeno, brez ozira na sedobne ali pretekle državno politične meje«. Poleg drugih manjših poskusov je sicer prav Slovenska Matica že od leta 1892 dalje izdajala vrsto monografij pod skupnim naslovom »Slovenska zemlja«, kjer so bile opisane slovenske pokrajine »v prirodoznanskem, statističnem, kulturnem in zgodovinskem oziru«. Toda ta za poznavanje

naših domačih tal sicer zelo važna vrsta knjig je bila napisana v širokem razdobju (1892—1926) in od zelo različnih avtorjev, vrhu tega pa je ostala nedokončana (manjka ji geografski opis Slovenske Štajerske in Slovenske krajine). Zato moramo z veseljem in hvaležnim priznanjem pozdraviti požrtvovalnost Slovenske Matice, ki je sklenila izdati v proslavo 70 letnice svojega obstoja moderen in lepo opremljen spis o slovenski zemlji. Vse delo je preračunano na štiri zvezke, od katerih naj bi prva dva podala splošno, ostala dva pa posebno geografijo Slovenije. — Prvi zvezek splošnega dela, ki leži pred nami, nas je prijetno presenetil. V njem ni podan le opis geografskega značaja in geografsko političnega položaja Slovenije, opis njenega površinskega lica, njenega podnebja in vodnih razmer, rastlinstva in živalstva ter poteka poselitve, temveč so obenem vzporedno spretno razloženi tudi vsi pojmi obče geografije. Tako smo s knjigo dobili prav za prav tudi prvo moderno slovensko občo geografijo, dasi je pisatelj s takimi obćimi poglavji skušal le olajšati nestrokovnjakom razumevanje težjih geografskih problemov. Le tako je mogel doseči, da je knjiga, ki bi bila sicer razumljiva le ožjemu znanstvenemu krogu, dostopna vsakemu povprečnemu izobražencu. Prav v tem tiči njen obćenarodni pomen. Pri vsem tem pa pride na svoj račun tudi strokovnjak, ki najde v vsakem poglavju nekaj novega. Posebno bo avtorju hvaležen za to, da ga opozarja na mnogih mestih na še nerešene probleme slovenske geografije, s čimer je podana marsikatera pobuda za bodoče delo. Pisatelj je namreč pri pisanju knjige vsak čas naletel na kako vrzel našega znanja, ki jo bo mogoče razbistriti le s posebnimi študijami. Prav ta neskladnost v dosedanjem proučevanju geografije slovenskega ozemlja pa je zakrivila tudi neko neenakomernost v obdelavi posameznih problemov v Melikovi knjigi. Tako pogrešamo n. pr. izčrpnějšíga opisa v poglavju o geografiji našega rastlinstva, zlasti pa v onem o geografiji našega živalstva, medtem ko sega pisatelj na drugih mestih brez dvoma predaleč v vede, ki služijo geografiji kot pomožne vede, n. pr. v geologijo in v meteorologijo. Posebno naj bo poudarjeno, da prinaša knjiga tudi dragocene doneske k našemu zemljepisnemu izrazoslovju, ki so mu ponekod posvećeni celi odstavki oziroma poglavja. Nekateri izrazi se bodo sicer težko udomačili (n. pr. neslov. prepoglobljenost za nem. Übertiefung), večina pa bo prešla za trajno v naš zemljepisni izrazoslovni slovar. Knjiga je razkošno opremljena s podobami, ki večinoma dobro označujejo geografske pojme, ki jih hoče avtor z njimi ponazoriti. Posebno dobrodošli so tudi številni zemljevidi in črteži, ki jih srečamo prvič tako lepo izdelane in v takem obsegu v kaki slovenski geografski knjigi. Škoda je le, da v slikah niso vse slovenske pokrajine enakomerno upoštevane. Četrtnina vseh slik je iz Julijskih Alp, medtem ko je n. pr. Koroška zastopana samo z dvema slikama. Zelo hvalevredno je, da je slikam skoraj povsod dodano izčrpno besedilo, ki jih pojasnjuje. — Na koncu je knjigi pridejan zelo obsežen in silno dragocen seznam književnih virov, ki bo služil tudi kot izvrsten kažipot tistim, ki bi se hoteli поблиže seznaniti s tem ali onim problemom. Sklepoma naj bo izražena še želja, naj bi pisatelj koncu drugega zvezka dodal register splošnega dela.

Z njim bo znatno povečal uporabnost te knjige, ki je za geografijo slovenskega ozemlja vprav osnovnega pomena.

V. Bohinec.

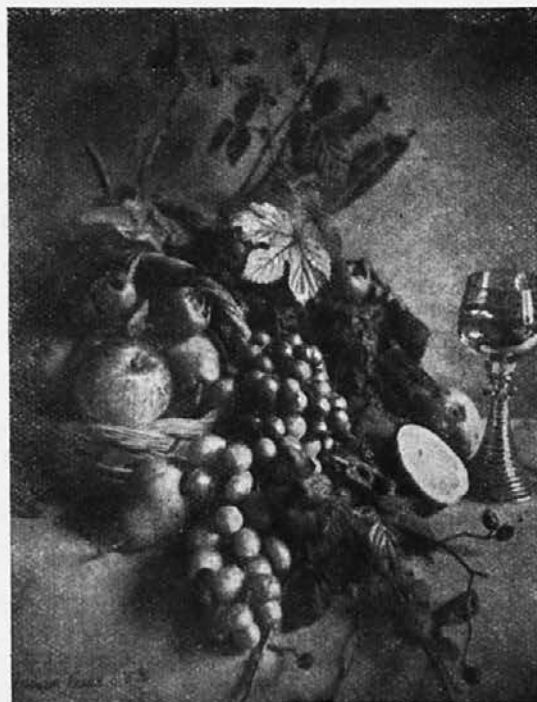
Francè Stelè: Monumenta Artis Slovenicae. Srednjeveško stensko slikarstvo. Prvi del. Akademsko založba, Ljubljana, 1936. — Prva knjiga tega monumentalnega dela je zaključena. Z njo smo dobili prvi, na resnični znanstveni podlagi izdelani popis našega srednjeveškega cerkvenega slikarstva na presno, hkrati pa zbirko podob, ki ilustrirajo in predstavljajo poglobljena dela, kar jih je v srednjem veku bilo ustvarjenih na slovenskih tleh. Pisec te knjige, ki je tudi zbral podobe, je znani sodrudenik Mladike ter zaslužni konservator umetnostnih spomenikov in najboljši poznavalec stare slovenske upodabljače umetnosti. Avtor sam je velik del teh opisanih cerkvenih slik šele odkril izpod beleža in jih prvič znanstveno proučil in opisal. Silno delo je bilo potrebno, preden je mogel zbrati plodove svojega raziskovanja in ustvariti to temeljno delo, ki bo podlaga in izhodišče vsem kasnejšim. Izhajalo je »Srednjeveško stensko slikarstvo« v trinajstih snopičih. Vsak ima po štiri strani besedila v slovenščini in francoščini, k temu pa po osem tabel s podobami. Razdelil je pisec srednjeveško cerkveno slikarstvo na motivne kroge, tako da obravnava posebe na primer značilni tip poslikanega kranjskega prezbiterija, motive Pasijona, Marijinega življenja, svetniških legend in končno kot izredno in prav edinstveno posebnost lani odkrite freske z vencem prizorov okrog trpečega Jezusa v Crngrobu. Konča se delo z oltarnimi slikami in rokopisnimi ilustracijami iz te dobe. Pisec opozarja ne umetnostne vplive, ki so se v Sloveniji tako očitno pojavljali (od juga in severa), se križali in oblikovali v svojstven pokrajinski izraz. Podrobneje oriše umetnostno pomembnost domačih priznanih mojstrov: Janeza Akvile iz Radgone, Jerneja iz Loke, Janeza Ljubljanskega in kasnejših. Srednjeveško stensko slikarstvo je prva knjiga »Slovenskih umetnostnih spomenikov«, tega velikega dela, ki bo v nadaljnjih treh zvezkih obravnavalo slikarstvo baroka in romantike, zgodovino arhitekture in kiparstvo. Ko bodo izšli še ti trije zvezki, bomo imeli Slovenci tako zgodovino naše oblikujoče umetnosti, da bomo mogli biti upravičeno ponosni nanjo. Želimo, da bi bilo mogoče kar najprej delo dokončati. Vsakdo, ki mu ni slovenska kultura samo prazen zvok, bi v tem pogledu moral dejavno sodelovati, da bodo Monumenta kmalu popolna. Že ta prva knjiga je dokaz, kako je baš dr. Francè Stelè poklican, da položi temelje naši domači umetnostni zgodovini. — Monumenta izdaja Akademsko založba v Ljubljani, Šelenburgova ulica 6. Izdaja je prav sijajno opremljena, slike jasno in dobro odtisnjene, zunanost pa je opremil mojster Plečnik.

K. D.

Francè Stelè: Umetnost zapadne Evrope. Oris njenih virov in glavnih dob njenega razvoja. — V zbirki Kosmos, ki jo izdaja ljubljanska Jugoslovanska knjigarna, je izšla knjiga, v kateri pisec na skopo odmerjenem prostoru (425 strani) poda zgoščen in jasen pregled postanka, razvoja in današnjega stanja upodabljače umetnosti v zahodni Evropi. Pri virih te umetnosti podrobno opisuje in razčlenjuje umetnost starega Egipta, babilonsko-asirsko umetnost,

nato umetniška prizadevanja Male Azije, Feničanov ter kretske-mikenskega kroga, zatem pa klasično grško in rimsko umetnost. Kasnejše razvojne stopnje so mu starokrščanska, bizantinska in začetna srednjeveška umetnost. Tem sledi čas živega romanskega sloga, nato bogata in zaključena doba gotskega in renesančnega ustvarjanja, ki se preljuje v barok in rokoko, dokler v minulem stoletju ne nastopi malo plodna in izrazito posnemajoča doba zgodovinskih slogov, iz katere še do danes nismo našli izhoda. Posebno plastično je obdelan na podlagi najnovejših dognanj arheologov stari vek, zlasti egiptska in prednjeazijska umetnost. Nove poglede prinaša tudi nazorno živahni opis zgodnjekrščanske in bizantinske umetnosti, za nas posebno važen pa je odstavek, ki govori o prvotnih umetnostnih ustvarjanjih na naših tleh v zgodnjem srednjem veku. Dobro je orisana doba baroka in njegovih vplivov. Prav živo in osebno je pa podana pregledna slika povojnih, tako mnogostranskih in burnih umetnostnih tokov, iz katerih se polagoma oblikuje umetnost današnjih dni. — Delo je opremljeno z mnogimi slikami (292 podob). Med njimi so poleg splošno znanih tudi premnoge, ki jih po drugih podobnih zbornikih zaman iščeš. Zunanja oprema knjige je prav okusna. — S to Steletovo kratko, pa vendar popolno umetnostno zgodovino je dodan našemu znanstvenemu slovstvu važen kamen. Čeprav je knjiga morda za preprostega bralca ponekod pretežka, ker zahteva znatno in temeljito poznanje vsaj osnovnih pojmov in dejstev, bo vendar dobro oporišče in podlaga vsemu umetnostno-zgodovinskemu študiju pri nas. S to knjigo je podan nov dokaz za našo kulturno samobitnost in življenjsko upravičenost slovenskega naroda, če pomislimo, da mora n. pr. Matica Hrvatska izdajati prevode nemških umetnostnih zgodovin.

K. D.

Sadje. (Fot. Minna Keene, Kanada.)

Martin Kukučičin: Hiša v bregu. Roman. Iz slovaščine prevedel Viktor Smolej. Lepslovna knjižnica 22. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1955. Strani 422. Ob koncu Slovarček tujih in manj znanih besed in oseb, 3 strani. — S prevodom najboljšega Kukučičinovega romana in obenem najboljšega romana iz slovaškega slovstva pred svetovno vojsko smo dobili delo, ki je za nas dvojno velikega pomena: spoznali smo višek realistične slovaške proze, obenem pa dobili natančno sliko življenja hrvaškega naroda na dalmatinski obali in otokih, sliko pokrajin, iz katerih v naše slovstvo tako redko zasije žarek južnega sonca. Saj Slovenci morja in otokov nimamo, zato po večini jemljemo vsebino in motive za umetniška dela le iz naših alpskih vasi in mest. Res so hrvaški in srbski pisatelji že opevali življenje svojih rojakov ob morju (Matarulj), toda dela teh pisateljev so le redko prevedena v slovenščino, pa še v teh rišejo pisatelji, zlasti tisti iz romantične dobe, rajši pretekla stoletja, ki jih po svoje idealizirajo, kakor pa da bi risali realistično življenje naših Dalmatincev iz polpreteklega in sedanjega časa. Tembolj sem se razveselil romana *Hiša v bregu*, ker je izpolnil omenjeno vrzel v našem slovstvu. S tem prevodom smo dobili delo, ki smo ga prav z vseh zreljših lahko veseli, saj nam Kukučičin v vsej bujnosti in plastiki, z vsemi tehničnimi vrtilinami realističnega slikarja, pa tudi s krepkimi idejami, moralnimi in epičnimi črtami prikazuje življenje z našega jugoslovanskega Primorja. Glavna zgodba se pleče med vinogradniškim mladim posestnikom Nikom in preprosto kmečko deklico Katico. Oba hočeta v hipni ljubezni skleniti zakon, toda končno — tudi po prizadevanju deključinega očeta in fantove matere — sprevidita, da je nemogoča skupnost med človekoma tako različnega družabnega položaja in duhovne izobrazbe. Zato se nameravana zveza razdere in vsak dobi sebi enakega družnika, kar je pogoj za srečen zakon. Ob teh glavnih osebah in zgodbi je pisatelj razvrstil še celo galerijo primorskih tipov in opisal življenje na otokih našega Jadrana v vsej obsežnosti: ob trgatvi in žeganju, v cerkvi in gosposki obednici, pri bolniku in ob pogrebu, na ljubezenskem sestanku in pri političnih razgovorih, življenje med resnimi kmečkimi možaki in med mestnimi lahkoživci, skratka, *Hiša v bregu* je roman iz življenja in za življenje. In prav takih hočemo danes v umetnosti. Po obliki je tedaj roman na višku. Pa tudi idejno v vrednosti ne zaostaja. Prešinjen je s pravimi religioznimi in etičnimi vrednotami, še več, moremo ga šteti prav med katoliška dela. Tako kliče pisatelj: »Ljudstvo je treba npravno dvigniti: naj ohrani svojo nepokvarjeno prvotnost in se utrdi za borbo« (str. 302). Enako svari zakonec: »Vsak mož ima nagnjenje do greha. Žena mora marsikaj spregledati, če noče moža odbijati od sebe« (str. 292). Dalje govori o socialnem življenju: »Prva skrb, kakor sem rekel, je, dvigniti blagostanje ljudstva. Dvigati ga torej gmotno« (str. 299). In še eno iz religioznih resnic naj navedem: »Smrt vrstnikova je vedno močan opomin, da se smrti ni mogoče izogniti« (str. 270). Takih življenjskih nazorov je polna vsa knjiga, a kljub temu je brez izrazite tendence proti moderni civilizaciji, ki jo delo odločno obsoja, in se bori za srčno kulturo, ki jo tako zanemarjamo. Osnovna misel iz romana bi bila: ostani vsak pri svojem, ne sili kvišku, ne

segaj navzdol, bojuj se do smrti tam, kamor te je postavil Stvarnik. Dela, iz katerih se dá tako jasno razbrati osnovna ideja in je ta ideja podana v tako lepi obliki, kar oboje ima *Hiša v bregu*, je treba šteti za najboljša. Prevod je lep, slog prav primeren, nekaj hrvatizmov odveč, namenilnik pa pogosto napačno rabljen.

F. Jesenovec.

Habberton: Helenina otroka. Prevedel † Bogomil Vdovič. Mohorjeve knjižnice 82. zvezek. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1956. — Povest, ki je lani izhajala v Mladiki in smo jo skrajšano že pred leti brali v Šorlijevi izdaji »Bob in Tedi«, kaže poleg nedolžnih šal dveh malih porednežev s prelepim optimizmom lepe strani družinskega življenja, kamor privedeta mlada nagajivca Živko in Žabko tudi svojega strica, treznega trgovca s platnom. Knjiga je s svojo dobroto in ljubeznijo, brezskrbnostjo in vedrostjo v današnjih časih skoraj pravljica o nečem nedosegljivem in nepoznanem, četudi so drobci takega življenja skriti v vsaki družini. Knjigo je primerno ilustriral mladi M. Sedej. Prevod je pač Vdovičev, pozna se mu na vsaki strani krepak jezik, kakor je to on znal. Knjigo bodo mladi in stari mnogo brali. V. S.

Dr. Franc Detela: Zbrani spisi. Drugi zvezek. Uredil Jakob Šolar. Str. XXVII + 400. Založila Družba sv. Mohorja, 1956. — Druga knjiga Detelovih zbranih spisov prinaša, kakor prvi zvezek, eno vaško in eno zgodovinsko povest. V njih je Detela že bolj jasno in odkrito izrazil svoj pisateljski dar in značaj ter pokazal, v katero smer se bo razvijalo njegovo literarno delo. Detela je eden naših najbolj razumsko ustvarjalnih umetnikov. Njegovo delo je bolj plod razuma kot domišljije, bolj prepričuje kakor ogreva. Pisal je kot zrel mož iz svoje razumske narave: odtod bistvene poteze njegove proze. Te lastnosti jasno kažeta že v tem zvezku priobčeni povesti, Prihajač ter Pegam in Lambergar, še bolj ostro pa so se pokazale te poteze pozneje. Medtem ko je Detela prvo vaško povest (Malo življenje, I. zv.) oslonil na romantičen motiv vojaškega begunca ter podal slučajno zgodbo posameznika, je šel v svoji novi vaški povesti dalje in ustvaril, kakor pravi urednik v uvodu, »novo obliko povesti, ki je odgovarjala njegovi naravi, življenjski modrosti, poklicni vzgojnosti in kritični ostrini... analitično vzgojno povest« (str. IV), kjer je narisal vas v sporu s škodljivimi izrastki civilizacije. Tej smeri je ostal zvest tudi v nadalje. V zgodovinski povesti, kot je tu priobčena (Pegam in Lambergar), kjer dejanja samega in motivov pisatelj ni mogel v toliko prikrojiti, da bi govorili o njegovih idejah, pa je na mnogih mestih nakapljaj »moralnih kapljic«, ki naj vzgajajo in vodijo bralca. Tudi tu je, samo še izraziteje, ostal trezen pisatelj umirjene in stvarne domišljije. Tak Detela je tisti tipični oblikovalec in vzgojevalec naše vasi, moder in plemenit pisatelj, ki z izrazitim podarkom na etični misli ozdravlja napake, ki jih na podeželje zanaša civilizacija. Kot namerno vzgojen in zavestno katoliški pisatelj je Detela tako ustvaril našemu ljudstvu tisto povest, katera diha njegovo etiko in v katerem ta ljudska etika jasno obsoja in plačuje. Detela je jezikovno svež, vzgojno trden in literarno soliden. Iz urednikovega uvoda v ta zvezek bi omenil zlasti njegovo sodbo o Detelovem razmerju do mladostvoencev in do tedaj oblikujočega se rodoljubarskega naprednjakarstva (prim. glavno osebo v Prihajaču!) ter

obenem s tem oceno svetovno nazorske usmerjenosti mladostlovenskega rodu, ki je doslej veljal za izrazito svobodomiselnega in protikatoliškega. Ob drugi povesti poudarja urednik dvojne posebnosti pisateljevega oblikujočega se sloga: zavestno vzgojno tendenco in humor, ki nakazuje smer k satiri. Na koncu so dodane še opombe, ki odkrivajo pogled v pisateljevo snovanje povesti in v njeno stvarno ozadje. — S tem zvezkom so dobile ljudske knjižnice in vsi tisti, ki ne hlastajo za nenavadnimi literarnimi užitki iz zapadnih slovstev, plemenito slovensko knjigo. Zlasti dežela, kjer so miselne in vsebinske korenine tej prozi, mora sprejeti Detela kot svojega oblikovalca in glasnika. V. S.

Ing. Sadar Vinco: **Lan in konoplja**. Izdala Kmetijska matica v Ljubljani. 1935. — Knjiga popisuje zelo natančno in v prav prijetnem in živahnem slogu imenitni lan, kakšna je njegova zgodovina, kako ga sejemo, skrbimo zanj, obvarujemo pred škodljivci in spravljamo. Prav posebni pa so popisi predelave lanu, trenja, mikanja, predenja in tkanja, zlasti če pomislimo, da pridelek lanu pri nas vsako leto bolj pada in da izginjajo tudi lepe domače navade, ki so v zvezi z lanom. Pisatelj se je posvetil delu z vso ljubeznijo. Poleg strokovnega pouka vzbuja pozornost množica narodnih rekov, ki je z njimi prepletena vsa knjiga. Veliko število skic in fotografij, zlasti iz Bele krajine, zelo poživlja knjigo. Kmetijska matica je s to knjigo uspela. V. W.

NARODNO GLEDALIŠČE V LJUBLJANI

Vrsto komedij in šal v letošnji dramski sezoni je nadaljevala veseloigra *Pesem s ceste*, vsakdanja zgodba o treh muzikantih z dekletom med njimi, vsebinsko šibka stvarca z nekim prijetnim jedrom, dasi je kot uprizoritev preveč tonila v surovostih in diletantskih burkah.

Po veseloigrah in zmedenem programu zabavnega repertoarja smo dobili prvo resno reč, ki je po vrsti plehkkih komedij res vplivala kar poživljajoče, Wildgansovo *Dies irae*. Sama na sebi drama ni lahko sprejemljiva radi nekam fantastične uprizoritve in radi svoje posebne umetniške podobe, toda po vrsti komedij je bila kakor osvežilo. Wildgansov Sodni dan je teatralično simbolična drama o problemu otroka med očetom in materjo. Obema je samo predmet, ki naj bi ju na nek način ohranil po njuni smrti v novi podobi, toda oba se trgata zanj, da bi mu dala svoje poteze in svojo notranjost. Tako je drama obsodba meščanskega zakona, ki je bil sklenjen iz preračunosti in ne iz ljubezni, obenem obsodba družine, ki ji je otrok gol predmet, nastal iz krvi dveh, ne pa samostojna osebnost. Wildgans obsoja tak zakon in tako rojstva otroka ter poje panegirične tragike polno dramo, ki končno tudi zaide v dramatično lirsko pesem. Njena abstraktnost in simboličnost vpliva tuje na sedanji svet, ki hoče bolj trdih in jasnih besed.

Zrelost pa je glavna odlika in oznaka druge, prejšnji nekoliko sorodne družinske drame, *Družinski oče* Angleža Galsworthya. A prej naj omenim še srbsko družinsko dramo *Gospodski dom* pisatelja Vesnića. Razlika med obema dramama je kakor razlika med konceptom in umetnino. Vesnić postavlja v treh statističnih dejanjih pred nas osebe, shematično porazdeljene v dobre ljudi brez volje in v propale

nasilneže, katerih prerekanje v drami kljub pisateljevemu prizadevanju ostaja le prazno grmenje in tako drama nima nobenega miselnega jedra ne temelja. Nasprotno pa je Galsworthy zrel umetnik, dober in prizanesljiv v kritiki, pa vendar dosleden in nepopustljiv. V plemeniti mirnosti razgrne pred nami konflikt, ki izvira iz čisto vsakdanjih zmot in napak. Da bi lahko kandidiral za javnega funkcionarja, hoče družinski oče najprej vsaj na zunaj urediti notranje spore, ki so nastali v njegovi družini. Prepričan je, da je te spore povzročila samo trmasta svojeglavnost njegovih otrok in njihova premajhna pokorščina njemu, družinskemu poglavarju. Ko pa jih skuša urediti, odkrije vir teh razporov prav v samem sebi: povzročil jih je s svojo nasilnostjo, brezobzirnostjo in zaverovanostjo v svoj prav. Ob tem spoznanju lastne krivde se prelomi njegova nasilnost in gospodovalnost. Mirna beseda dramatikova nam s tem razkrije resnično podobo gospodovalnega sebičneža in nasilneža, ki je na zunaj tako dober in vzoren, v bistvu pa krivec mnogih senc v vsakdanjem družinskem življenju. V Galsworthyevem družinskem očetu je upodobljenih mnogo družinskih očetov iz sodobnega vsakdanjega življenja. V tej pisateljevi plemeniti in dobrohotni kritiki naše vsakdanjosti je največja vrednota njegovega dela in obenem najbolj sodobna in globoka etična misel.

Zimsko sezono je gledališče končalo z veselo, hrupno in burkasto Nušičevo *Potjo okoli sveta*. V njej je prav za prav v malem vse, kar nas vsak dan srečuje na ulicah, v časopisih, v kinu: kupleti, satira na politiko, dvoboji, eksotika vzhoda in zapada, korupcija, orkester, balet: skratka, mnogo hrupa za nekaj cirkusa. Je to revialna komedija, ki posrečeno združuje vse mogoče vrste dražil za smeh in dobro voljo. Je pa brez misli in brez lepot.

Program našega gledališča se je torej proti koncu zimske sezone vidno zboljšal. Tudi v novi, pomladni sezoni je gledališče dalo dela, ki zaslužijo vse priznanje. Tako delo je bila prva slovesna zgodovinska drama *Juarez in Maksimilijan* (spisal F. Werfel). Ker smo preveč vajeni plitvosti v sodobnih »zgodovinskih biografskih« romanah, dramah in filmih, ostaja ta tragedija o tragični usodi avstrijskega princa Maksa v Mehiki človeku nekam tuja, da se le težko dokoplje do bistva, miselnega jedra te drame. Dvojni svet nam tu podaja dramatik: na eni strani Maksa, na drugi mehikanske revolucionarje. Preko slovesnega leporečja Maksovega in skozi eksotiko mehikanske revolucije se gledalec polagoma dokoplje do jedra te drame, ki je: pokazati spor med »zakonitim« vladarjem in elementarno silo naroda, ki hoče sama sebi pisati zakone in ne dovoljuje, da bi ji kdo drugi krojil svobodo. Tako se srečata plemenito hotenje visoko izobraženega in tankočutnega suverena, ki hoče iskreno pomagati narodu, h kateremu je poslan, in prvobitna sila ljudstva, ki hoče vladati sama svojo usodo brez tuje, še tako nesebične in plemenite pomoči. Tako se nam na ozadju mehikanske tragedije odkriva obraz dobe po prevratu, ko je katoličan in Avstrijec Werfel iskal tistih gibal, ki so razrušila državo Habsburgov in ustvarila vrsto svobodnih držav. Igra je bila uprizorjena v slovesnem, velikem stilu ter opozorila na potrebe globljega gledanja preteklosti in zgodovinskih usod bodisi v prozi bodisi v drami.

Resno in glasno je spregovorila, posebno katoličanom, drama ameriškega pisatelja Lavrya. Prva legija, slika duhovnih trenj sodobnega izobraženca, ki iskreno hoče svoj katoliški svetovni nazor spraviti v sklad z vsem. Drama se godi v jezuitskem kolegiju, nastopajo pa v njej razen brezvernega zdravnika in enega svetnega duhovnika sami jezuiti. Čeprav so, kot jezuiti, člani najbolj izrazite branilne in napadalne vojske katoliške Cerkve, njene prve legije, vendar v drami niso nikakoli narejeni ljudje, po katerih naj bi nam govorila katoliška tendenca, temveč možje zrelih let, dosledni iskalci resnice, neizprosni do sebe in iskreni pred Bogom. V tem jezuitskem kolegiju se zgodi nenavadno ozdravljenje — ki je dejansko z zdravnikovo hipnozo ozdravljena živčna ohromelost — kar pa večina sprejme za čudež, saj tudi povzroči res vrsto na videz čudežnih ozdravljenj, ki pa so vsaj izredno uslišane molitve. Ob tem nanadnem in nenavadnem dogodku se sproži boj, ki je v bistvu boj vere in znanosti. Rektor stori vse, da bi bila izpričana in potrjena čudežnost nenavadnih dogodkov. Nasprotno se temu v imenu objektivne znanosti upira jurist jezuit Ahern, ki do zadnjega spodbija čudežnost dogodkov in ki se mu zdravnik v spovednici celó izpove svoje namerne prevare. Kolegij se razdeli v dve izraziti skupini. Na eni strani stoje nesamostojni, ozkosrčni patri, okoreli ljudje discipline, ki jim je forma trde organizacije nujno potrebna radi njihove notranje praznote, da jih sploh drži pokonci. Drugo skupino pa predstavljajo trije patri, izrazito individualni, borbeni značaji, ki kljub svoji podrejenosti Cerkvi in redu žele živeti individualno življenje v »svojem stilu«. Med skupinama pa stoji gentlemanska postava vizitatorja Quartermana, univerzalnega človeka široke duše, ki urejajoče druži in zedinja vse dobre lastnosti vsakega posameznika, predstavljajoč s tem tisto širokost pravega katolicizma, ki individualno izživljanje vsakega posameznika uvršča v plemenit red. Ob stran tem učenim patrom, »generalnemu štabu« Cerkve, je kot poseben tip vernika postavljen navaden »infanterist«, preprost svetni župnik, ki brez mučnega razglabljanja živi iz svoje vere v tihi pohlevnosti in vsakdanjih malenkostih. Radi nenavadnih dogodkov se sproži trd boj med znanostjo in vero. Patra Aherna, ki se ves čas trdo bori zoper navidezne čudeže, ne zlomijo v tem boju niti rektorjeva smrt, ki jo deloma celó on sam povzroči, niti izjava laiške znanosti, ki se nasprotno od jezuitske dá zapeljati videzom. Šele ob koncu, ko je Ahern sam priča resničnega čudeža, ko ozdravi od rojstva hrom deček, se spor med znanostjo, vero in redovno pokorščino razreši in drama izzveni v besedah: »Vera je največji čudež.« Tako se konča konflikt med Ahernom in rektorjem oziroma branilci dozdevnega čudeža, enako pa se po vizitatorjevem posredovanju reši tudi spor med obema skupinama patrov v kolegiju s tem, da pridejo na vodstvo mladi, podjetni ljudje.

Igra o jezuitih je pisana kakor nalašč za katoliške izobraženca. V ostrih potezah stoje pred nami izraziti možje in se trdo udarijo ob vprašanjih našega razmerja do cerkvene organizacije in naše poslušnosti vesti, Cerkvi in Bogu.

V glavnem je bila uprizoritev dobra in izdelana, razen nekaterih vlog, ki so bile manj posrečeno razdeljene.

S. V.

Joža Likovič

NAS TROJE

Travniki so zeleni in mehki; beli plameni junijskega sonca ozarjajo neskončna obzorja, oblak se ne gane od Krima, nekje v Barju prizvanja; milost božja lije iz presladkega Srca Jezusovega in nas osrečuje s tihim zadovoljstvom. Taki popoldnevi so podobni majhni, pristrčni večnosti, ki jo preživljamo z malo Marijo v svetli naravi. Dete leži v travi, popolnoma je ozdravelo; nekam zadovoljno pregiblje glavico, kakor bi prisluškovalo sladkobnemu brnenju, s katerim razodeva tisočero neznatnih žužkov svojo brezimno srečo, da smejo drugovati bilkam in cvetkam. Ozračje se preliva v srebrnih spreminkih, vse je eno samo sonce, nič več ne čutimo neprijetne tesnobe in zlokobnih senc, ki so nam zagrenile majske dneve.

Pesem pod nebom, pesem v srcih.

Marija se igra s svojimi ročicami, ogleduje prste in ponavlja svoj dobrodušni: a-gi, a-gi... To so njene prve besedice, s katerimi razodeva svoje zadovoljstvo in ugodje ter se veseli sonca in zdravja. Včasih se ozre vame kakor krotek golobček, nalahno trenje z očmi, da zableste v njih srebrni utrinki, pa zadovoljno nadaljuje svojo preprosto igro s prstki in gruli: a-gi, a-gi... Zdi se mi, da ji ni ljubo, če jo preveč opazujemo, sama hoče biti v svojih sanjah in nežnih utripljajih. Nenadoma se zdrzne, zakrili z ročicami in jih razprostre, se zasmee in zapre oči. Morda so tekli mimo angeli s kraguljčki v rokah in blagrovati nas troje. Nato zaspil. Dolge trepalnice se umirijo, soseske murnov se nekoliko pritajijo s svojim krikanjem. Potoček med starimi jelšami in grbastimi vrbam skoraj zadrži svoj tek; žena skrbno skriva otroka, da ga ne zdrami sončni žarek, ki poredno hiti od cvetke do cvetke, od okenca do srca.

Ko gledam zdaleč ta prizor, se spomnim starinskih podob po družinskih sobah. Sredi zelene, nalahno vzpete planjave počiva žena z otrokom kraj sebe; mož

pa se trudi in obdelava s sekiro hrastov panj. Tisočero marjetk poživlja breg, line zvonika so odprte, nekdo sloni kraj njih kakor angelček, ki varuje družinico. Vse je pogreznjeno v sladkobno potešenost in prevzeto od nenadne sreče. Oblaki z belimi lici, cesta pod holmom, delavec z zažuljeno dlanjo in žena pri otroku.

Nas troje! Tako čemimo v junijskih popoldnevih, ko je stvarstvo podobno razkošnemu naročju, iz katerega se usipljejo na nas cvetke, venci sreče in šopki zelenja. Včasih se od nekod prikrade pritajen šepet; morda so ostala nekje odprta vrtna vrata; kraj njih slonita mlada človeka, oči jima bleste, ko sanjata o tisti sreči, ki se je meni nasmehnila in razodela v bitju naše Marije. Vmes se oglašajo prastari ku-ku, ku-ku, ki nikogar ne plaši. Polagoma se daljšajo sence ob logovih; murni se vnovič oglašajo bolj živahno, vedno hitreje krikajo, da ne zamude lepih prilik.

Marija se je zdramila; njen jok mi je najlepše zadoščenje za čakanje! Morda jo je prevzel zrak, prenasičen s tisočeriimi junijskimi vonjavami in zdravilnimi praški, morda so jo utrudile sanje; toda kogar obiskuje ljubi Bog, temu pušča solze in sanje v spomin. Ko se dvignemo z našim otročkom proti domu, srečujemo prve znanilce večera. Delavci zapuščajo opekarno, piski lokomotiv postajajo bolj živi. Vodna gladina v jezerskem okencu zgublja beli sijaj, obrisi logov postajajo nejasni, lastovice se smučejo nizko nad njivami, za katerimi se zgublajo rdeče rute kmetic. Lahen veter prišepeta nato preko trav, nesoč s seboj tople obete in svetle večerne prikazni za male in dobre ljudi in za nas troje! Sonce se zagrne v težak škrlatni plašč in nagne glavo. Tisočero plamenov v zatonu se veličastno raziskri in spremlja njegovo slovo. Naši obrazi so obliti z zlatim sijajem, ki nas spremlja do doma. Marija se vnovič oglašajo s svojim gruljenjem in poskuša oprostiti ročice izpod odeje. Pod očesci ji še vedno blestita dve debeli solzici, čisti kakor neomadeževani kaplji na daljnem obličju večera, od katerega se ne moremo ločiti. Žena je vsa srečna; kakor bi bila odmaknjena od zemskih tal, ne čuti težav; pravi, da bi rada stisnila drobljančka tako, tako... In ga dvigne visoko pred svoj obraz ter ga kliče z najmilejšimi imeni! Ko ga odloži, razprostire roke nad njim in mu ve povedati čudovite pravljice, ki se rode le v materinskem sreću.

Zunaj se večeri, nalahno in brez težav, od gora do križev na razpotjih, od vaških lip do poljan, kjer se vežejo samote in mrakovi. Tanki dimčki se svedrajo nad vasmí, klici pastirjev se utrinjajo preko pašnikov, na marofu pojó zagorela dekleta. Trudne roke se dvignejo k nebu, božji blagoslov objame stvarstvo in človeška srca. Nepozabne večerne ure se vrste kakor prijazne sestre, najlepša sestra med njimi je naša Marija!

NOVOSTI ZA KUHINJO

Nedavno smo obširneje govorili o posodi za kuhanje in o kuhinjskem orodju. Zdaj bi rada opozorila še na nekatere kuhinjske novosti, s katerimi bi si marsikatera gospodinja precej olajšala zamudno in utrudljivo kuhinjsko delo.

Razno stekleno kuhinjsko posodje že poznamo in uporabljamo. Manj pa so nam znani zelo pripravi in lepi stekleni kuhalniki za jajca, mleko, kavo itd.

Steklen kuhalnik za jajca nekatere gospodinjice že poznajo in ga z veseljem uporabljajo. Zelo prikladen je za majhno gospodinjstvo samskih oseb, ki si rade same na hitro pripravijo zajtrk ali večerjo. Pa tudi v večjih gospodinjstvih pride zelo prav, saj je treba tolikokrat naglo pripraviti mehko ali trdo kuhano jajce ali jajčno jed, dvoje jedil, ki jih najhitreje pripravimo, če se nam mudi ali če pride nepričakovan obisk, ki mu hočemo postreči. V tem steklenem kuhalniku kuhamo jajce brez lupine; nadomešča jo namreč posoda sama. Ubito jajce spustimo previdno v 6—7 cm globoko stekleno posodico. Nato ga lahko potresemo še s koščki slanine, sesekljanimi dišavnimi zelišči, paradizniki ali ostanki mesa. Vse skupaj zmešamo, lonček tesno zapremo s pokrovcem in vzmetjo ter ga postavimo v vrelo vodo, kjer ga pustimo več ali manj časa, kakršno pač hočemo imeti jajce, približno 6—7 minut. Ko je jajce kuhano, ga pojememo iz iste posode. Če imamo pripravljene še malo majoneze, zeliščne omake ali sveže solate, nam nudi vse skupaj imeniten prigrizek ali večerjo. Samske osebe, ki so ves dan v službi, si v tem kuhalniku hitro napravijo večerjo ali zajtrk. Iz steklenega kuhalnika jemo jajce veliko laže kakor iz lupine, ki se rada zdrobi. Razen tega ne zamažemo nobene druge posode in nam ni treba pospravljati jajčnih lupin s krožnika. Jajce, ki smo ga skuhal v kuhalniku, ima tudi to prednost, da ostane dlje časa toplo, ako ga ne utegnemo pojesti takoj. Vsa priprava, ki je obenem tudi poceni, je tako priročna in lična, da je v veselje vsaki gospodinjici.

Steklen kuhalnik za mleko poznamo že manj. Glede pripravnosti in uporabnosti velja zanj isto, kar smo povedali o kuhalniku za jajca. Ta kuhalnik predstavlja lonček iz jenskega stekla, v katerem zavremo ali pogrejemo mleko ali pripravimo kako drugo toplo pijačo za zajtrk ali južino. Mleko postavimo na mizo v isti posodi.

Če kuhamo mleko na plinskem štedilniku, moramo kuhalniku podložiti mrežico kakor vsem steklenim posodam za kuhanje. Še bolj pripraven pa je kuhalnik, če ga segrevamo z električnim grelcem, ker porabimo na ta način najmanj kuriva, tukaj torej električnega toka. Na plamenu se steklena posoda razmeroma počasi segreva, ker je steklo slab prevodnik toplote. Ta lastnost steklenega kuhalnika pa je segrevanju mleka z električnim grelcem v prid, ker steklene stene izolirajo toploto na zunaj. Mleko se segreva neposredno, ne šele po posodi. Zato zajtrka dandanes ni mogoče pripraviti na lažji, urnejši in cenejši način kakor v steklenem kuhalniku z električnim grelcem. Pri pomivanju ni nobenega drgnjenja in strganja kakor pri pomivanju aluminijaste posode za mleko. Brez posebnega dela je steklen lonček skrajno snažen, da mleko brez skrbi vlijemo vanj. Z njim si prihranimo namizno posodo, kar tudi ni brez pomena. Za kuhanje kave se dobi poseben steklen kuhalnik.

Gospodinjam je na razpolago še nekaj novih izdelkov iz stekla. Semkaj spada v prvi vrsti ste-

kleno posodje za čaj. Gospodinja, ki je imela priliko videti, kako lepo žari zlatorumeni čaj v steklenih skodelicah, si jih je gotovo zaželela za svojo jedilno mizo. K skodelicam se dobi tudi vrč. Steklени vrč za čaj ni samo lep za oko, ampak je obenem izdelan tako praktično, da prekaša vse dosedanje izdelke iz porcelana ali kovine. Čaj skuhamo v vrču samem. V sredi posode je namreč cedilo za čaj, ki se dá sneti. Najprej zavremo v vrču vodo, denemo potrebno količino čaja v stekleno cedilce in pokrijemo. Pripravljeni čaj nalijemo v skodelice, ne da bi umazali še kakšno drugo posodo ali orodje. Pokrov pri vrču je napravljen tako, da ne pade s posode, če vrč še tako nagnemo. Nove steklene skodelice za čaj so izpodrinile tudi starinske steklene kozarce za tople pijače v kovinastih podstavkih, ker jih presegajo po trpežnosti, lepši zunanosti ter harmoniji snovi, oblike in namena.

Iz stekla izdelujejo tudi globoke in plitve krožnike ter drugo namizno posodje, tako da dandanes vso mizo lahko pokrijemo s samim steklom.

Zelo praktična iznajdba za kuhinjo je tudi nova steklena mera, ki se v marsičem razlikuje od raznih merilnih posod, katere smo doslej uporabljali po kuhinjah. Posebna prednost te mere je, da vsako živilo v njej ne samo natančno izmerimo, ampak obenem tudi stehtamo. Zato bo ta steklena mera gotovo posebno dobrodošla kmečkim gospodinjam, ker nadomešča drago tehtnico ter reši gospodinjno zamudnega tehtanja. Mera je steklena in ima praktično obliko. Z njo odmerimo in odtehtamo vsa tekoča kakor tudi trda živila. Ker je posoda prozorna, lahko brez težav določimo natančno količino te ali one snovi. Treba je le napolnjeno mero postaviti navpično (na vodoravno podlago) in znotraj prebrati število. Mera je tudi pripravna za vlivanje ter ima spodaj širok podstavek, da se ne more prevrniti. Ker je posoda steklena, jo lahko vedno do čistega umijemo, medtem ko pločevinaste mere kaj rade rjave. Vse dosedanje kuhinjske votle mere so bile zelo nepopolne in premalo točne. Ker so bile neprozorne, je bilo težko natančno določiti potrebno količino. Posebno nezanesljivo so bile izmerjene manjše količine pri dnu. Ravno dandanes, ko si marsikatera mlada gospodinja ne more kupiti tehtnice, je ta mera zelo dobrodošla, ker je precej cenejša. Pa tudi tam, kjer tehtnica v kuhinji nima pripravnega prostora in jo je treba za vsakokratno tehtanje jemati iz omare, bo ta mera veliko pripomogla k zadovoljnosti gospodinje. Saj zavzema manj prostora, delo z njo pa je preprostejše, hitrejše in pripravnejše kakor s tehtnico.

Zelo dobrodošel kuhinjski pripomoček je tudi strojček za vmešavanje in gnetenje, ki ga vrtimo z roko. Vmešavanje in gnetenje testa je namreč eno najbolj zamudnih pa tudi utrudljivih kuhinjskih opravil. Marsikatera gospodinja bi bolj pogosto postavila na mizo kolač ali kako drugo sladico, če bi ne bilo tistega dolgotrajnega vmešavanja, ki ni prav nič prijetno in s katerim zamudimo toliko časa. Vsa dela, kakor vmešavanje, gnetenje, stepanje v sneg, opravimo urno in z lahkoto s tem ročnim strojem. Kadar ga hočemo rabiti, ga z vijaki pritrdimo na mizni

rob. Napravljen je tako, da leži zraven spadajoča skleda oziroma kotliček poševno, zato v njej lahko temeljito zrahljamo tudi majhne množine testa in drugih tvarin. Ker vrtimo z roko, teče stroj z neko srednjo hitrostjo, ki je za tak namen najboljša. Medtem ko ima večina kuhinjskih strojev pomen le za večja gospodinjstva, moremo s to pripravo obdelati tudi majhne množine, kakršne pridejo v poštev v družinah z majhnim številom članov. S tem strojčkom stepemo lahko samo $\frac{1}{4}$ l smetane, samo dva beljaka ali majhno množino piškotnega testa. Stroj dobro ugnete tudi najgostejše testo za kruh, na kar ne naložimo pri vseh takih strojih. Ker ni nobenih zamotanih sestavnih delov, stroj lahko takoj pripravimo, po končanem delu pa zopet lahko hitro umijemo in shranimo. Izmenjavamo samo močan gnetilec za testo z metlico za sneg, kar pač v danem primeru rabimo. Ker ni nobenega vidnega kolesja in so vsi deli dobro pocinjani, je s snaženjem malo dela.

Pripravna kuhinjska novost je tudi stiskač za citrone iz bakelita, ki ga moremo uporabljati za dve stvari: citróni iztisnemo sok in ostrgamo kožico. Na videz je stiskač tak kakor navadni stiskači iz stekla ali aluminija, s to razliko, da izteče samo sok, pečke pa ne morejo skozi. Na nasprotni strani priprave lahko strgamo kožico, za kar samo obrnemo stiskač narobe.

Za prenašanje posode in jedil je zelo prikladen podstavek (tasa) v dve nadstropji. Sestavlja jo ogrodje iz aluminija, ki ima močan ročaj iz ponikljane jeklene cevi, in dve deski, ležeči druga nad drugo, kamor lahko naložimo dvakrat toliko kakor na navadno taso. Deski sta iz vezanega lesa. Taso primemo kakor košaro z ročajem, ali jo celó nataknejo na roko, da je roka prosta.

Ogrevalci za čaj iz blaga v obliki lutke ali česa podobnega niso več potrebni, odkar nam nudi industrija posebne vrče za čaj, v katerih ostane čaj vroč dve uri. To je vrč iz porcelana, ki ga obdaja kovinast plašč, prevlečen znotraj s klobučevino. Zračna plast med porcelanom in kovino je slab prevodnik toplote in omogoča, da ostane topla pijača dolgo časa res topla (po načinu steklenic termos). Dobro pa je, da ta vrč pogrejemo z vročo vodo, preden nalijemo čaj vanj. Ta lična posodica stoji na treh nogah. Brez skrbi jo zato lahko postavimo na vsako mizo, ker se nam ni treba bati, da bi se napravil na njej znani madež v obliki kroga. Kovinast plašč, ki ga sestavljata dve polkrogli, lahko vzamemo narazen in snamemo. Podobna novost se dobi tudi za kavo.

Vedra za kuhinjske odpadke, ki jih najdemo skoro po vseh kuhinjah, niso kdó ve kaj pripravna in higienska. Ako nameravamo nabaviti novo vedro, kupimo táko, ki je pokrito in katerega pokrov odpiramo z nogo. To vedro prihrani pripogibanje, pa tudi prijemanje pokrova; roka ostane prosta in ne pride v dotiko s pokrovom, ki ni vedno popolnoma čeden. Pokrov se odpira z vzvodom, ki ga z nogo nalahno pritisnemo in se tudi sam zapre. Najnovejše vrste imajo znotraj posebno posodo, nekak vložek, ki ga dvignemo iz vedra, kadar ga hočemo izprazniti.

š. H.

KUHARICA

Nadevana štruca.

Podolgasto, nizko, pšenično ali rženo štruco pre-reži v sredi čez polovico, jo izdolbi in nadevaj s temle nadevom: Mešaj 14 dkg surovega masla, prideni drobno zrezano sardelo, dve v trdo kuhani in na kocke zrezani jajci, 10 do 15 dkg na kocke zrezanega pre-kajenega, kuhanega svinjskega mesa, pol žličice se-sekljanih kapar, dve do tri kisle, na kocke zrezane kumarice in če imaš kakršnokoli pečeno in na kocke zrezano meso. Vse dobro premešaj in nadevaj izdol-beno štruco. Postavi na hladno in ko se strdi, jo zreži na tanke rezine, ki jih postavi kot prvo jed ali k čajju na mizo.

Topla drobnjakova omaka za sladkorno bolne.

Zmešaj v lončku tri do štiri žlice kisle smetane, nekaj zrn soli in dva rumenjaka. Prevri, prideni za oreh surovega masla in žlico drobno zrezanega drob-njaka.

Gorčična omaka z drobnjakom.

Prevlači dva kuhana rumenjaka, primešaj nekaj žlic olja, žlico gorčice, sol, ščep popra, ščep sladkorja in mešaj vse skupaj deset minut. Nato primešaj še žlico drobno zrezanega drobnjaka in postavi na mizo.

Solata s kislom smetano.

Oснаži dve veliki glavi solate in jih oblij s tole marinado: Zmešaj tri žlice kisle smetane, sol, žlico olja, žličico gorčice in ščep popra, vse narahlo pre-mešaj in postavi na mizo.

Telečje meso v obari.

Kuhaj $\frac{1}{4}$ kg telečjih prsi v 1 l vode. Ko zavre, prideni košček korenja, petršilja in vejico majarona, osoli in kuhaj skoro do mehkega. Nato prideni pre-žganje iz žlice masti in moke, ki si ga razredčila z juho, in ko nekaj minut vre, primešaj nekaj kapljic limonovega soka ter zlij obaro v skledo, v kateri si zmešala rumenjak z žlico kisle ali sladke smetane. Ko dobro premešaš, postavi jed z riži-biži na mizo.

Škofov kruh.

Mešaj tri rumenjake s 7 dkg sladkorja četrť ure. Nato primešaj žličico drobno zrezanih pomarančnih ali limonovih olupkov. Primešaj 3 dkg na listke zre-zanih lešnikov in 5 dkg neolupljenih mandeljnov, 5 dkg drobno zrezanih smokey, ki si jih prej namakala eno uro v vodi ali vinu, prideni sneg treh beljakov, 9 dkg ostre pšenične moke, 3 dkg rozin in četrť pecilnega praška. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro po-mazano podolgasto pekačo in peci 20—25 minut.

Kuhano goveje meso v petršiljevi omaki.

Zreži $\frac{1}{2}$ kg navadno kuhanega mesa na šest kosov, jih položi v kozo in potresi z žlico drobno zrezanega petršilja, žlico krušnih drobtin in strokom strtega česna. Nato zmešaj dve žlici kisle smetane z majhno žlico moke, žlico kisa in veliko zajemalko ($\frac{1}{2}$ l) juhe.

S to mešanico polij meso, po vrhu pa deni še nekaj rezin surovega masla. Postavi jed v pečico, da se ne-koliko zgosti in zapeče, in nato z riži-biži na mizo. Ako hočeš, lahko potreseš jed, preden jo postaviš v pečico, z žlico nastrganega sira.

Mrzla korenova omaka.

Kuhan koren in eno kuhano jajce pretlači v skle-do, prideni žličico drobnjaka, žličico gorčice, sol, dve žlici olja in kisa po okusu.

Zamorec v srajci.

Mešaj četrť ure 4 dkg surovega masla, tri rume-njake in 4 dkg sladkorja, primešaj kavno žlico kakava, nekoliko vanilijevega sladkorja, sneg treh beljakov, žlico krušnih drobtin, 2 dkg zmletih orehov in dve kavni žličici moke. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazan, z drobtinami potresen model za pu-ding in kuhaj 40—50 minut. Kuhani puding stresi na krožnik, potresi s sladkorjem in naloži okrog njega spenjeno smetano.

Špinačna plošča z zmešanimi jajci in šunko.

Razmotaj dve jajci, prideni dve žlici drobno zre-zane šunke in žlico drobnjaka, stresi to mešanje v kozo, v kateri si razgrela žlico masti, osoli vse in mešaj z vilicami 1—2 minuti. Nato stresi jajca v sredo krož-nika in okrog naloži špinačo, kakor jo navadno pri-praviš za prikuho. Ta jed je prav dobra večerja.

Jagode s smetano v kozarcih.

Stepaj $\frac{1}{10}$ l smetane, ji primešaj 10 dkg sladkorja in $\frac{1}{2}$ l jagod. Vse narahlo premešaj, naloži v kozarec ali majhne skodelice in postavi za nekaj ur na led. Postavi z drobnim pecivom na mizo.

Mlade kolerabice za zdrave in sladkorno bolne.

Olupi jih, zreži na kocke in stresi v kozo, v kateri si razgrela masti in v njej blede zarumenila čebulo. Počasi prilivaj žlico tople vode, osoli in duši do mehkega. Nato prideni pretlačeni paradižnik in ščep popra. Ko prevre, je jed pripravljena.

Obloženi kruhki.

Mešaj 12 dkg surovega masla, 12 dkg sira iz ki-slega mleka, osnaženo in pretlačeno sardelo, ščep soli in paprike. Vse dobro premešaj in namaži s tem na-devom krušne rezine. Na vsako rezino položi nekaj kapar.

Češnjev narastek s črnim kruhom.

Mešaj četrť ure 5 dkg surovega masla, 6 dkg slad-korja in tri rumenjake. Nato primešaj 10 dkg z vinom ali rumom poškopljenih drobtin črnega kruha, sneg treh beljakov, žličico drobno zrezane limonove lupine in 3 dkg zmletih orehov. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazan model, razravnaj in naloži enakomerno po vrhu $\frac{1}{4}$ kg češenj, ko si jim prej od-stranila peclje in koščice, in speci v srednje vroči pečici.

M. R.

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Fiziognomična uganka.
(S. O., Sele. — 16 točk.)

Iz literature.

(France, Središče. — 9 točk.)

Stritar: Pasji pogovori.
Meško: Sen poletne noči.
Meško: Legende o sv. Frančišku.
Stritar: Medeja.
Turšič: O, nisem te zabil.
Jurčič: Deseti brat.
Gregorčič: Aj, prišla je zopet v deželo pomlad.
Medved: Stari in mladi.
Finžgar: Pod svobodnim soncem.
Gregorčič: Daritev.
Cankar: Bela krizantema.
Jurčič: Lepa Vida.

Borzno poročilo.

(Tek, Ljubljana. — 10 točk.)

Ljubljana, 1. aprila:

Amsterdam	28.75
Dunaj	5.54
Paris	2.55
Varšava	8.10
Atene	0.52
Reykjavik	10.67
Milan	5.54
London	225.40
Madrid	6.24

Dinar notira v Curihu 7.—

Posetnica.

(J—ša, Ljubljana. — 7 točk.)

P. V. Daniel Zober,
Lesce.

Konjiček.

(Natan, Celje.)

č	t	č	a	.	u	n	a	i	l	s	e	u	a	e	a
l	v	ž	k	i	e	n	u	N	d	n	t	o	t	j	a
n	l	i	u	s	i	j	k	r	e	n	d	r	p	v	j
r	i	e	j	t	i	j	a	b	s	i	t	i	l	s	m
k	k	j	a	i	b	z	v	e	p	a	v	l	a	r	f
u	t	t	o	a	l	s	u	r	e	o	e	o	t	e	s

Črkovnica.

(Janko Moder, Dol. — 15 točk.)

⊙	D	A	E	E	U	N	G	K	H	⊙
E	*	T	O	E	R	P	S	N	*	I
E	O	*	Č	G	E	A	L	*	M	I
V	N	L	*	V	O	E	*	A	D	E
E	N	O	E	*	K	*	N	E	E	V
J	D	L	I	N	⊙	L	E	N	V	I
V	E	J	Č	*	W	*	T	B	Z	S
Č	I	D	*	V	I	Č	*	B	V	M
A	R	B	*	N	I	E	W	Č	*	I
A	*	R	I	E	V	S	W	P	*	N
⊙	T	Z	C	O	O	S	O	N	S	⊙

Črkovnica.

(M—č, Ljubljana. — 14 točk.)

. v . š . n . j . m . k . f . o . f . n . b
. u . f . s . f . j . ž . s . f . e . f . i
. v . e . p . c . o . f . i . d . f . s . f

Dvoboj.

(Jože, Šmarje. — 8 točk.)

Besednica.

(Gorenje, Radovljica. — 11 točk.)

Štirje bratje, tri sestre
drug za drugim se vrste.
Bratje delavni so vsi,
sestre vse — le ena ni,
vendar vsi jo ljubijo,
zanjo vsi se trudijo;
zanjo vsakdo rad skrbi,
da se dobro ji godi.
Kdo mi pa sedaj pove,
kdo so bratje, kdo sestre?

Sklanjatev.

(France, Mošnje. — 10 točk.)

Ednina.

Dvojina.

1. Romuald	1. Jerneja
2. Nikodema	2. Mihov
3. Alojziju	3. Kvirinoma
4. Čira	4. Silvestra
5. pri Oskarju	5. pri Blažih
6. z Erazmom	6. z Antonoma

Množina.

1. Justini
2. Nacev
3. Teodorjem
4. Nikolaje
5. pri Kajetanih
6. s Kapistrani

Rešitev ugank v majski številki.

Spremenitev.

Sila kola lomi
sold kost lama
gozd vest kava
koza vrat drva
krpa grad drža

Vremenska uganka. Ključ:
Blaž, trup, med. Sedme ure dež, stare
babe ples.

Istopisnica. Kjer ima moč pra-
vico, pravica nima moči.

Pratika. Imena uredi po datumih
in zapiši števila dni z besedami; iz teh
vzemi tisto črko, ki jo pove število črk
posameznih imen. — Vera je svetinja.

Pomni! Zaznamuj naslovne črke
s številkami po abecednem redu in jih
zapiši k vodoravnim in navpičnim
vrstam. Nato vzameš najprej črko, ki
je v kvadratu 1-1, nato 1-2 itd. Dobiš:
Kar mir zašije, vojska razbije.

Ob Nilu. Ključ je srednji veliki
kvadrat pod risbo. Zaznamuj polja te-
ga kvadrata s črkami abecede in ta
znamenja v stolpcih navpično na levi
in desni kvadrata nadomesti s črkami.

Človeška sila, kar zgradi,
časa zob vse v prah zdrobi.

Izkopanina. Prazni krogi za šte-
vilkami pomenijo lihonestne, polni pa
sodonestne črke iz abecede. Pri praz-
nih krogih šteje samo lihe, pri polnih
pa samo sode črke iz abecede. Dobiš:

Za vsako rano čas prinese leka,
a vsako rano tudi čas useka.

Čarobni kvadrat. Kolo, oves,
leča, osat.

Posetnica. Prostovoljni gasilec.

Zlagalnica. Zapiši nad posamezne
skupine med vejicami zapored črke iz
abecede. Začetek je »B«; vsaka na-
daljnja črka je v skupini prejšnje črke.
N. pr. druga črka je v skupini »B«, t. j.
»e« itd. Dobiš:

Beseda, ki jo mož veli,
besed odtehta ženskih pet;
solza, ki možu prikipi,
odtehta ženskih solz deset.

Narodne pesmi. Rože je na
vrtu plela.

Konjiček. Kdor nevarnost ljubi,
se v nji pogubi. (Sv. pismo.)

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljenci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Ocene. Trudimo se, da bi kar moč hitro prinašali ocene novih knjig. Zaradi obilice pa to ni vedno mogoče. Često zahtevajo važne knjige daljše poročilo, druge zaradi tega zastanejo. Kljub temu pa smo v nekaterih ocenah, lahko rečemo, tako urni, da včasih prehitimo celo časopisno poročilo. — Naše ocene hočejo biti ponekod strokovne, drugod obvestilne, vedno pa, kakor naročniki in bralci sami dobro vedó, nazorske in literarne obenem.

M. Štuhec. Samoizpovedi človeka si poslal. Prvi poskusi so to. Kaj bo iz tega, se še ne dá prerokovati. Morda bereš in občutiš, morda je to občutljiva mladost, kdo ve! Saj veš: čas je, ki rane seka in zdravi — zato poskušaj in čakaj. Svojega v teh zapiskih za dober dnevnik nisi mnogo povedal. Morda boš kritik življenja, to bi po teh poskusih najbolj pričakoval.

Vilko Č. Begunčevo hrepenenje je lirski izliv ob materini smrti. Vsebinska je neenotna, le v čustvenem zanosu popisano doživetje je — literarne cene nima.

Marko Dolinc: **Mežnar Januš.** Vašo idilično črtico bom pridržal in jo kdaj o priliki priobčil. Je spretno in toplo pisana in enotno ubrana. Bojite se samo, da ne zaidete v prebohotno liričnost, ki v prozo ne gre, in da se vam stvari ne razvlečejo, ker se s tem zgubi vtis celote. Primate tudi za širše in resnejše epične motive. Kakor kaže, boste mogoče sčasoma uspeli. Pa nam zopet kaj pošljite na vpogled.

UGANKARJEM

REŠILCI UGANK IZ MAJSKE ŠTEVILKE

Kržišnik Helena (100), Dijaška knjižnica, Marijanišče (100), Jan Lovro (100), Jeglič Stanko (100), Kalan Luka (100), Gruden Franc (100), Mihelič Franc (100), Perkavec Albin (100), Pavlin France (100), Bulovec Ivo (100), Kržišnik Angela (100), Sodja Franc (100), Mlakar Jožef (100), KPD »Savica«, Srednja vas (100), Cesar Anton (100), župni urad, Pišce (100), Modrinjak France (100), Rošker Justina (100), Vovk

Joža (100), Toman Tine (100), Dobrovoljc Lojze (100), Zorman Viktor (100), Štiherle Alojzij (100), Frakelj Franc (100), Modic Jožko (100), Mihelič Franc (100), Ahačič Metod (100), Justin Mihaela (100), Primožič Ivan (100), Čekuta Vilko (100).

Petelin Francka (61), Petelin Mimica (61), Kalan Minka (61), Imperl Peter (55), Lukovšek Ivanka (61), Papler Marija (61), Aleš Franc (61), Briški Jože (60), Demšar Stane (72), Videnšek Ana (61), Trebše Alojzij (55).

Lipoglavšek Slava (59), Rakovec Josip (59), Erjavec Malči (44), Zorec Alojzij (44), Golnar Franc (44), Samostan Stična (44), Brezar Marica (49), Benedičič Jakob (50), Nartnik Marija (54).

Papler Julka (28), Kantušer Božo (29).

Posebno uganko so rešili: Kržišnik Helena, Jan Lovro, Jeglič Stanko, Kalan Luka, Mihelič Franc, Perkavec Albin, Pavlin France, Bulovec Ivo, Kržišnik Angela, župni urad, Pišce; Modrinjak France, Rošker Justina, Vovk Joža, Toman Tine, Dobrovoljc Lojze.

Izžrebani so bili: Za prvo nagrado: Jeglič Stanko, Ljubljana, Vidovdanska cesta 9; za drugo nagrado: Bulovec Ivo, Radovljica; za tretjo nagrado: Toman Tine, stud. theol., Ljubljana, semenišče.

POMENKI

Castor & Pollux, Maribor. Zdaj te razumem. Mogoče kaj uporabim. S primaknitvijo pa ne bo nič, ker o tem nikjer nič ne piše.

Demšar S., Poljane. To pot najbrž nisi imel preveč srečne roke pri sestavljanju. Le težko bom kaj priobčil.

France, Mošnje. Tvoje pošiljke sem zelo vesel. Počasi bo prišlo vse na vrsto.

RAZPIS NAGRAD ZA JUNIJ

1. nagrada: Knjige iz Mohorjeve založbe v vrednosti 80 din.

2. nagrada: Knjige iz Mohorjeve založbe v vrednosti 40 din.

3. nagrada: Knjige iz Mohorjeve založbe v vrednosti 20 din.

CVETJE IZ DOMAČIH IN TUJIH LOGOV

obsega sedaj že deset zvezkov.

1. SIMON GREGORČIČ, IZBRANE PESMI

Priredil dr. Ivan Pregelj. — Gregorčičeve pesmi pač vsakdo vedno znova rad prebira. Sedaj je vsakomur omogočeno si nabaviti te pesmi v izboru.

Broširan izvod Din 9.— (12.—), vezan Din 18.— (24.—).

2. FRAN LEVSTIK, MARTIN KRPAN

Priredil dr. A. Slodnjak. — To pristno domačo, po besedi in snovi našo povest bi morala imeti vsaka hiša.

Broširan izvod Din 5.— (4.—), vezan Din 9.— (12.—).

3. HORATIUS FLACCUS, PISMO O PESNIŠTVU

Priredil in prevedel Anton Sovrè. — Že naš pesnik Prešeren je visok cenil to klasično pesnitev, sedaj je na razpolago v originalu in izvrstnem prevodu.

Broširan izvod Din 7-50 (10.—), vezan Din 15-50 (18.—).

4. JOSIP JURČIČ, JURIJ KOZJAK

Priredil dr. Mirko Rupel. — Ta prva večja povest našega slovitega pripovednika si je osvojila srca vseh slovenskih bralcev.

Broširan izvod Din 9.— (12.—), vezan Din 18.— (24.—).

5. VALENTIN VODNIK, IZBRANO DELO

Priredil dr. Ivan Grafenauer. — Z narodnega stališča smo že dolžni, da poznamo delo našega prvega pesnika.

Broširan izvod Din 9.— (12.—), vezan Din 18.— (24.—).

6. MATIJA ČOP, IZBRANO DELO

Priredil dr. Avgust Pirjevec. — Veliko smo slišali o možu, ki nam je Prešerna odkril, a z njegovim delom se moremo šele sedaj temeljito seznaniti.

Broširan izvod Din 9.— (12.—), vezan Din 15.— (20.—).

7. SIMON JENKO, IZBRANO DELO

Priredil dr. Ivan Pregelj. — Jenkove pesmi so še zmeraj moderne, a vse premalo znane. V tem delu spoznamo Jenkova dela v izboru in sicer v vezani in nevezani besedi.

Broširan izvod Din 9.— (12.—), vezan Din 18.— (24.—).

8. ŽITJA KONSTANTINA IN METODIJA

Priredil dr. Franc Grivec. — Knjiga nam odkriva doslej neznano lepoto dveh najstarejših izvirnih slovanskih spisov.

Broširan izvod Din 9.— (12.—), vezan Din 18.— (24.—).

9. IZBOR PREKMURSKE KNJIŽEVNOSTI

Priredil Vilko Novak. — To delo bo nujno potrebno in v užitek vsem prekmurkim rojakom in tudi vsem slovenskim izobražencem.

Broširan izvod Din 9.— (12.—), vezan Din 18.— (24.—).

10. JOSIP JURČIČ, DESETI BRAT

Priredil France Koblar. — Ob prvi izdaji tega dela je tudi tedanji največji kritik Fr. Levstik brez ovinkov priznal, da je Deseti brat »dete veleumnega očeta«.

Broširan izvod Din 18.— (24.—), vezan Din 27.— (36.—).

Cene so skrajno nizke in je zato vsakomur omogočeno si nabaviti celotno zbirko. Za naročilo zadostuje dopisnica, ki jo naslovite in pošljite na naslov:

DRUŽBA SV. MOHORJA V CELJU

67

STANKO PETELIN – ANTON KROŠL
PREGLED
OBČNE ZGODOVINE

PRAKTIČEN PREGLED
SVETOVNE ZGODOVINE

V tej knjigi je v štirih delih obdelana vsa svetovna zgodovina od najstarejših časov do današnjih dni, v kratki, pregledni in zgoščeni obliki. Knjiga bo na lahkoumljiv način seznanjala najširše plasti našega naroda s svetovno zgodovino. Nujno potrebno pa je delo predavateljem, duhovnikom, profesorjem, učiteljem, časnikarjem, gospodarstvenikom, dijakom (posebno maturantom) in vsem drugim, ki morajo pogledati nazaj v zgodovino, če hočejo biti temeljiti. — Prvi del Pregleda obsega zgodovino starega veka, drugi del srednji vek, tretji del novi vek do francoske revolucije, četrti pa novo dobo do naših dni. V vseh dobah je obdelana tudi naša narodna zgodovina. — Tovrstne knjige doslej v slovenščini še nismo imeli, zato jo bodo Slovenci tembolj cenili, saj je z njo izpopolnjena velika vrzel med našimi praktičnimi učbeniki in znanstveno-priročnimi knjigami.

1. del (stari vek) stane broširan 9 din (za neude 12 din).
2. del (srednji vek) stane broširan 15 din (za neude 20 din).
3. del (novi vek do 1789) stane broširan 9 din (za neude 12 din).
4. del (novi vek od 1789 do naših dni) stane broširan 21 din (za neude 28 din).

Vsi štirje deli skupaj broširani v eno knjigo 51 din (za neude 68 din).
Vsi štirje deli skupaj vezani v eno knjigo 66 din (za neude 88 din).

VSA NAROČILA IZVRŠUJE DRUŽBA SV. MOHORJA V CELJU.